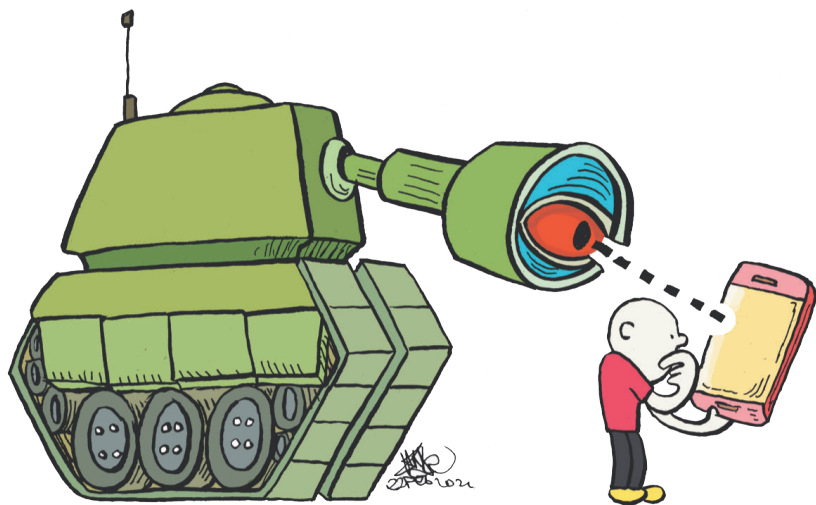

การควบคุมอินเทอร์เน็ต:
การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก
และข้อมูลข่าวสารออนไลน์
ในประเทศไทย

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists - ICJ) ประกอบด้วยผู้พิพากษาและทนายความที่มีชื่อเสียงจากทุกภูมิภาคทั่วโลกจำนวน 60 คน ซึ่งทำงานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนบนหลักนิติธรรม โดยใช้ความเชี่ยวชาญพิเศษด้านกฎหมายเพื่อพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบยุติธรรมทั้งระดับชาติและระดับสากล

คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1952 และปฏิบัติงานในห้าทวีป ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อให้กฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศพัฒนาก้าวหน้าขึ้นและได้รับการนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดการเคารพและประกันสิทธิทางพลเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมอย่างแท้จริงเพื่อให้ความคุ้มครองหลักการแบ่งแยกอำนาจ ตลอดจนเพื่อให้หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการและผู้ประกอบวิชาชีพด้านกฎหมาย

Daron Tan เป็นผู้สืบค้นข้อมูลและเขียนร่างเอกสารสรุปประเด็นฉบับนี้ Sanhawan Srisod และ Dhevy Sivaprakasam เป็นผู้เสนอความเห็นทางกฎหมายและแนวทางการจัดทำรายงาน Ian Seiderman เป็นผู้ตรวจทานเนื้อหาด้านกฎหมายและนโยบาย

ภาพการ์ตูนประกอบวาดโดย Zunar

® การควบคุมอินเทอร์เน็ต: การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและข้อมูลข่าวสารออนไลน์ในประเทศไทย (Dictating the Internet: Curtailing Free Expression and Information Online in Thailand)

© สงวนลิขสิทธิ์โดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล

ตีพิมพ์ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2021

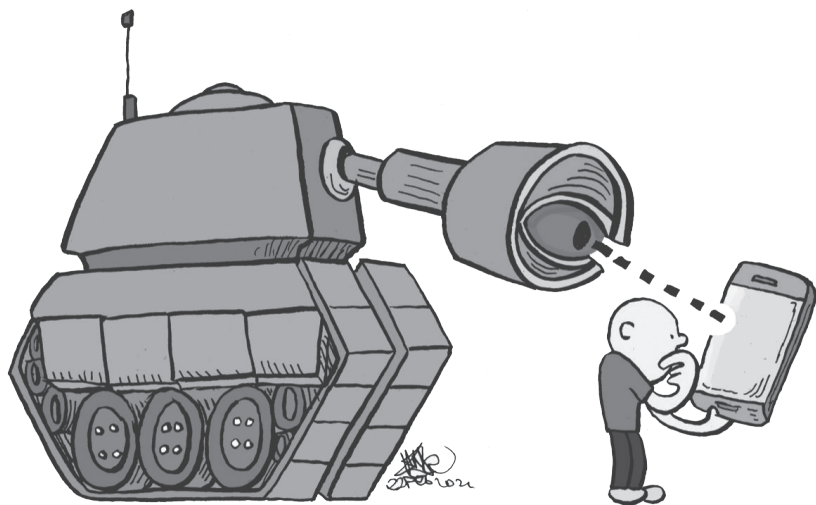
คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลอนุญาตให้คัดลอกข้อความจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ขององค์กรไปจัดพิมพ์ซ้ำได้ โดยต้องมีการแสดงนิติกรรมประกาศและส่งสำเนาเอกสารที่มีข้อความคัดลอกไปยังสำนักงานใหญ่ของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลตามที่อยู่ด้านล่างนี้

International Commission of Jurists

P.O. Box 91 Rue des Bains 33 Geneva

Switzerland

การควบคุมอินเทอร์เน็ต: การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก และข้อมูลข่าวสารออนไลน์ ในประเทศไทย

ICJ ขอขอบคุณองค์กรต่าง ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสำรวจ ค้นคว้า และวิเคราะห์ อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำเอกสารฉบับนี้ ดังนี้

ARTICLE 19

มูลนิธิศาสนาวัฒนธรรม (Cross Cultural Foundation)

Fortify Rights

สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน (Human Rights Lawyers Association)

Human Rights Watch

สหพันธ์สิทธิมนุษยชนสากล (International Federation for Human Rights)

มูลนิธิมานุษยะ (Manushya Foundation)

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (Thai Lawyers for Human Rights)

ตลอดจน สื่อมวลชน นักวิจัย ทนายความ และพันธมิตรขององค์กรทั้งหลาย ที่มีส่วนในการวิเคราะห์และเสนอแนะในการจัดทำรายงานฉบับนี้

บทนำ

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล (International Commission of Jurists - ICJ) ได้เผยแพร่รายงานขององค์กร เรื่อง “การควบคุมอินเทอร์เน็ต: การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและข้อมูลข่าวสารออนไลน์ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (“Dictating the Internet: Curtailing Free Expression, Opinion and Information Online in Southeast Asia”) รายงานฉบับนี้ได้จำแนกรูปแบบการใช้กฎหมายในทางมิชอบ โดยรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันมุ่งจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคลในการแสดงออก การแสดงความคิดเห็น และข้อมูลข่าวสารออนไลน์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บทกฎหมายและกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค รายงานได้ทำการสืบค้นแนวปฏิบัติของรัฐตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ในการบัญญัติและบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการควบคุมเนื้อหาในสื่อออนไลน์อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

รายงานฉบับนี้ ICJ ดำเนินการศึกษาวเคราะห์ภายใต้บริบทของประเทศไทย ข้อมูลและบทวิเคราะห์ที่ได้รับการปรับปรุงครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่าหน่วยงานภาครัฐของประเทศไทยยังคงนำกฎหมาย อันมีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานทางสิทธิมนุษยชน มาใช้ในทางมิชอบโดยอำเภอใจ เพื่อยกระดับการจำกัดสิทธิมนุษยชนบนโลกดิจิทัล หน่วยงานภาครัฐปรับเปลี่ยนการดำเนินมาตรการให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่แพลตฟอร์มสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นของมวลชนในประเด็นของโรคระบาดโควิด-19 และการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตย หน่วยงานภาครัฐยังคงดันให้บรรดาบริษัทเทคโนโลยีต้องดำเนินการเซ็นเซอร์เนื้อหาบนแพลตฟอร์มของบริษัท โดยอาศัยคำบังคับตามคำสั่งศาลให้ปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูล และการดำเนินคดีอาญากับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม ยิ่งไปกว่านั้น หน่วยงานภาครัฐยังล้มเหลวในการให้การคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดสิทธิโดยภาคเอกชน อย่างเช่นในกรณีของบริษัทเอกชนใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ เพื่อปิดปากผู้ที่แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ และเช่นในกรณีผู้กระทำความผิดใช้ข้อความแสดงความเกลียดชัง (hate speech) ยุยงปลุกปั่นให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้ความรุนแรง

รายงานฉบับนี้ทำการบันทึกและได้นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่เดือนธันวาคม 2563 มาวิเคราะห์และหยาบกรณตัวอย่างซึ่งแสดงให้เห็นว่าการล่วงล้ำสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกมักส่งผลเป็นการล่วงล้ำสิทธิด้านอื่น ๆ รวมถึงสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสันติ และสิทธิที่จะมีสุขภาพ

ข้อมูลที่ปรากฏในรายงานฉบับนี้เป็นข้อมูลล่าสุด ณ วันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2564

สารบัญ

I. ความเป็นมา.....	6
II. กฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศ.....	11
i. สิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก ความเห็น และข้อมูลข่าวสาร.....	11
ii. สิทธิในความเป็นส่วนตัว.....	15
iii. สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม ในการชุมนุมโดยสงบ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง.....	16
iv. สิทธิที่จะมีสุขภาพ.....	18
v. ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน.....	20
III. การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน.....	22
i. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548.....	23
ii. มาตรา 112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา.....	25
iii. ความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา.....	26
iv. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. พ.ศ. 2560.....	27
v. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. พ.ศ. 2562.....	29
vi. การละเมิดอำนาจศาล.....	30

IV. การตอบโต้โดยรัฐต่อการชุมนุมและการวิจารณ์หน่วยงานภาครัฐ	32
i. การจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาที่สร้างโดยบุคคลในสื่อสังคมออนไลน์.....	32
ii. การดำเนินคดีกับผู้ใช้งานจากการสร้างเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์	34
iii. การปราบปรามการเข้าร่วมการชุมนุมโดยการจำกัดการใช้ แพลตฟอร์มและการส่งข้อความออนไลน์	39
iv. การปราบปรามนักข่าวและสำนักข่าวที่รายงานข่าวการชุมนุม	41
V. ความล้มเหลวของรัฐในการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก บนสื่อออนไลน์และการคุ้มครองจากการใช้กระบวนการยุติธรรม โดยมิชอบ	45
i. กรอบกฎหมายในปัจจุบันยังให้ความคุ้มครองไม่เพียงพอ	46
ii. การคุกคามทางกฎหมายอย่างต่อเนื่องต่อนักข่าวและนักปกป้อง สิทธิมนุษยชนโดยธรรมชาติ.....	50
VI. ผลกระทบของโรคโควิด-19	54
i. การสกัดกั้น “ข้อมูลเท็จ” เกี่ยวกับโรคโควิด-19.....	54
ii. ความล้มเหลวในการให้ความคุ้มครองจากการใช้คำพูดบนแพลตฟอร์ม ออนไลน์ที่ยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์หรือ การใช้ความรุนแรง	59
VII. บทบาทของบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่ (Big Tech)	63
i. แรงกดดันจากรัฐให้ลบเนื้อหาในสื่อออนไลน์.....	63
ii. การลบคำพูดที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech)	69
VIII. ข้อเสนอแนะ.....	71

การควบคุมอินเทอร์เน็ต: การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก และข้อมูลข่าวสารออนไลน์ในประเทศไทย

I. ความเป็นมา

เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา ICJ เผยแพร่รายงานเรื่อง “การควบคุมอินเทอร์เน็ต” รายงานศึกษาถึงประเด็นกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนหรือถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจำกัดเสรีภาพแห่งการแสดงออกและสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ ในบริบทของโลกดิจิทัล โดยรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย รายงานฉบับดังกล่าวระบุถึงบทบาทผู้ที่มีลักษณะคลุมเครือและสามารถตีความได้อย่างกว้างขวาง ประกอบกับการอ้างอิงถึงเหตุผลด้าน “ความมั่นคงของชาติ” และ “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน” อันเป็นสาเหตุที่ทำให้กฎหมายดังกล่าวถูกใช้เป็นเครื่องมือในประเทศไทย กฎหมายดังกล่าวเมื่อนำไปบังคับใช้โดยปราศจากกลไกตรวจสอบที่เป็นอิสระประกอบกับการใช้บทลงโทษที่รุนแรงจึงกระทบต่อเสรีภาพขั้นพื้นฐาน¹

ตั้งแต่นั้นมาบรรยากาศความไม่สงบทางการเมืองในประเทศไทยก็เริ่มตึงเครียดมากขึ้น ขบวนการเคลื่อนไหวสนับสนุนประชาธิปไตยโดยแกนนำเยาวชนเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในประเทศ ในสถานการณ์โรคระบาดใหญ่โควิด-19 ก่อให้เกิดข้อท้าทายและอุปสรรคใหม่ ๆ ต่อการใช้สิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกและข้อมูลข่าวสารออนไลน์ โดยเฉพาะภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์โรคระบาด

หน่วยงานรัฐในภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันขยายขอบเขตข้อจำกัดในพื้นที่ออนไลน์ที่เป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาความเห็น² ประชาชนในประเทศไทยมีอัตราการการใช้สื่อสังคมออนไลน์ค่อนข้างสูง³ สอดคล้องกับการที่แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทเพิ่มมาก

- 1 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, การควบคุมอินเทอร์เน็ต: การจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก และข้อมูลข่าวสารออนไลน์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ธันวาคม พ.ศ. 2562 (‘รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562’) ที่ <http://www.icj.org/southeast-asia-icj-launches-report-on-increasing-restrictions-on-online-speech>.
- 2 สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, “Social Media and Thailand’s Struggle over Public Space”, ISEAS Perspective, 22 มิถุนายน พ.ศ. 2563 หน้า 2- 4, ที่ https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2020/05/ISEAS_Perspective_2020_67.pdf.
- 3 Statista, “Penetration of leading social networks in Thailand as of January 2020”, ที่: <https://www.statista.com/statistics/284483/thailand-social-network-penetration/>; DataReportal, “Digital 2020: Thailand”, 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563, ที่: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-thailand>.

ขึ้น แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญเนื่องจากเป็นพื้นที่แบบเปิดและไม่มีศูนย์กลาง (decentralized) รองรับการแสดงความเห็นและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารซึ่งถูกจำกัดหรือถูกเซนเซอร์และไม่สามารถแสดงผ่านสื่อแบบดั้งเดิมได้⁴

เห็นได้ว่าอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวอันนำไปสู่การชุมนุมสนับสนุนเพื่อประชาธิปไตย มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) และทวิตเตอร์ (Twitter)⁵ และแอปพลิเคชันข้อความออนไลน์ เช่น เทเลแกรม (Telegram)⁶ เป็นวงกว้างในการเรียกร้อง การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการเคลื่อนไหวทางการเมือง⁷

การชุมนุมข้างต้นเริ่มขึ้นในรั้วสถานศึกษาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ภายหลังศาลรัฐธรรมนูญพิพากษายุบพรรคคอนาคตใหม่ที่ครองตำแหน่งเป็นพรรคฝ่ายค้านหลักในขณะนั้น⁸ การชุมนุมหยุดพักไปชั่วคราวเนื่องจากการระบาดใหญ่ของไวรัสโควิด-19 ก่อนที่จะกลับมาเริ่มใหม่อีกครั้งหนึ่งในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2563⁹ ผู้ชุมนุมมีชื่อเรียกร้องให้รัฐบาลภายใต้การนำโดยนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา ลาออก ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และให้หน่วยงานรัฐยุติการคุกคามผู้ที่วิจารณ์รัฐบาล¹⁰ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 ผู้ชุมนุมหลายพันคนรวมตัวชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์¹¹ ภายใต้การนำโดยแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาชื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ยังคงเป็นชื่อเรียกร้องหลักของการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยในเดือน

-
- 4 ปวิน ชัชวาลพงศ์พันธ์, “Redefining Power: The Politics of Social Media and Information in Thailand”, Global Asia, ธันวาคม พ.ศ. 2557, ที่ https://www.globalasia.org/v9no4/feature/redefining-power-the-politics-of-social-media-and-information-in-thailand_pavin-chachavalpongpun.
 - 5 เอม สินเพ็ง, “Twitter Analysis of the Thai Free Youth Protests”, 30 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.thaidatapoints.com/post/twitter-analysis-of-the-thai-freeyouth-protests>.
 - 6 Bangkok Post, “Alternative chat apps appeal to protesters”, 20 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/business/2004767/alternative-chat-apps-appeal-to-protesters>.
 - 7 โปรตดู, DW, “Thailand’s protests and their digital dimension”, 18 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.dw.com/en/thailands-protests-and-their-digital-dimension/a-55315079>.
 - 8 Reuters, “Hundreds join protest against ban of opposition party in Thailand”, 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/us-thailand-politics-idUSKCN20G0EW>.
 - 9 Bloomberg, “Thousands in Bangkok Rally Against Thai Government”, 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-07-18/thousands-inbangkok-rally-against-thai-government>.
 - 10 BBC News, “Thailand protests: Thousands join huge rally demanding reforms”, 19 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bbc.com/news/world-asia-54217284>.
 - 11 Prachatai, “[Full statement] The demonstration at Thammasat proposes monarchy reform”, 11 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8709>.

ตุลาคม พ.ศ. 2563 มีผู้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงจำนวนหลายพันคน¹² เพื่อแสดงความไม่พอใจกับการประกาศ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร โดยนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา¹³

ประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการยับยั้งการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกแรก¹⁴ ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ในประเทศไทยได้มีการประกาศใช้สถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19¹⁵ การใช้มาตรการฉุกเฉินดังกล่าวสร้างข้อจำกัดด้านสิทธิมนุษยชนโดยไม่ได้สัดส่วนและไม่จำเป็น ต่อจากนั้นมาในเดือนธันวาคม 2563 เกิดการระบาดระลอกที่สองจากแหล่งระบาดซึ่งเกิดขึ้นที่จังหวัดสมุทรสาคร รายงานข่าวจากสื่อสำนักต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ามีความพยายามในการกล่าวโทษผู้ย้ายถิ่นฐานว่าเป็นต้นเหตุของการระบาดของโรค¹⁶ การระบาดในครั้งนี้นำมีการใช้ข้อความที่แสดงถึงความเกลียดชังชาวต่างชาติ (xenophobic expression) บนสื่อออนไลน์นำไปสู่การยุบปลุกปั่นให้ใช้ความรุนแรงและเลือกปฏิบัติต่อผู้ย้ายถิ่นฐานจากเมียนมาบนสื่อสังคมออนไลน์¹⁷

12 BBC News, “Thai protests: Tens of thousands gather again in mass defiance of government”, 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bbc.com/news/worldasia-54548988>.

13 กรมประชาสัมพันธ์, “ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร”, 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563 (“ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร”), ที่: https://thailand.prd.go.th/ewt_news.php?nid=10227&filename=index. ในประเทศไทย มีระดับความฉุกเฉินสองระดับ คือ “สถานการณ์ฉุกเฉิน” และ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” ใน การประกาศใช้ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง” นายกรัฐมนตรีและพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งจากนายกรัฐมนตรีจะมีอำนาจในการกำหนดมาตรการที่มากกว่ามาตรการใน “สถานการณ์ ฉุกเฉิน”.

14 โปรตดู, ตัวอย่าง เช่น Thai PBS, “WHO director praises Thailand as a good model for containing COVID-19”, 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.thaipbsworld.com/who-director-praises-thailand-as-a-good-model-for-containing-covid-19/>; UN News, “Thailand’s COVID-19 response an example of resilience and solidarity: a UN Resident Coordinator blog”, 4 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://news.un.org/en/story/2020/08/1069191>.

15 The Straits Times, “Thailand to invoke emergency decree as coronavirus cases soar”, 24 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/thailand-todeclare-1-month-emergency-on-march-26>; TAT News, “Thailand extends Emergency Decree for eleventh time until 31 May 2021”, 31 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.tatnews.org/2021/03/thailand-extends-emergency-decree-for-eleventh-timeuntil-31-may-2021/>.

16 Reuters, “Anti-Myanmar hate speech flares in Thailand over virus”, 24 ธันวาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/uk-health-coronavirus-thailand-myanmar/anti-myanmar-hate-speech-flares-in-thailand-over-virus-idUKKBN28Y0K0?edition-redirect=uk>.

17 เฝิงอ้าง.

ข้อสังเกตและผลการศึกษาที่สำคัญ

รายงานฉบับนี้ได้สรุปและประเมินพัฒนาการของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดทำรายงานของ ICJ เรื่อง การควบคุมอินเทอร์เน็ต (Dictating the Internet) ในปี พ.ศ. 2562 ICJ สังเกตแนวโน้มสถานการณ์ที่แย่ลง พบว่าสื่อมวลชน นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และบุคคลอื่นถูกสอบสวน ถูกตั้งข้อกล่าวหา ถูกดำเนินคดี และถูกจำคุก จากการใช้สิทธิเสรีภาพของพวกเขาในการแสดงออกและข้อมูลข่าวสารบนสื่อออนไลน์ ในสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมือง และการระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 มีการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก ข้อมูลข่าวสาร การชุมนุม และจำกัดสิทธิประการอื่น ๆ เข้มงวดมากขึ้น และกระทำไปในนามของการรักษาความมั่นคงของชาติ การรักษาสาธารณสุขและการยับยั้ง “ข้อมูลเท็จ” บนสื่อออนไลน์

หน่วยงานภาครัฐใช้มาตรการเข้มงวดและเร่งด่วนเพื่อจำกัดการแสดงความคิดเห็นบนพื้นที่ออนไลน์แต่ กลับสวนทางกับความล่าช้าของหน่วยงานในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเพียงพอในการให้การปกป้องคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกและข้อมูลข่าวสารของปัจเจกภายในอาณาเขตของตน อีกทั้งยังพบการดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Strategic Lawsuits Against Public Participation หรือ SLAPP Lawsuits) ต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและสื่อมวลชน ทั้งจากบริษัทและภาคเอกชน เพื่อใช้ควบคุมและจำกัดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินธุรกิจที่ไม่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมหรือหลักสิทธิมนุษยชน

นอกเหนือจากเหตุการณ์ข้างต้นแล้ว ยังพบแนวโน้มสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นสามอันสมควรได้รับความสำคัญและการแก้ไขปรับปรุง ดังนี้

1. รัฐบาลไทยพยายามดำเนินมาตรการเพื่อจำกัดพื้นที่สาธารณะในสื่อออนไลน์สำหรับการแสดงความคิดเห็น ด้วยการกดดันและบังคับให้บริษัทเทคโนโลยีและเครือข่ายออนไลน์ให้ร่วมมือเซนเซอร์การแสดงความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารบนสื่อออนไลน์ แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์บางรายต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลซึ่งเป็นไปตามคำร้องของรัฐบาลไทย ที่ขอให้ดำเนินการปิดกั้นหรือลบเนื้อหาที่อยู่บนแพลตฟอร์มของตน รัฐบาลได้ใช้กฎหมายภายในประเทศที่ยังคงมีข้อบกพร่องเป็นเครื่องมือในการกดดันแพลตฟอร์มต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตาม ประกอบกับบริษัทผู้ดำเนินแพลตฟอร์มก็ดำเนินธุรกิจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไร เมื่อบริษัทเทคโนโลยีอย่างเฟซบุ๊ก (Facebook) และทวิตเตอร์ (Twitter) ปฏิเสธไม่ดำเนินการตามคำขอ รัฐบาลไทยได้ตอบโต้ด้วยวิธีการแจ้งความร้องทุกข์กับบริษัทดังกล่าวตามกฎหมายโดยเป็นกลวิธีเพื่อข่มขู่หรือบีบบังคับให้ต้องปฏิบัติตาม

2. ในสถานการณ์การระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 รัฐบาลไทยยกระดับการใช้มาตรการที่เป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและจำกัดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารบนสื่อออนไลน์ โดยอ้างถึงเหตุผลทางด้านการสาธารณสุข และการต่อต้าน “ข้อมูลเท็จ” เพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ด้านสาธารณสุขซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนและเพื่อคุ้มครองสิทธิที่มีสุขภาพ การดำเนินการโดยรัฐบาล ทั้งการกำหนดข้อจำกัดด้านเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นบนสื่อออนไลน์และข้อมูลข่าวสาร แสดงให้เห็นชัดเจนว่าเป็นการดำเนินการที่ไม่มีความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วน ขัดต่อมาตรฐานและหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
3. การระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 เผยให้เห็นว่าระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้นยังมีจุดบกพร่อง เนื่องจากยังไม่สามารถใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการแสดงความคิดเห็นในเชิงยุยงปลุกปั่นอันก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติหรือการใช้ความรุนแรงต่อชาวเมียนมาผู้ตกเป็นเป้าหมายบนสื่อออนไลน์ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่สองในประเทศไทย ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะมีหน้าที่ในการห้ามปรามการแสดงออกในลักษณะที่รุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ โดยใช้วิธีการที่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย (legality) หลักความได้สัดส่วน (proportionality) และหลักความจำเป็น (necessity) บริษัทเทคโนโลยีโดยเฉพาะเฟซบุ๊ก (Facebook) มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากการใช้งานแพลตฟอร์มของบริษัท จึงต้องดำเนินธุรกิจโดยใช้ความระมัดระวังที่พึงมีของผู้ประกอบการ (due diligence) ในการควบคุมเนื้อหาในพื้นที่ออนไลน์ แน่ใจว่าหน้าที่และความรับผิดชอบในการควบคุมไม่ให้ใช้คำพูดหรือเนื้อหาที่ต้องห้ามดังกล่าวในพื้นที่ออนไลน์ ตลอดจนการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence) เพื่อการดังกล่าว ไม่ได้เป็นของบริษัทผู้ให้บริการแพลตฟอร์มแต่เพียงผู้เดียว รัฐก็ยังคงมีหน้าที่ในการรับรองว่าบริษัทดังกล่าวได้ดำเนินการตามหน้าที่และความรับผิดชอบของบริษัท และได้จัดทำกลไกสำหรับการร้องเรียนและแก้ไขปัญหาสำหรับการละเมิดที่เกิดขึ้นออนไลน์

II. กฎหมายและมาตรฐานระหว่างประเทศ

รายงานฉบับนี้อาศัยกรอบกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและมาตรฐานสิทธิมนุษยชนดังกล่าวในการประเมินและวิเคราะห์มาตรการต่าง ๆ ที่หน่วยงานภาครัฐของไทยใช้ในการเฝ้าระวัง จำกัดขอบเขต และเซนเซอร์เนื้อหาบนสื่อออนไลน์ อันกระทบต่อสิทธิมนุษยชนทั้งในพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์ เนื้อหารายงานในหัวข้อนี้อธิบายถึงพันธกรณีระหว่างประเทศและมาตรฐานตามกฎหมายระหว่างประเทศของประเทศไทย ว่าด้วยสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก ความเห็นและข้อมูลข่าวสาร สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิที่จะมีสุขภาพ สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมือง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไป¹⁸

i. สิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก ความเห็น และข้อมูลข่าวสาร

ข้อ 19 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ที่ประเทศไทยเป็นภาคี ให้การรับรองสิทธิของปัจเจกชนในเสรีภาพแห่งการแสดงออกและความเห็น สิทธินี้ย่อมรวมไปถึง เสรีภาพที่จะแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภทผ่านสื่อต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน¹⁹

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Committee) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีพันธกิจในการตีความและกำกับรัฐภาคีในการปฏิบัติตาม ICCPR ได้อธิบายถึงลักษณะและขอบเขตของพันธกรณีสำหรับรัฐภาคีในความเห็นทั่วไปว่า รัฐภาคีมีหน้าที่ต้องให้การเคารพและรับรองสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก²⁰ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยังกล่าวเพิ่มเติมว่าสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกและความเห็นเป็น “รากฐาน” แห่งสังคมเสรี และยังช่วยประกันให้เกิด “ความโปร่งใสและวัฒนธรรมแห่งการ

18 โปรดดู, คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หัวข้อ 2.

19 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อ 19 กำหนดว่า “1. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง 2. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดทุกประเภท โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ไม่ว่า ด้วยวาจาเป็นลายลักษณ์อักษรหรือการตีพิมพ์ในรูปของศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ตนเลือก 3. การใช้สิทธิตามที่บัญญัติในวรรค 2 ของข้อนี้ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วยการใช้สิทธิดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในบางเรื่องแต่ทั้งนี้ข้อจำกัดนั้นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นต่อ (ก) การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น (ข) การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน”.

20 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 34, CCPR/C/GC/34, 12 กันยายน พ.ศ. 2554 (‘CCPR/C/GC/34’), ย่อหน้า 2, 3.

รับผิดชอบ” อันจำเป็นต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิประการต่าง ๆ อีกมากมาย²¹ รัฐมีหน้าที่ในการคุ้มครองและส่งเสริมการใช้เสรีภาพในการมีส่วนร่วม “ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นในกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ การอภิปรายในเรื่องสิทธิมนุษยชน การหนังสือพิมพ์ และการแสดงความคิดเห็นทางด้านศาสนา” ไม่ว่าจะกระทำด้วยการสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูด หรือการสื่อสารผ่าน “สื่ออิเล็กทรอนิกส์และอินเทอร์เน็ต”²² ด้วยเหตุที่ “อินเทอร์เน็ตและระบบการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบนเครื่องมือสื่อสารพกพา” มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในยุคปัจจุบัน รัฐจึงต้องดำเนินการคุ้มครองให้สื่อมวลชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระ ทั้งบนแพลตฟอร์มออนไลน์และออฟไลน์ และสามารถ “แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิด ... ระหว่างพลเมือง ผู้ลงสมัครเลือกตั้ง และผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้ง ได้อย่างเสรี” พร้อมทั้ง “ให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่สาธารณะในการตัดสินใจ”²³

หลักการที่อ้างอิงตามพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาและตามมาตรฐานอื่นที่ยืนยันตรงกันว่ามาตรฐานและกฎหมายระหว่างประเทศต้องนำไปใช้บังคับในบริบทของพื้นที่ออนไลน์เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2561 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council) มีมติเห็นชอบว่า “สิทธิมนุษยชนที่บุคคลพึงมีในโลกออฟไลน์ก็จะต้องได้รับการคุ้มครองในพื้นที่ออนไลน์เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเสรีภาพแห่งการแสดงออก ที่ต้องได้รับการคุ้มครองโดยไม่คำนึงถึงพรมแดนหรือรูปแบบสื่อที่เลือกใช้”²⁴

21 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 2, 3.

22 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 11.

23 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 13, 15, 16.

24 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, UN Doc. A/HRC/38/L.10/Rev.1, 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 (‘A/HRC/38/L.10/Rev.1’), หน้า 3. เรื่องนี้ถูกยืนยันในทำนองเดียวกันในปฏิญญาร่วมว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกและอินเทอร์เน็ต (Joint Declaration on Freedom of Expression and the Internet) จัดทำโดย 4 ผู้เชี่ยวชาญอิสระจากสหประชาชาติและระบบภูมิภาคครอบคลุมถึงประเด็นเสรีภาพแห่งการแสดงออก เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554: ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก (United Nations Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression), ผู้แทนว่าด้วยเสรีภาพของสื่อมวลชนขององค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป (Organization for Security and Co-operation in Europe - OSCE), ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกขององค์การรัฐอเมริกัน (Organization of American States - OAS) และผู้รายงานพิเศษว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคณะกรรมการแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิประชาชน (African Commission on Human and Peoples’ Rights - ACHPR), ปฏิญญาร่วมว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออกและอินเทอร์เน็ต (Joint Declaration on Freedom of Expression and the Internet), 1 มิถุนายน พ.ศ. 2554, ย่อหน้า 1a. ที่: <https://www.osce.org/fom/78309?download=true>.

ฐานทางกฎหมายในการจำกัดสิทธิในเสรีภาพการแสดงออกและข้อมูลข่าวสาร

ในกรณีทั่วไป การจำกัดสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกต้องเป็นไปตามเงื่อนไขอันเข้มงวดและเคร่งครัดตามที่กำหนดไว้ในข้อ 19(3) แห่ง ICCPR อันให้การคุ้มครองการแสดงความคิดเห็นทั้งในพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์ ข้อ 19(3) กำหนดว่าการจำกัดสิทธิด้วยวิธีการใด ๆ จะต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย (legality) หลักวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย (legitimate purpose) หลักความจำเป็น (necessity) หลักความได้สัดส่วน (proportionality) และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination)

ข้อ 19(3) กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้ข้อ 19 อาจมี “ข้อจำกัดเฉพาะในบางเรื่อง” ตามที่ได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นต่อการเคารพสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือการรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน กฎหมายได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจำกัดเสรีภาพแห่งการแสดงออกไว้อย่างชัดเจนและจำกัดไว้เพียงเฉพาะตามกรณีข้างต้น

การกำหนดองค์ประกอบว่า “ข้อจำกัดต้องได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมาย” เป็นการกำหนดเงื่อนไขให้การจำกัดสิทธิต้องสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย (legality) หลักการดังกล่าวควบคุมให้กฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกและความคิดเห็นต้องบัญญัติให้มีความชัดเจนเพียงพอ: (1) เพื่อให้บุคคลสามารถเข้าใจได้และปรับเปลี่ยนการกระทำของตนให้สอดคล้อง (2) เพื่อให้บุคคลที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายทราบถึงแนวทางและสามารถพิจารณาได้ว่าการแสดงความคิดเห็นใดเป็นกรณีที่ต้องห้ามตามกฎหมาย และไม่สามารถใช้ “ดุลยพินิจได้ตามอำเภอใจ” ในการจำกัดเสรีภาพแห่งการแสดงออก และ (3) โดยไม่ขัดแย้งต่อมาตรฐานและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ²⁵

การบังคับตามข้อจำกัดสิทธิประการใดก็ตามจะต้องไม่เลือกปฏิบัติเนื่องจากเหตุแห่งสถานะความคุ้มครอง (protected status)²⁶ นอกจากนี้ ความในข้อ 19(3) ยังกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ข้อจำกัดสิทธิจะต้องสอดคล้องกับหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วน แม้ว่าการจำกัดสิทธิจะเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ตาม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้อธิบายถึงบททดสอบภายใต้หลักความจำเป็นว่า จะต้องไม่มีกรจำกัดสิทธิหากปรากฏว่ายังสามารถให้การคุ้มครองด้วยการใช้มาตรการอื่นที่มีความเข้มงวดน้อยกว่า ในส่วนของหลักความได้สัดส่วน การจำกัดสิทธิจะต้องได้สัดส่วนกับวัตถุประสงค์ของมาตรการ ไม่เกินสมควร และเป็น “มาตรการที่ส่งผลเป็นการจำกัดสิทธิที่ร้ายแรงน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับวัตถุประสงค์ของมาตรการ”²⁷

25 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 25, 26.

26 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 26; คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 18 ภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง: การไม่เลือกปฏิบัติ, 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532, ที่ <https://www.refworld.org/docid/453883fa8.html>.

27 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 33 – 35.

สำหรับพันธกรณีด้านสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก ความเห็น และข้อมูลข่าวสาร ทั้งในพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์ รัฐต้องให้การเคารพ คุ้มครอง และทำให้สิทธิเกิดขึ้นได้จริง พันธกรณีดังกล่าวผูกพันทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการของรัฐบาล ตลอดจนถึงการกระทำของรัฐ²⁸ พันธกรณีดังกล่าวยังครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองบุคคล “จากการกระทำใด ๆ ของบุคคลหรือนิติบุคคลที่เป็นเอกชนอันอาจกระทบต่อการใช้เสรีภาพ ... เท่าที่สามารถบังคับได้ระหว่างบุคคลหรือนิติบุคคลที่เป็นเอกชนด้วยกัน”²⁹ นอกจากนี้รัฐยังต้องประกันให้สิทธิดังกล่าวได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศ และกฎหมายก็ต้องกำหนดวิธีการเยียวยาสำหรับกรณีที่มีการละเมิดสิทธิ³⁰ เพราะฉะนั้น “การคุกคาม การข่มขู่ หรือการประณาม รวมทั้งการจับกุม การกักขัง การดำเนินคดี หรือการจำคุก บุคคลใดบุคคลหนึ่ง” เพียงเพราะบุคคลนั้นใช้เสรีภาพในการแสดงออกถือเป็นการละเมิดสิทธิ และ “การกระทำเพื่อบีบบังคับให้แสดงความเห็นหรือไม่ให้แสดงความเห็นใด” เป็นการกระทำที่ต้องห้ามภายใต้ ICCPR³¹

พันธกรณีในการจำกัดการแสดงความเห็น รวมถึงการใช้คำพูดเพื่อยุยงปลุกปั่นให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือใช้กำลัง

ข้อ 20 แห่ง ICCPR ไม่เพียงแต่กำหนดเนื้อหาแห่งสิทธิ แต่ยังกำหนดหน้าที่ให้รัฐต้องวางเงื่อนไขบางประการสำหรับเสรีภาพในการแสดงออก ข้อ 20 บัญญัติว่า “การโฆษณาชวนเชื่อใด ๆ เพื่อการสงคราม” และ “การสนับสนุนให้เกิดความเกลียดชังในชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา หรือยั่วให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้ความรุนแรง” เป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามกฎหมาย³²

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกล่าวอย่างชัดเจนว่าข้อ 19 และข้อ 20 แห่ง ICCPR นั้น “ควรพิจารณาควบคู่กัน” และข้อจำกัดภายใต้ข้อ 20 จะต้องสอดคล้องและดำเนินการตามเงื่อนไขภายใต้ข้อ 19 “อย่างเคร่งครัด”³³ อดีตผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก (UN Special Rapporteur on Freedom of Expression) เน้นย้ำถึงกฎหมายภายในประเทศที่บังคับใช้เพื่อต่อต้านการใช้คำพูดที่สร้าง

28 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 31 [80]: ลักษณะของหน้าที่ตามกฎหมายทั่วไปที่ ถูกกำหนดให้กับรัฐภาคีภายใต้กติกา, UN Doc. CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 มีนาคม พ.ศ. 2547 ('CCPR/C/21/Rev.1/Add.13'), ย่อหน้า 4, ที่: <https://www.refworld.org/docid/478b26ae2.html>.

29 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 7.

30 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 8.

31 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 9, 10.

32 ข้อ 20 กำหนดว่า: “1. การโฆษณาเกี่ยวกับสงครามต้องห้ามโดยกฎหมาย 2. การสนับสนุนความเกลียดชังในชาติ เชื้อชาติ หรือ ศาสนา ที่ก่อให้เกิดการปลุกปั่นในการเลือกปฏิบัติ ความเกลียดชัง หรือ ความรุนแรง ต้องห้ามโดยกฎหมาย”.

33 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 50, 52.

ความเกลียดชัง (hate speech) หรือ การยุยงปลุกปั่นให้เกิดการใช้ความรุนแรง ไม่ว่าจะในพื้นที่ออนไลน์หรือออฟไลน์ ต้องสอดคล้องกับ “หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความจำเป็น หลักความได้สัดส่วน และหลักความชอบธรรม” อีกทั้งต้องส่งเสริมให้เกิด “การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มแข็ง” โดยอาศัยแนวทางตามข้อ 19 และข้อ 20 แห่ง ICCPR อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination หรือ ICERD) และแผนปฏิบัติการกรุงราบัตว่าด้วยการห้ามการส่งเสริมให้เกิดความเกลียดชังด้วยเหตุแห่งสัญชาติ เชื้อชาติ หรือศาสนาที่เป็นการยุยงปลุกปั่นให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ และการใช้กำลัง (Rabat Plan of Action on the prohibition of advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence)³⁴

ii. สิทธิในความเป็นส่วนตัว

ข้อ 17 แห่ง ICCPRคุ้มครองบุคคลจากการถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัวโดยพลการ หรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย³⁵ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (UN General Assembly) ให้การยืนยันว่าสิทธิดังกล่าวและสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกและความคิดเห็นนั้นเป็นสิทธิที่เชื่อมโยงกัน³⁶ ในมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เรื่อง สิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัล ได้เน้นย้ำว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เพิ่มขีดความสามารถของรัฐและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ เช่น บริษัทที่ดำเนินธุรกิจ ในการรวบรวมตรวจตราและดักเก็บข้อมูลในลักษณะที่เป็นการละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัว และยืนยันว่ารัฐมีพันธกรณีตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในการป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดเช่นว่าในบริบทของการสื่อสารทางดิจิทัล³⁷

34 รายงานของผู้เชี่ยวชาญพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก, UN Doc. A/74/486, 9 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ('A/74/486'), ย่อหน้า 57(b); คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights: Addendum, UN Doc. A/HRC/22/17/Add.4 ('แผนปฏิบัติการกรุงราบัต'), 11 มกราคม พ.ศ. 2556, ที่: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf.

35 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 17 กำหนดว่า “1. บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครอง ครอบครอง หรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้และจะถูกลบล้างเกียรติและชื่อเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ 2. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซงหรือลบล้างเช่นว่านั้น”.

36 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ, สิทธิในความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล, A/RES/68/167, 18 ธันวาคม พ.ศ. 2556, ที่: <https://undocs.org/A/RES/68/167>.

37 เพิ่งอ้าง.

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council) สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Office of the High Commissioner of Human Rights) ให้การยืนยันว่าหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความชอบธรรม หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วนต้องนำมาปรับใช้กับสิทธิในความเป็นส่วนตัว เฉกเช่นเดียวกันกับกรณีของเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอื่น ๆ³⁸ หลักการข้างต้นนั้นมีความเกี่ยวข้องและสามารถนำมาปรับใช้ได้กับทั้งบริบทพื้นที่ออนไลน์หรือออฟไลน์ เทคโนโลยีและเทคนิคในการตรวจตราการสื่อสาร³⁹

iii. สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม ในการชุมนุมโดยสงบ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม ในการชุมนุมโดยสงบ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้รับการคุ้มครองภายใต้ข้อ 21 ข้อ 22 และข้อ 25 แห่ง ICCPR⁴⁰ สิทธิเหล่านี้มักเกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิในบริบทพื้นที่ออนไลน์ ข้อบัญญัติข้างต้นได้กำหนดเงื่อนไขสำหรับการจำกัดสิทธิดังกล่าวในลักษณะเดียวกันกับข้อ 19 แห่ง ICCPR กล่าวคือข้อจำกัด

38 รายงานของข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนเรื่องสิทธิในความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล, UN Doc. A/HRC/39/29, 3 สิงหาคม พ.ศ. 2561, ย่อหน้า 10; คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน, สิทธิในความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล, UN Doc. A/HRC/RES/34/7, 7 เมษายน พ.ศ. 2560, ย่อหน้า 2.

39 หลักการระหว่างประเทศว่าด้วยการใช้หลักสิทธิมนุษยชนกับการสอดแนมการสื่อสาร, พฤษภาคม พ.ศ. 2557, ที่: <https://necessaryandproportionate.org/principles>. คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลได้ลงนามในหลักการนี้ ในรายงานปี พ.ศ. 2557 ของข้าหลวงใหญ่ ตามด้วยมติ 68/167, สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติอ้างถึงหลักการความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วนที่เน้นย้ำว่า “หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วน” นำไปใช้กับข้อจำกัดสิทธิในความเป็นส่วนตัวในพื้นที่ออนไลน์. โปรดดู, รายงานสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชน, UN Doc. A/HRC/27/37, 30 มิถุนายน พ.ศ. 2557, ย่อหน้า 23.

40 กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 21 กำหนดว่า “สิทธิในการชุมนุมโดยสงบย่อมได้รับการรับรองการจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำมิได้นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายและเพียงเท่าที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย การสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชนหรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น” ข้อ 22 กำหนดว่า “1. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคมรวมทั้งสิทธิที่จะก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อปกป้องประโยชน์ของตน 2. การจำกัดการใช้สิทธินี้จะกระทำมิได้นอกจากจะกำหนดโดยกฎหมายและเพียงเท่าที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติหรือความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อยการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ความในข้อนี้ไม่ห้ามการวางข้อจำกัดอันชอบด้วยกฎหมายในการใช้สิทธินี้ของทหารและตำรวจ” ข้อ 25 กำหนดว่า “พลเมืองทุกคนย่อมมีสิทธิและโอกาสโดยปราศจากความแตกต่างดังกล่าวไว้ในข้อ 2 และโดยปราศจากข้อจำกัดอันไม่สมควร (n) ในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจโดยตรง หรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับเลือกมาอย่างเสรี”.

สิทธิดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความชอบธรรม หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วน หลักการไม่เลือกปฏิบัติก็ต้องนำมาใช้กับสิทธิดังกล่าวเช่นเดียวกัน

สิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก ความเห็น ข้อมูลข่าวสาร และสิทธิในความเป็นส่วนตัว เป็นสิทธิเกี่ยวข้องกับสิทธิในเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม ในการชุมนุมโดยสงบ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะภายใต้บริบทของการสื่อสารบนพื้นที่ออนไลน์ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยอมรับว่าการจำกัดการใช้งานเทคโนโลยีด้านการสื่อสารอาจเป็นการขัดขวางสิทธิในการรวมกันเป็นสมาคม เนื่องจากเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีบทบาทในการช่วย “ให้สามารถรวมกันเป็นสมาคมไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วนในพื้นที่ออนไลน์ และเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการวางแผน การเข้าร่วม และการเฝ้าระวังการชุมนุมที่เกิดขึ้น”⁴¹ ดังนั้นรัฐจึงต้องห้ามมิให้มีการดำเนินการเพื่อ “บล็อกหรือรบกวนการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการชุมนุมที่เป็นไปโดยสันติ” หรือใช้ “เทคโนโลยีก่อกวนแบบเฉพาะพื้นที่” เพื่อจำกัดการเชื่อมต่อหรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร⁴² รัฐควรต้องรับรองว่า “การดำเนินการของให้บริการอินเทอร์เน็ต (internet service providers) และตัวกลางอื่น ๆ (intermediary) จะไม่เข้าไปจำกัดการใช้สิทธิในการรวมกันเป็นสมาคมหรือสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการชุมนุมโดยไม่เหมาะสม”⁴³ ในประเด็นดังกล่าวคณะกรรมการยังเน้นย้ำว่า ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีที่ใช้ในการตรวจตรา (surveillance technology) “สามารถใช้เพื่อตรวจจับภัยอันตรายที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงและเพื่อปกป้องสาธารณะ” แต่ก็อาจเข้าข่ายเป็นการ “ล่วงละเมิดสิทธิในความเป็นส่วนตัวและสิทธิด้านอื่น ๆ ของผู้ที่เข้าร่วมการชุมนุมและผู้ที่อยู่ใกล้เคียง และสร้างภาวะความหวาดกลัว (chilling effect)”⁴⁴

นักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (UN Declaration on Human Rights Defenders) ได้กล่าวถึงการคุ้มครองสำหรับกรณีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยเน้นย้ำว่ารัฐต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางปกครอง และมาตรการอื่น ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในเสรีภาพในการรวมกัน

41 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 37 เกี่ยวกับข้อ 21: สิทธิในการชุมนุม โดยสงบ, UN Doc. CCRP/C/GC/37, 17 กันยายน พ.ศ. 2563. ('CCRP/C/GC/37'), ย่อหน้า 10, ที่: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

42 CCRP/C/GC/37, ย่อหน้า 34.

43 เพิ่งอ้าง.

44 CCRP/C/GC/37, ย่อหน้า 10.

เป็นสมาคม ในการชุมนุมโดยสงบ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนสิทธิในการแสดง ความเห็นและสิทธิในความเป็นส่วนตัว ทั้งในพื้นที่ออนไลน์หรือออฟไลน์⁴⁵

iv. สิทธิที่จะมีสุขภาพ

การแสดงความคิดเห็นและการใช้ข้อมูลข่าวสารออนไลน์สัมพันธ์กับสิทธิทางพลเมืองและ สิทธิทางการเมือง อีกทั้งยังสัมพันธ์กับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม รวมไปถึงสิทธิที่จะมีสุขภาพ ประเทศไทยจึงต้องให้การเคารพ คุ้มครอง และทำให้ สิทธิเกิดขึ้นได้จริง สำหรับพันธกรณีด้านสิทธิ “ที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐาน สูงสุดเท่าที่เป็นไปได้” ในฐานะที่เป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights หรือ ICESCR)⁴⁶

ในการระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 ข้อ 12(1) และข้อ 12(2)(ก) ถึง (ง) แห่ง ICESCR กำหนดให้ประเทศไทยดำเนินการเป็นขั้นตอนเพื่อบรรลุผลในการ “ป้องกัน รักษาและควบคุม โรคระบาด โรคประจำถิ่น และโรคจากการประกอบอาชีพ และโรคอื่น ๆ” รวมไปถึง “การ สร้างสภาวะที่ประกันบริการทางแพทย์ และการให้การดูแลรักษาพยาบาลแก่ทุกคนในกรณี ที่เจ็บป่วย”⁴⁷

คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มี พันธกิจในการกำกับรัฐภาคีภายใต้ ICESCR อธิบายว่าสิทธิที่จะมีสุขภาพกำหนดหน้าที่ให้ รัฐต้องประกันให้บุคคลทุกคนสามารถเข้าถึงอุปกรณ์ การให้บริการ และสถานที่ให้บริการ ทางด้านสุขภาพ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ หน้าที่ดังกล่าวยังรวมไปถึงการประกันให้ บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากข้อมูลข่าวสารถือเป็น “ส่วนหนึ่งของสิทธิที่จะ

45 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและทามรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสากล, A/RES/53/144, ธันวาคม พ.ศ. 2541 (“ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน”), ที่: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Defenders/Declaration/declaration.pdf>.

46 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม, ข้อ 12(1).

47 ข้อ 12(2) กำหนดว่า: “ขั้นตอนในการดำเนินการโดยรัฐภาคีแห่งกติกานี้เพื่อบรรลุผลในการทำให้สิทธินี้เป็นจริงอย่างสมบูรณ์จะต้องรวมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อ: ... (ค) การป้องกัน รักษาและควบคุมโรคระบาด โรคประจำถิ่น โรคจากการประกอบอาชีพและโรคอื่น ๆ; (ง) การสร้างสภาวะที่ประกันบริการทางแพทย์ และการให้การดูแลรักษาพยาบาลแก่ทุกคนในกรณีเจ็บป่วย”.

มีสุขภาพ”⁴⁸ อันรวมถึง “สิทธิในการแสวงหา รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสุขภาพ” ทั้งนี้จะต้องไม่กระทบต่อสิทธิในการรักษาความเป็นส่วนตัว และสิทธิในการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพไว้เป็นความลับ⁴⁹

ในฐานะรัฐภาคีประเทศไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีในการให้การเคารพและคุ้มครองสิทธิที่จะมีสุขภาพด้วยการประกันสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติสำหรับทุกคน ยินยอมให้บุคคลสามารถแสวงหา รับและเผยแพร่ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นสุขภาพ ละเว้นการ “เซนเซอร์ ปิดบัง หรือจงใจบิดเบือนข้อมูล” ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และต้องไม่ขัดขวางบุคคลจากการเข้าร่วมในกิจการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ⁵⁰

ในสถานการณ์ฉุกเฉินทางด้านสาธารณสุข พันธกรณีดังกล่าวกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการมาตรการโดยเฉพาะ คณะกรรมการสิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมระบุว่ารัฐต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด-19 “อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดทำขึ้นในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้ และจัดทำขึ้นในภาษาท้องถิ่นและภาษาพื้นเมืองทุกภาษา” มาตรการดังกล่าวจะสามารถเป็นเครื่องมือเพื่อรับมือกับข้อมูลเท็จที่เกี่ยวกับเชื้อไวรัส และเพื่อ “ลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายของเชื้อไวรัส”⁵¹ รัฐยังมีหน้าที่ในการรับประกันอัตราค่าบริการอินเทอร์เน็ตในมีราคาที่เหมาะสมสามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ และต้องละเว้นการปิดกั้นหรือจำกัดการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต⁵²

อดีตผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยเสรีภาพในการแสดงออก (UN Special Rapporteur on Freedom of Expression) (1) รับรองให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์โรคระบาด ตลอดจนการ “ให้ข้อมูลข่าวสารที่

48 คณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม, ความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ลำดับที่ 14: สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้สำหรับสุขภาพ (หัวข้อ 12), UN Doc. No.E/C.12/2000/4, 11 สิงหาคม พ.ศ. 2543 (‘GC No. 14’), ย่อหน้า 3, 11, 21 – 23, 34 – 37, 44.

49 ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 14, ย่อหน้า 12(ข).

50 ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 14, ย่อหน้า 3, 12(b), 34, 35, 44, 50. โปรดดู คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, Living Like People Who Die Slowly: The Need for Right to Health Compliant COVID-19 Responses, กันยายน พ.ศ. 2563 (‘ICJ Global COVID-19 report 2020’), หน้า 24 to 25, ที่: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/09/Universal-Global-Health-COVID-19-Publications- Reports-Thematic-Reports-2020-ENG.pdf>.

51 คณะกรรมาธิการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม, แถลงการณ์ว่าด้วยการระบาดใหญ่ของโรคไวรัสโคโรนา (โควิด-19) กับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม, UNDoc. No. E/C.12/2020/1, 17 เมษายน พ.ศ. 2563, ย่อหน้า 18, ที่: <https://undocs.org/E/C.12/2020/1>. โปรดดู ICJ Global COVID-19 report 2020, หน้า 104 ถึง 105.

52 เพิ่งอ้าง.

ถูกต้องเท่าที่สามารถกระทำได้” และ “คำแนะนำที่ชัดเจนและเชื่อถือตรง” เพื่อให้ทั้งหน่วยงานภาครัฐและประชาชนสามารถจัดการกับความหวาดกลัว (2) รักษาให้อินเทอร์เน็ตสามารถใช้งานได้สำหรับทุกคน (3) ส่งเสริมและคุ้มครองความเป็นอิสระของสื่อเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิในข้อมูลข่าวสารได้อย่างเหมาะสม “เพื่อประโยชน์ในการดูแลตนเองและชุมชน” (4) ควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับเชื้อไวรัสผ่านช่องทางออนไลน์ โดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้ข้อ 19 แห่ง ICCPR และ (5) รับรองว่าการเฝ้าระวังทางด้านสาธารณสุขเพื่อควบคุมวิกฤตโรคระบาดนั้นเคารพสิทธิในความเป็นส่วนตัว⁵³

v. ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

พันธกรณีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อาทิ เสรีภาพแห่งการแสดงออกและข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมไปถึงการคุ้มครองบุคคลจากการกระทำของธุรกิจหรือองค์กรภาคเอกชนอันอาจกระทบต่อสิทธิมนุษยชน⁵⁴

ตามหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Guiding Principles on Business and Human Rights หรือ UNGPs) รับรองโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Council) บริษัทที่ดำเนินธุรกิจมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชนในบริบทของการดำเนินธุรกิจ⁵⁵ หลักการชี้แนะกำหนดกรอบหลักการสำหรับธุรกิจและสิทธิมนุษยชนไว้สามหลักการ (1) พันธกรณีของรัฐในการให้ความคุ้มครองจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน (2) ความรับผิดชอบของบริษัท

53 รายงานของผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก, การระบอบของโรคกับเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก, UN Doc. No. A/HRC/44/49, 23 เมษายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://undocs.org/A/HRC/44/49>.

54 CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, ย่อหน้า 8; CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 7; คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 16 (2013) เกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับผลกระทบในภาคธุรกิจเกี่ยวกับสิทธิเด็ก, UN Doc. CRC/C/GC/16, 17 เมษายน พ.ศ. 2556, ย่อหน้า 28; คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม, ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 24 (2017) เกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐภายใต้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในบริบทของกิจกรรมทางธุรกิจ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2560, UN Doc. E/C.12/GC/24, ย่อหน้า 14 – 22.

55 หลักการชี้แนะได้รับการรับรองโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2554 ในมติ 17/4: คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, มติที่ยอมรับโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ 17/4: สิทธิมนุษยชนและบริษัทข้ามชาติและองค์กรธุรกิจอื่น ๆ, UN Doc. A/HRC/RES/17/4, 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2554.

ในการเคารพสิทธิมนุษยชน และ (3) การพัฒนาการเข้าถึงการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิ ทั้งหมดมาตรการทางการศาลและที่ไม่ใช่ทางการศาล⁵⁶

รัฐยังคงมีหน้าที่หลักในการปรับใช้กฎหมาย กฎเกณฑ์และนโยบายที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิที่เกิดขึ้นบนสื่อออนไลน์ แม้ว่าการใช้สิทธิต่าง ๆ จะกระทำบนแพลตฟอร์มภายใต้การกำกับดูแลโดยบริษัทเทคโนโลยีที่มีสถานะเป็นเอกชน⁵⁷ นอกจากนี้รัฐยังต้องกำหนดมาตรการที่จำเป็นและเหมาะสมเพื่อเป็นช่องทางเยียวยาที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิ โดยอาศัยกลไกทางการศาล หรือผ่านมาตรการอื่น ๆ การใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือการกำหนดกำกับดูแล⁵⁸ บริษัทเทคโนโลยีต้องเคารพสิทธิมนุษยชนในการดำเนินธุรกิจและกำหนดมาตรการเยียวยาไว้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการละเมิดสิทธิที่อาจเกิดขึ้น พร้อมทั้งรัฐต้องใช้อำนาจในการกำกับดูแลให้บริษัทเหล่านั้นปฏิบัติตามหน้าที่ของตน⁵⁹

ในประเด็นหน้าที่ของบรรษัทธุรกิจ UNGPs กำหนดให้บริษัททุกบริษัท ซึ่งรวมถึงบริษัทเทคโนโลยี มีหน้าที่ต้อง “เคารพสิทธิมนุษยชน” ซึ่งหน้าที่ของบริษัทเอกชนในการเคารพสิทธิมนุษยชนนั้นต้องพิจารณา “เป็นเอกเทศจากการดำเนินการหรือความจริงใจของรัฐในการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐเอง และไม่เป็นการลดทอนพันธกรณีของรัฐแต่อย่างใด”⁶⁰ รัฐยังคงมีพันธกรณีดังนี้ “ห้ามกระทำการที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน” อันได้แก่ สิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก และข้อมูลข่าวสาร การรวมกันเป็นสมาคม และความเป็นส่วนตัวในพื้นที่ออนไลน์ “เสี่ยงการกระทำของรัฐที่เข้าไปมีส่วนหรือก่อให้เกิดผลเสียกับสิทธิมนุษยชน” และ “ต้องใช้มาตรการที่เหมาะสม” เพื่อ “ป้องกัน บรรเทา หรือแก้ไข” ผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งนี้รวมไปถึงการกำหนด “นโยบายและกระบวนการที่ใช้หลักความระมัดระวัง (due diligence)” เพื่อประกันว่ากิจกรรมของรัฐจะไม่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน⁶¹

56 สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ, หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน, HR/PUB/11/04, 2011 (“UNGPs”), ที่: https://www.ohchr.org/documents/publications/GuidingprinciplesBusinesshr_eN.pdf.

57 หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน, หน้า 3 – 10.

58 หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน, หน้า 27 – 35.

59 หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน, หน้า 4 – 6.

60 หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน, หน้า 13 – 18.

61 เพิ่งอ้าง.

III. การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

ประเทศไทยบัญญัติกฎหมายจำนวนหลายฉบับที่มีความบกพร่องโดยเนื้อความของบทบัญญัติ หรือความบกพร่องเกิดจากการที่หน่วยงานภาครัฐดำเนินการอย่างเป็นระบบ ใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการจำกัดและแทรกแซงพื้นที่สาธารณะบนโลกออนไลน์ หากพิจารณาเนื้อหาของกฎหมายอาจเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่ชอบธรรม ตั้งแต่วัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองชื่อเสียงของบุคคลและราชวงศ์ หรือการควบคุมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเท็จผ่านทางออนไลน์ ถึงกระนั้นกฎหมายดังกล่าวก็ยังคงไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน ข้อบกพร่องของกฎหมายดังกล่าวรวมไปถึงบทบัญญัติบางข้อที่มีลักษณะคลุมเครือสามารถตีความได้อย่างกว้าง อีกทั้งยังกำหนดบทลงโทษที่ร้ายแรงอันไม่สอดคล้องกับหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วน

หัวข้อนี้อธิบายถึงกฎหมายข้างต้นที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนไว้โดยสรุป บทบัญญัติกฎหมายเหล่านี้ได้รับการศึกษาและวิเคราะห์โดย ICJ อย่างครอบคลุมในรายงานระดับภูมิภาคของ ICJ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 และเอกสารฉบับอื่น ๆ ขององค์กร⁶² ภายหลังจากที่รายงานฉบับดังกล่าวได้รับการเผยแพร่ มาตรการของรัฐสามารถถูกจำแนกออกเป็นสองแนวทาง ดังนี้ ประการแรก การใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (“พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน”) ร่วมกับกฎหมายฉบับอื่นในทางที่มีขอบเพื่อจำกัดสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก การรวมกันเป็นสมาคม และการชุมนุมโดยสงบที่มีส่วนเชื่อมโยงกับการชุมนุมประท้วงรัฐบาล ประการที่สองการใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ร่วมกับ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อจำกัดการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกละเมิดว่าเป็นข้อมูลเท็จเกี่ยวกับโรคโควิด-19

รายงานระดับภูมิภาคของ ICJ ในปี พ.ศ. 2562 วิเคราะห์กฎหมายดังนี้ มาตรา 112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ฐานความผิดหมิ่นประมาททางอาญาภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ร.บ. การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ รายงานฉบับนี้จะกล่าวถึงเนื้อหาของพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยย่อ เนื่องจากมีความเกี่ยวเนื่องกับสถานการณ์และแนวโน้มของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 สำหรับข้อมูลพื้นฐานและรายละเอียดกรุณาอ้างอิงรายงานระดับภูมิภาคปี พ.ศ. 2562 ฉบับดังกล่าว

62 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562.

i. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548⁶³

เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินภายใต้ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ในประเทศไทย เพื่อยังยั้งการระบาดของโรคโควิด-19⁶⁴ นอกจากนี้เมื่อสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองทวีความรุนแรง นายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศใช้ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง”⁶⁵ ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 มาตรา 9 และมาตรา 11 แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563⁶⁶ และประกาศยกเลิกในสัปดาห์ต่อมา⁶⁷ หน่วยงานภาครัฐอาศัยอำนาจภายใต้ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงคำสั่งและข้อกำหนดภายใต้พระราชกำหนดดังกล่าว และกฎหมายฉบับอื่น ๆ เพื่อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก ข้อมูลข่าวสาร และการรวมกันเป็นสมาคม ทั้งในสถานการณ์โรคโควิด-19 และการประท้วงต่อต้านรัฐบาล ทั้งนี้ จากข้อมูลที่ได้รับจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (Thai Lawyers for Human Rights หรือ TLHR) ในระหว่างวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 และวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2564 มีการดำเนินคดีจำนวนทั้งสิ้น 86 คดี กับผู้ชุมนุมและนักกิจกรรมจำนวนกว่า 222 คน ซึ่งต่างเป็นบุคคลผู้ใช้สิทธิในการชุมนุมอย่างสันติ ในความผิดฐานกระทำการฝ่าฝืน พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน⁶⁸

63 ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2563, คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลเผยแพร่ข้อสรุปทางกฎหมายวิเคราะห์เกี่ยวกับกรณีนาย พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ไปใช้รับมือกับการประท้วงในปี พ.ศ. 2563 ข้อสรุปเน้นย้ำถึงคำแนะนำและข้อห่วงกังวลของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เกี่ยวกับการใช้ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ตลอดระยะเวลาที่ยาวนานและมาตรการฉุกเฉินที่ไม่เป็นไปตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของประเทศไทย, คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, การบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินของประเทศไทยต่อการชุมนุมประท้วงในปี 2563, 22 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ('ICJ Emergency Decree Briefing'), ที่: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/10/Thailand-Protests-Legal-Briefing-2020-ENG.pdf>.

64 The Straits Times, “Thailand to invoke emergency decree as coronavirus cases soar”, 24 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/thailand-to-declare-1-month-emergency-on-march-26>; TAT News, “Thailand extends Emergency Decree for eleventh time until 31 May 2021”, 31 มีนาคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.tatnews.org/2021/03/thailand-extends-emergency-decree-for-eleventh-timeuntil-31-may-2021/>.

65 ICJ Emergency Decree Briefing, หน้า 1.

66 การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างร้ายแรงในกรุงเทพมหานคร

67 Bangkok Post, “State of emergency ends in Bangkok”, 22 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2006459/state-of-emergency-ends-in-bangkok>.

68 ใน 23 กรณีที่มีผู้ถูกกล่าวหาถูกตั้งข้อหาว่าละเมิด พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ระหว่างการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างร้ายแรงในกรุงเทพมหานคร มีผู้ถูกกล่าวหา 63 คนถูกกล่าวหาว่าละเมิด พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ที่ใช้ควบคุมการระบาดของโควิด-19. ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ม.ค. 64: คดีชุมนุม/แสดงออกทางการเมืองพุ่งไปกว่า 183 คดี ผู้ถูกกล่าวหา 291 คน”, 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, ที่: <https://tlhr2014.com/archives/25668>.

มาตรา 9(3) แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ให้อำนาจแก่รัฐบาลในการออกข้อกำหนดเพื่อ “ห้ามการเสนอข่าว การจำหน่าย หรือทำให้แพร่หลายซึ่งหนังสือ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่มีข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 มีการประกาศข้อกำหนดฉบับที่ 1 ตามความในมาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ข้อกำหนดดังกล่าวกำหนดห้ามมิให้เสนอข่าวหรือทำให้แพร่หลายทางสื่อต่าง ๆ “ซึ่งมีข้อความหรือข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) อันไม่เป็นความจริงและอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสารดังกล่าวอันทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อการดูแลสุขภาพความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”⁶⁹

เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2563 ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติออกประกาศโดยอ้างถึงอำนาจภายใต้มาตรา 9 แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ออกข้อกำหนดดังกล่าวในการรับมือกับสถานการณ์ชุมนุม ห้ามมิให้ใช้ “วิทยุโทรทัศน์คมนาคม โทรศัพท์เคลื่อนที่ เครื่องมือสื่อสาร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรืออุปกรณ์ใด ๆ ที่สามารถเสนอข่าวหรือทำให้แพร่หลายซึ่งภาพ เสียง หรือข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว หรือเจตนาบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในสถานการณ์ฉุกเฉินจนกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในทั่วราชอาณาจักร”⁷⁰

การใช้ภาษาที่คลุมเครืออย่างเช่นคำว่า “ความมั่นคงของรัฐ” “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน” และ “สถานการณ์ร้ายแรง” ในบทบัญญัติข้างต้นนั้น ปรากฏจากการกำหนดคำนิยามสำหรับใช้ประกอบการทำความเข้าใจขอบเขตความหมายของคำต่าง ๆ และไม่สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมายและหลักความชอบธรรมภายใต้ข้อ 19(3) แห่ง ICCPR⁷¹ ข้อบกพร่องของกฎหมายดังกล่าวเปิดช่องให้หน่วยงานรัฐสามารถใช้อำนาจได้อย่างกว้างขวาง ในการบังคับใช้กฎหมาย ดังปรากฏในกรณีตัวอย่าง ดังนี้

69 ข้อ 6, ข้อกำหนดออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 1), 25 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.mfa.go.th/en/content/115867-regulation-issued>.

70 ประกาศหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงฉบับที่ 4/2563, ลงวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://news.thaipbs.or.th/content/297443>.

71 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน และมูลนิธิสมานวัฒนธรรม, “รายงานเพิ่มเติมต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ”, 24 เมษายน พ.ศ. 2563, หน้า 9, ที่: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/04/Thailand-UN-Human-Rights-Committee-Supplementary-Submission-2020-ENG.pdf>.

ii. มาตรา 112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁷²

มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse-majesté) “ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี”⁷³

มาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดฐานยุยงปลุกปั่น กำหนดระวางโทษจำคุกสูงสุด 7 ปี สำหรับผู้ที่กระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจา หนังสือ หรือวิธีอื่นใด

- “เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกฎหมายแผ่นดินหรือรัฐบาล โดยใช้กำลังข่มขืนใจ หรือใช้กำลังประทุษร้าย”
- “เพื่อให้เกิดความปั่นป่วน หรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน ถึงขนาดที่จะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร” หรือ
- “เพื่อให้ประชาชน ล้วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน”⁷⁴

รัฐบาลไทยใช้มาตรา 112 และ/หรือมาตรา 116 ร่วมกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ในการดำเนินคดีกับผู้ที่แสดงความเห็นไม่เหมาะสมหรือพาดพิงสถาบันกษัตริย์บนสื่อออนไลน์⁷⁵

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเสนอให้ประเทศไทยทบทวนมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁷⁶ คณะกรรมการเห็นว่า “การจำคุกบุคคลผู้ใช้เสรีภาพ

72 โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 62 – 69.

73 คำแปลภาษาอังกฤษของประมวลกฎหมายอาญาของไทย พ.ศ. 2499, ที่: <http://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-royal-family-sections-107-112/>.

74 คำแปลภาษาอังกฤษของประมวลกฎหมายอาญาของไทย พ.ศ. 2499, ที่: <https://library.siam-legal.com/thai-law/criminal-code-offense-internal-security-sections-113-118/>.

75 รายงานคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนฉบับก่อนหน้า การดำเนินการตรวจสอบรายงานฉบับที่ 2 ของราชอาณาจักรไทย ภายใต้ข้อ 40 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560, ย่อหน้า 42, 63, ที่: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/THA/INT_CCPR_CSS_THA_26602_E.pdf; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “การเปลี่ยนแปลงของแนวทางการบังคับใช้มาตรา 112 ในรอบปี 2561”, 15 มกราคม พ.ศ. 2562, ที่: <https://thhr2014.com/en/archives/10431>; คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, เจียงอรรถ 531.

76 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อสังเกตเชิงสรุปต่อรายงานรอบที่ 2 ของประเทศไทย, UN Doc. CCPR/C/THA/CO/2 (“ข้อสังเกตเชิงสรุปของประเทศไทย”), 25 เมษายน พ.ศ. 2560, ย่อหน้า 37 – 38.

ในการแสดงออก” เป็นการละเมิดสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกอันได้รับการคุ้มครองภายใต้ข้อ 19(3) แห่ง ICCPR⁷⁷ หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นทั่วไปฉบับที่ 34 ที่อธิบายว่าคุณคณผู้ดำรงตำแหน่งสาธารณะ “จะต้องสามารถวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นขัดแย้งทางการเมืองได้” และ “กฎหมายจะต้องไม่กำหนดบทลงโทษที่ร้ายแรงเกินกว่าความผิดทั่วไปเพียงเพราะสถานะของคุณคณดังกล่าว หากบุคคลดังกล่าวได้รับความเสียหายแก่ชื่อเสียง”⁷⁸

iii. ความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญา⁷⁹

ฐานความผิดอาญาภายใต้มาตรา 326 และมาตรา 327 แห่งประมวลกฎหมายอาญา กำหนดระวางโทษจำคุกสูงสุดหนึ่งปี ปรับไม่เกิน 20,000 บาท (ประมาณ 670 ดอลลาร์สหรัฐ) หรือทั้งจำทั้งปรับ มาตรา 328 กำหนดความผิดฐานหมิ่นประมาทที่ “กระทำให้โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร” กำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี ปรับไม่เกิน 200,000 บาท (ประมาณ 6,700 ดอลลาร์สหรัฐ)⁸⁰ หน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการเอาผิดบุคคลที่กล่าวถึงการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชน⁸¹

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่าฐานความผิดอาญานั้นไม่สมควรนำมาใช้กับการหมิ่นประมาท การใช้โทษจำคุกเป็นวิธีการลงโทษที่ไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนและยังละเมิดสิทธิมนุษยชนภายใต้ข้อ 19 แห่ง ICCPR⁸²

77 เพิ่งอ้าง.

78 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 38.

79 โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 50 – 59.

80 คำแปลภาษาอังกฤษของประมวลกฎหมายอาญาของไทย พ.ศ. 2499 (‘ประมวลกฎหมายอาญาของไทย’), ที่: <https://www.thailandlawonline.com/laws-in-thailand/thailand-criminal-law-text-translation#326>.

81 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 51, 53; คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “ประเทศไทย: คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลประณามการใช้กฎหมายหมิ่นประมาททางอาญาเพื่อคุกคามอังคณา นีละไพจิตร”, 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562, ที่: <https://www.icj.org/thailand-icj-condemns-the-use-of-criminal-defamation-law-to-harass-angkhana-neelapaijit/>.

82 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47.

แม้ว่าศาลอาญากรุงเทพเคยให้เหตุผลว่าฐานความผิดหมิ่นประมาททางอาญาสอดคล้องกับพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้ ICCPR⁸³ คำพิพากษาดังกล่าวยังคงไม่สอดคล้องกับพันธกรณีของประเทศไทยภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและไม่สามารถนำมาใช้อ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบจากความล้มเหลวในการปฏิบัติตามพันธกรณีในทางระหว่างประเทศ⁸⁴ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเรียกร้องโดยเฉพาะให้ประเทศไทยพิจารณายกเลิกฐานความผิดหมิ่นประมาททางอาญา อีกทั้งยังเน้นย้ำว่าการใช้โทษจำคุกและโทษทางอาญาเพื่อปกป้องชื่อเสียงของบุคคลอื่นเป็นวิธีการที่ไม่ได้สัดส่วน⁸⁵

*iv. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560*⁸⁶

มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการกระทำความผิดคอมพิวเตอร์ (“พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์”) ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการ “ยับยั้งการแสดงความเห็นที่ขัดหรือแย้งและการวิพากษ์วิจารณ์”⁸⁷ ในนามของการต่อต้านการเผยแพร่ข้อมูลเท็จผ่านสื่อออนไลน์ มาตราดังกล่าวบัญญัติความผิดดังนี้

- “การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอมไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน” (มาตรา 14(1))

83 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 51. คำพิพากษาดังกล่าวได้ให้เหตุผลต่อการยื่นหนังสือเพื่อนศาล (Amicus Curiae Brief) โดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลในการรับฟังพยานหลักฐานเบื้องต้นในปี พ.ศ. 2562 ในการฟ้องคดีหมิ่นประมาททางอาญาโดยบริษัท ธรรมเกษตร จำกัด ต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน, โปรดดู: คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “หนังสือเพื่อนศาล (Amicus Curiae Brief) ในคดีที่นายแนนวิน (Nan Win) เป็นจำเลย (คดีหมายเลขดำ อ. 3011/2561) และคดีที่นางสาว สุธารีวรรณศิริเป็นจำเลย (คดีหมายเลขดำ อ. 3054/2561)”, 25 มกราคม พ.ศ. 2562, ที่: <https://www.icj.org/thailand-icj-and-lnwc-submit-amicus-in-criminal-defamation-proceedings-against-human-rights-defenders-nan-win-and-sutharee-wannasiri/>.

84 ข้อ 27 แห่งอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา (Vienna Convention on the Law of Treaties หรือ VCLT) บัญญัติว่า: “ภาคีฝ่ายหนึ่งไม่สามารถอ้างกฎหมายภายในของตนเพื่อปฏิเสธไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีของสนธิสัญญา” ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญา แต่ข้อกำหนดหลักของอนุสัญญาซึ่งรวมถึงมาตรา 27 สะท้อนถึงกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ใช้ได้กับทุกรัฐ ประกอบกับอนุสัญญาที่ได้รับการยอมรับโดยศาลไทยเช่นกัน.

85 ข้อสังเกตเชิงสรุปของประเทศไทย, ย่อหน้า 36. โปรดดู: แถลงการณ์ภายหลังการเยือนประเทศไทยโดยคณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน, 4 เมษายน พ.ศ. 2561, ที่: <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22915&LangID=E>.

86 โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติม คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 50-51, 116, 146.

- “การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ โดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ... หรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน” (มาตรา 14(2))
- “การนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ใด ๆ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรหรือความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา” (มาตรา 14(3))

การกระทำความผิดที่กำหนดไว้ข้างต้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกิน 100,000 บาท (ประมาณ 3,070 ดอลลาร์สหรัฐ) หรือทั้งจำทั้งปรับ⁸⁸ ฐานความผิดข้างต้นถูกนำมาใช้ร่วมกับกฎหมายฉบับอื่นที่กล่าวถึงในหัวข้อนี้ รัฐบาลไทยอาศัยความคลุมเครือของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว ที่ให้อ่านอย่างกว้างขวางแก่รัฐบาลในการดำเนินการปราบปรามการแสดงความเห็นที่หลากหลายผ่านสื่อออนไลน์ ทั้ง ๆ ที่ควรได้รับการคุ้มครอง⁸⁹

นอกจากนี้ อนุมาตราภายใต้มาตรา 14 ไม่ได้กำหนดให้องค์ประกอบความผิดรวมถึงการมีเจตนาร้ายหรือโดยมิชอบในการนำข้อมูลเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์⁹⁰ แม้ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกล่าวไว้ชัดเจนว่า รัฐภาคีควรเลี่ยง “การกำหนดโทษทางอาญาหรือกำหนดความผิดสำหรับการตีพิมพ์ข้อมูลเท็จที่เป็นไปโดยผิดพลาดและไม่มีเจตนาร้าย”⁹¹

มาตรา 15 และมาตรา 27 แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์บัญญัติให้อ่านแก่รัฐบาลไทยในการผลักดันให้บริษัทเทคโนโลยีดำเนินการลบข้อมูลบนสื่อออนไลน์อันขัดต่อเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามมาตรา 14 บริษัทที่ไม่ปฏิบัติตามอาจต้องรับผิดชอบทางอาญาและ/หรือโทษปรับ⁹²

87 ข้อสังเกตเชิงสรุปของประเทศไทย, ย่อหน้า 35 – 36.

88 คำแปลภาษาอังกฤษของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (‘เครือข่ายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์’), ที่: <https://thainetizen.org/docs/cybercrime-act-2017/>.

89 รวมถึงเนื้อหาออนไลน์ที่วิจารณ์ถึงพระมหากษัตริย์, “ข้อมูลอันเป็นเท็จ” เกี่ยวกับโควิด-19, และการเรียกร้องบนโซเชียลมีเดียเพื่อให้เข้าร่วมการชุมนุมต่อต้านรัฐบาล และยังคงเคยนำมาใช้เพื่อปกป้องชื่อเสียงของบุคคลและพระมหากษัตริย์

90 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลหรือร่วมกับองค์กรพันธมิตร

91 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47, 49.

92 มาตรา 15 กำหนดว่า: “ผู้ให้บริการผู้ใดจงใจสนับสนุนหรือยินยอมให้มีการกระทำความผิดตามมาตรา 14 ในระบบคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในความควบคุมของตน ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้กระทำความผิด” มาตรา 14 ให้อ่านคร่าวๆ ประกาศกำหนดขั้นตอนการแจ้งเตือน การระงับการทำให้แพร่หลายของข้อมูลคอมพิวเตอร์ และการนำข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์” มาตรา 27 กำหนดว่า “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ที่สั่งตามมาตรา 18 หรือมาตรา 20 หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลตามมาตรา 21 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองแสนบาท และปรับเป็นรายวันอีกไม่เกินวันละห้าพันบาทจนกว่าจะปฏิบัติตามที่ถูกต้อง”.

พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ โดยส่วนใหญ่มักถูกนำมาใช้บังคับร่วมกับฐานความผิดหมิ่นประมาททางอาญาภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา ในอดีต มาตรา 14(1) แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์มักถูกนำไปใช้ในลักษณะดังกล่าว⁹³ จนกระทั่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในปี พ.ศ. 2560 เพื่อไม่ให้นำไปใช้กับ “การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา”⁹⁴ ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมาฐานความผิดตามมาตรา 14(2) และ (3) จึงถูกนำมาใช้ร่วมกับความผิดฐานหมิ่นประมาทภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา เนื่องจากไม่มีการกำหนดข้อยกเว้นไม่ให้นำมาใช้ร่วมกับความผิดฐานหมิ่นประมาททางอาญาไว้อย่างชัดเจน⁹⁵

v. พระราชบัญญัติการรักษามันคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. พ.ศ. 2562⁹⁶

พ.ร.บ. การรักษามันคงปลอดภัยไซเบอร์บัญญัติให้อำนาจอันกว้างขวางแก่หน่วยงานภาครัฐในการตรวจตราข้อมูลข่าวสารออนไลน์และการค้นและอายัดข้อมูลและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ รายงานของ ICJ ในปี พ.ศ. 2562 บันทึกถึงกรณีการใช้อำนาจภายใต้บทบัญญัติดังกล่าวในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse-majesté)⁹⁷ กรอบกฎหมายดังกล่าวมีขึ้นเพื่อป้องกัน “ความมั่นคงของรัฐ” การลด “ความเสี่ยง” ที่จะเกิดขึ้น

93 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลยื่นบันทึกทางกฎหมายต่อศาลไทย กล่าวว่ามาตรา 14(1) แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ไม่เป็นไปตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ บรรทัดฐาน และหลักนิติธรรม: คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “หนังสือเพื่อนศาล (Amicus Curiae Brief) ในคดีที่นายอานดี้ ฮอลล์ (Andy Hall) เป็นจำเลย (คดีหมายเลขคดีที่ อ. 517/2556)”, 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2559, ที่: <https://www.icj.org/thailand-amicus-in-criminal-defamation-proceedings-against-human-rights-defender-andy-hall/>.

94 ตัวอย่างเช่น ธรรมเกษตร ยี่ป้องคดีอาญาต่อ อานดี้ ฮอลล์ และ สุขานี คลัวเทอ ในข้อหาฝ่าฝืนมาตรา 14(1) แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ นอกเหนือจากคดีหมิ่นประมาทภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา; โปรตุเกตุ, สมาพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล (International Federation for Human Rights หรือ FIDH) Thammakaset Watch. โปรตุเกตุ รายงานเพิ่มเติมของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน และมูลนิธิสยามวัฒนธรรม เกี่ยวกับการปฏิบัติของประเทศไทยตามข้อเสนอแนะเร่งด่วนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติภายหลังการทบทวนรายงานตามวาระที่สองของประเทศไทยในสมัยการประชุมที่ 119, เมษายน พ.ศ. 2563, ย่อหน้า 38.

95 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 51 และ 53. โอ ลอร์, “พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ มาตรา 14(3) เวอร์ชันใหม่ความผิดหมิ่นกษัตริย์ฯ แทนที่ ม.112”, 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563, ที่: <https://freedom.ilaw.or.th/node/793> (ภาษาไทย).

96 โปรตุเกตุรายละเอียดเพิ่มเติมที่คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 132 – 136.

กับ “โครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศ” ของประเทศ โดยนิยามของคำว่า “ความมั่นคงของรัฐ” และ “โครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศ” ได้ถูกกำหนดไว้อย่างคลุมเครือ⁹⁸

vi. การละเมิดอำนาจศาล⁹⁹

มาตรา 31 ถึงมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล มาตรา 32 บัญญัติว่า “ผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์” ซึ่ง “หนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์” อาจถือว่าการทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหาก “ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีการใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงค์จะให้มือถือพลเห็นความรู้สึกของประชาชน หรือเห็นือศาลหรือเห็นือคู่ความหรือเห็นือพยานแห่งคดีซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป” เช่น “การแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี” “รายงานอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง” “การวิพากษ์โดยไม่เป็นธรรม” หรือ “การชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ”¹⁰⁰ มาตรา 198 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า “ผู้ใดดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี หรือกระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาของศาล” ต้องระวางโทษ “จำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”¹⁰¹

นอกจากนี้ ข้อ 10 แห่งข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2562 บัญญัติภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 บัญญัติ “ห้ามมิให้ผู้ใดบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือข้อมูลตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาล(รัฐธรรมนูญหรือวินิจฉัยคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลโดยไม่สุจริตหรือใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี ปลุกปั่น ยุยง หรืออาฆาตมาดร้าย”

97 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, เซิงอรด์ที่ 531.

98 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562, มาตรา 3, ที่: http://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/069/T_0020.PDF สำหรับคำแปลภาษาอังกฤษเรื่องที่เกี่ยวข้อง, อ้างอิงถึง มูลนิธิมนุษย์ฯ, พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ของประเทศไทย: สู่กฎหมายที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางเพื่อคุ้มครองเสรีภาพและความเป็นส่วนตัวออนไลน์พร้อมกับแก้ปัญหาภัยคุกคามทางไซเบอร์, กันยายน พ.ศ. 2562, ที่: <https://www.manushyafoundation.org/study-on-cybersecurity-act>.

99 โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 102 – 105.

100 คำแปลภาษาอังกฤษของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477, ที่: https://www.imolin.org/doc/amlid/Thailand_The%20Civil%20Procedure%20Code.pdf

101 ประมวลกฎหมายอาญาของไทย.

ผู้ที่ฝ่าฝืนอาจถูกดำเนินคดีตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน และ/หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท (ประมาณ 1,652 ดอลลาร์สหรัฐ)¹⁰²

มาตราข้างต้นถูกนำมาใช้เพื่อปราบปรามการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานหรือคำพิพากษาของศาล เกินขอบเขตของข้อยกเว้นสำหรับการจำกัดสิทธิ เพื่อรักษา “กระบวนการพิจารณาคดีให้เป็นไปโดยเรียบร้อย”¹⁰³ แม้ว่ากฎหมายจะเปิดโอกาสให้สามารถวิพากษ์คำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ “โดยสุจริต” และมีได้ใช้ถ้อยคำที่ “เสียดสี” หรือ “หยาบคาย”¹⁰⁴ แต่คำดังกล่าวยังคงมีลักษณะคลุมเครือไม่มีกำหนดนิยามขอบเขตไว้อย่างชัดเจน¹⁰⁵ การเปิดโอกาสให้วิพากษ์คำวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการนั้นเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินคดีที่มีความสำคัญทางการเมือง และยังมีการตั้งคำถามถึงความเป็นอิสระของศาลรัฐธรรมนูญจากผู้สังเกตการณ์ในประเทศไทย¹⁰⁶ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยืนยันว่าการใช้โทษจำคุกและโทษทางอาญาเพื่อปกป้องชื่อเสียงของบุคคลอื่นเป็นวิธีการที่ไม่ได้สัดส่วนด้วยเหตุผลเดียวกัน การใช้ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเพื่อลงโทษ “การหมิ่นประมาท” หน่วยงานของรัฐ เช่น ฝ่ายตุลาการ จึงเป็นวิธีการที่ไม่ได้สัดส่วนเช่นกัน¹⁰⁷

102 กฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถออกคำเตือนหรือคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดออกจากสถานที่

103 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 31.

104 มาตรา 38 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดว่า “การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล”

105 เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง, “A Constitutional Court Silencing its Critics”, Verfassungsblog, 20 มีนาคม พ.ศ. 2561, ที่: <https://verfassungsblog.de/a-constitutional-court-silencing-its-critics/>.

106 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, เจริญรตที่ 380.

107 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47; ข้อสังเกตเชิงสรุปของประเทศไทย, ย่อหน้า 36. โปรดดู ‘แถลงการณ์ภายหลังการเยือนประเทศไทยโดยคณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชน’, 4 เมษายน พ.ศ. 2561, ที่: <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22915&LangID=E>.

IV. การตอบโต้โดยรัฐต่อการชุมนุมและการวิจารณ์ หน่วยงานภาครัฐ

ในเดือนตุลาคม หน่วยงานภาครัฐหันมาใช้มาตรการใหม่ เพื่อจำกัดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์หรือตรงข้ามกับรัฐบาล ในการรับมือกับการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตยโดยแกนนำกลุ่มเยาวชน ในระหว่างวันที่ 15 และ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2563 มีการประกาศ “สถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง”¹⁰⁸ ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร หน่วยงานภาครัฐยกระดับมาตรการโดยอาศัยอำนาจภายใต้บทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ และ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรการเหล่านี้มุ่งหมายไปยังผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ นักข่าว และแพลตฟอร์มสื่อต่าง ๆ

i. การจำกัดการเข้าถึงเนื้อหาที่สร้างโดยบุคคลในสื่อสังคมออนไลน์

นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563 หน่วยงานภาครัฐของไทยยกระดับมาตรการที่ใช้ในการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นอันเกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมที่ไม่เหมาะสมในสื่อสังคมออนไลน์ หน่วยงานรัฐโดยความเห็นชอบของศาลมีคำสั่งให้บรรดาแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ทำการลบและปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงเนื้อหาในสื่อออนไลน์ที่เข้าข่ายละเมิดกฎหมาย การใช้มาตรการเหล่านี้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพแห่งการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยไม่มีความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วน

ขั้นตอนตามกฎหมายในการปิดกั้นและจำกัดเนื้อหา

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (กระทรวงดิจิทัล) เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งลบหรือปิดกั้นเนื้อหาในสื่อออนไลน์¹⁰⁹ ภายใต้มาตรา 20 แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลสามารถมอบหมายให้ “พนักงานเจ้าหน้าที่” เมื่อได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีสามารถยื่นคำร้องพร้อมพยานหลักฐานต่อศาลที่มีเขตอำนาจขอให้มีการระงับการทำให้แพร่หลายซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้น¹¹⁰ อันครอบคลุมไปถึงข้อมูลที่ “อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามที่กำหนดไว้ในภาค 2 ลักษณะ 1 หรือลักษณะ 1/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา” ซึ่งประกอบด้วยมาตรา

108 การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรงในเขตกรุงเทพมหานคร.

109 มาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมีอำนาจ “รักษาการและปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้”.

110 เครือข่ายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ., มาตรา 20.

112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา¹¹¹ นอกจากนี้ยังครอบคลุมไปถึงข้อมูลที่มีลักษณะ “ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”¹¹² โดยปราศจากการนิยามคำว่า “ความสงบเรียบร้อยของประชาชน” และ “ศีลธรรมอันดีของประชาชน”

เมื่อศาลมีคำสั่งให้ระงับการทำให้แพร่หลายหรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าว¹¹³ พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถทำการระงับการทำให้แพร่หลายหรือจะสั่งให้ผู้ให้บริการปฏิบัติตามคำสั่งศาลก็ได้¹¹⁴ คำสั่งดังกล่าวจะถูกส่งต่อไปยังคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เพื่อให้ออกคำสั่งไปยังผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและผู้ประกอบการกิจการโทรคมนาคมให้ปฏิบัติตาม¹¹⁵

เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563 กระทรวงดิจิทัลจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานติดตามความเคลื่อนไหวสถานการณ์ชุมนุม” ที่ทำงานอย่างใกล้ชิดกับฝ่ายความมั่นคงเพื่อระบุข้อมูลออนไลน์ที่เข้าข่ายละเมิด พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ และ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน และยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งปิดกั้นข้อมูลดังกล่าว¹¹⁶

กรณีการปิดกั้นและจำกัดการเข้าถึงเนื้อหา

เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2563 มีการรายงานว่ากลุ่มเฟซบุ๊ก (Facebook) ชื่อว่า “รอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส-ตลาดหลวง (Royalist Marketplace)” ที่มีสมาชิกกว่าหนึ่งล้านคนถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงในประเทศไทย เนื่องจากมีการเผยแพร่เนื้อหาที่มีความอ่อนไหวเกี่ยวกับราชวงศ์บนแพลตฟอร์ม เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2563¹¹⁷ มีรายงานอีกเช่นกันว่าวิดีโอของ อานนท์ นักร้อง นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและทนายความถูกปิดกั้นโดยบริษัท Youtube เนื่องจากข้อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปอันละเมิด พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์¹¹⁸ เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม

111 เครื่องหมายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ., มาตรา 20 (2).

112 เครื่องหมายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ., มาตรา 20 (3).

113 เรื่องนี้ควรรวมเฉพาะเนื้อหาที่ผิดกฎหมายโดยเฉพาะ และไม่ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ทั้งหมด อ้างอิงจากคำตัดสินของศาลอาญา เรื่องนี้จะถูกอภิปรายในรายละเอียดมากขึ้นในหน้า 50 – 53.

114 เครื่องหมายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ., มาตรา 20.

115 เครื่องหมายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ., มาตรา 20; ไทยรัฐ, “ปฏิบัติการ “ดีอีเอส””, 27 ตุลาคม, ที่: <https://www.thairath.co.th/news/business/1961776> (ภาษาไทย).

116 RYT9, “ดีอีเอสแจ้งความสื่อโซเชียลมีเดียฝ่าฝืนพ.ร.บ.ฉุกเฉิน”, 20 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.ryt9.com/s/iq01/3168465> (ภาษาไทย).

117 Prachatai, “Royalist Marketplace returns”, 25 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8748>. ผู้ก่อตั้งกลุ่มทำการตั้งกลุ่มใหม่ในวันถัดมา ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้กลุ่มใหม่ยังสามารถเข้าถึงได้.

118 Prachatai, “YouTube locally blocks speech about monarchy reform at Thai government’s request”, 9 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8833>.

พ.ศ. 2563 เว็บไซต์ Change.org ถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าถึง ภายหลังจากที่ปรากฏว่ามีการประกาศข้อเรียกร้องให้มีการประกาศให้ประเทศเยอรมนี¹¹⁹ ประกาศให้พระมหากษัตริย์มีสถานะเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนา (persona non grata) เมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2564 บริษัท Youtube ทำการปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงมิวสิควิดีโอของแร็ปเปอร์คนไทยที่กำลังได้รับความนิยม “แร็ปต่อต้านเผด็จการ (Rap Against Dictatorship)” เนื่องจากมีเนื้อหาที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์หน่วยงานภาครัฐของไทย¹²⁰

ii. การดำเนินคดีกับผู้ใช้งานจากการสร้างเนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์

รัฐบาลไทยได้ดำเนินการร้องทุกข์และแจ้งข้อหากับผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ โดยอาศัยฐานความผิดภายใต้มาตรา 112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 14 แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ และฐานความผิดละเมิดอำนาจศาล หน่วยงานภาครัฐยังอาศัยเครื่องมือกฎหมายดังกล่าวในการกำจัด “ข้อมูลเท็จ” ที่เกี่ยวข้องกับภารการรับมือกับการระบาดใหญ่โรคโควิด-19 ของรัฐบาล (โปรดดูหัวข้อ VI)

การใช้ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ มาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 บุคคลผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของบัญชีทวิตเตอร์ (Twitter) ชื่อว่า “นิรนาม” ถูกจับกุมและถูกตั้งข้อกล่าวหาจำนวน 8 กระทั่ง ฐานละเมิดมาตรา 14 แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ เนื่องจากกรโพสต์ข้อความที่เกี่ยวข้องกับราชวงศ์¹²¹ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2563 กระทรวงดิจิทัลแจ้งความร้องทุกข์ต่อ ดร. ปวิน ชัชวาลพงศ์พันธ์ กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในการกระทำความผิดหกกระทง ฐานละเมิดมาตรา 14 แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ในฐานะที่เป็นผู้จัดการบัญชี “รอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส ตลาด

119 BBC, “Thailand blocks Change.org as petition against king gains traction”, 16 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bbc.com/news/world-asia-54566767>.

120 Thai Enquirer, “YouTube Geoblocks critical rap group’s video by request of Thai government”, 4 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.thaienquirer.com/22397/youtube-geoblocks-critical-rap-groups-video-by-request-of-thai-government/>.

121 Khaosod English, “Twitter User Gets More Charges Over Royal Criticism”, 10 มิถุนายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.khaosodenglish.com/news/crimecourtscalamity/2020/06/10/twitter-user-gets-more-charges-over-royal-criticism/>; ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “อัยการสั่งฟ้องคดี ‘นิรนาม’ ข้อหาพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ ทั้งหมด 8 ข้อความ”, 18 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://tlhr2014.com/archives/25252>.

122 Prachatai, “Royalist Marketplace returns”, 25 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8748>.

หลวง”¹²² เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 กระทรวงดิจิทัลร้องขอให้ตำรวจดำเนินคดีกับผู้
ใช้สื่อสังคมออนไลน์ห้าคนในการกระทำความผิดฐานยุยงปลุกปั่น และนำข้อมูลเท็จเข้าสู่
ระบบคอมพิวเตอร์¹²³ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2563 นิติการศาลรัฐธรรมนูญร้องทุกข์ต่อ
ปรีชัช ชิวารักษ์ (เพนกวิน) ผู้นำกลุ่มนักศึกษาในการประท้วง สำหรับความผิดฐานละเมิด
อำนาจศาลตามมาตรา 198 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เนื่องจากเขาได้โพสต์เฟซบุ๊ก
(Facebook) วิพากษ์คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ยกคำฟ้องนายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์
โอชา ในคดีที่มีความสำคัญทางการเมือง¹²⁴

การใช้มาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ตั้งแต่การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 คดีความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ
(lèse-majesté) มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ การใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นไปเพื่อ
ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับราชวงศ์ ก่อนที่จะพักใช้ฐานความผิดดัง
กล่าวชั่วคราวในเวลาสามปีที่ผ่านมา¹²⁵ ตามคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์
โอชา การพักการใช้ฐานความผิดดังกล่าวเป็นเพราะพระมหากษัตริย์ “ทรงมีเมตตาธิปไตย
ไม่ให้ใช้มาตรา 112”¹²⁶

การพักการใช้ฐานความผิดดังกล่าวคงเป็นไปเพียงในช่วงระยะเวลาอันสั้น ในปี พ.ศ.
2563 และ พ.ศ. 2564 หน่วยงานภาครัฐของไทยนำมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

123 กรณีนี้ถูกสันนิษฐานว่ากระทำภายใต้มาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและมาตรา 14
แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์. Bangkok Post, “Govt taking legal action against major social
media providers”, 24 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1990975/govt-taking-legal-action-against-major-social-media-providers>.

124 The Thaiger, “Thai Constitutional Court official files contempt charge against
protest leader”, 4 ธันวาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://thethaiger.com/hot-news/protests/constitutional-court-official-files-contempt-charge-against-protest-leader>. กรณีนี้คล้ายคลึง
กับกรณี อานนท์ นาภา นักกฎหมายสิทธิมนุษยชนผู้ที่ถูกกล่าวหาในปี พ.ศ. 2560 เกี่ยวกับกรรุดหมิ่น
ศาลและรายได้ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ จากการโพสต์ในเฟซบุ๊กที่วิจารณ์คำตัดสินของศาลขอนแก่นที่ตัดสิน
ว่านักเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลทหาร 7 คนมีความผิดสำหรับการชุมนุมโดยสงบ; โปรดดู: Prachatai
English, “Human rights lawyer faces computer crime charges for FB post”, 14 ธันวาคม
พ.ศ. 2560, ที่: <https://prachatai.com/english/node/7511>.

125 สมาพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล บันทึกข้อมูลว่าไม่มีการดำเนินการทางกฎหมายกับบุคคลตามมาตรา
112 ตั้งแต่กรกฎาคม พ.ศ. 2560. สมาพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล, “Lèse-majesté must not be
used to criminalize pro-democracy protest leaders and participants”, 25 พฤศจิกายน พ.ศ.
2564, ที่: <https://www.fidh.org/en/region/asia/thailand/lese-majeste-must-not-be-used-to-criminalize-pro-democracy-protest>.

126 Bangkok Post, “HM urges ‘mercy’ for any slurs”, 16 มิถุนายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1935280/hm-urges-mercy-for-any-slurs>.

กลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อปิดกั้นการแสดงความเห็นโดยสุจริตผ่านสื่อออนไลน์¹²⁷ TLHR บันทึกว่าในระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 และวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 มีบุคคลผู้ถูกดำเนินคดีในความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse-majesté) จำนวนกว่า 44 คดี¹²⁸

เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 คณะผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติออกมาประณามการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นใหม่นี้ ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก กรรมการห้าคนจากคณะทำงานว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ และผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและการรวมกันเป็นสมาคม ต่างกล่าวเน้นย้ำว่ากฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse- majesté) “ไม่สมควรมีอยู่ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย” และ “การบังคับใช้กฎหมายด้วยความโหดร้ายสามารถก่อให้เกิดภาวะความหวาดกลัว (chilling effect) โดยเฉพาะกับการใช้เสรีภาพในการแสดงออกและยังจำกัดพื้นที่สาธารณะและการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในประเทศไทย”¹²⁹

ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยังประณามคำพิพากษาศาลยุติธรรมที่พิพากษาลงโทษอย่างร้ายแรงและไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนภายใต้มาตรา 112 สำหรับการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ อย่างในคดีของอัญชัญ ปริลิต ผู้ถูกพิพากษาจำคุกเป็นระยะเวลา 43 ปี สำหรับการใช้ถ้อยคำหมิ่นประมาทราชวงศ์¹³⁰ เมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2564 ศาลอาญากรุงเทพพิพากษาจำคุกเธอเป็นระยะเวลา 87 ปี เนื่องจากการส่งต่อคลิปบนยูทูป (YouTube) และเฟสบุ๊ก (Facebook) อันมีข้อความที่หมิ่นประมาทราชวงศ์ รวมถึงทำความผิดตามมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ รวมจำนวน 29 กระทั่ง¹³¹ สำนักงานข่าวหลายสำนักรายงานว่าคำพิพากษาดังกล่าว “วาง

127 กรณีนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ นายกรัฐมนตรีประยุทธ์ จันทร์โอชา ประกาศว่า “กฎหมายที่เกี่ยวข้องและมาตราของกฎหมาย ทั้งหมด” จะถูกนำมาใช้กับผู้ชุมนุมที่ทำผิดกฎหมาย; สมพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล, “Lèse-majesté must not be used to criminalize pro-democracy protest leaders and participants”, 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.fidh.org/en/region/asia/thailand/lese-majeste-must-not-be-used-to-criminalize-pro-democracy-protest>.

128 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “Drop charges against people and guarantee their rights to access justice”, 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, ที่: <https://tlhr2014.com/en/archives/26167>.

129 สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “Thailand: UN experts alarmed by rise in use of lèse-majesté laws”, 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26727&LangID=E>.

130 เพิ่งอ้าง.

131 Bangkok Post, “87 years in jail for lese majeste sets new record”, 19 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2053471/87-years-in-jail-for-lese-majeste-sets-new-record>; Channel News Asia, “Thai court gives record 43-year sentence for insulting king”, 19 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.channelnewsasia.com/news/asia/thai-court-record-43-year-sentence-insulting-kinglese-majeste-13993078>.

บรรทัดฐานใหม่สำหรับระยะเวลาลงโทษจำคุกความผิดฐานหมิ่นประมาทราชวงศ์”¹³² ต่อมา ศาลพิจารณาคดีระยะเวลาลงโทษจำคุกลงกึ่งหนึ่งตามกฎหมายเกณฑ์การกำหนดโทษ คงเหลือ 43 ปี 6 เดือน เนื่องจากอัยชัยให้การสารภาพการกระทำความผิดระหว่างการพิจารณาคดี¹³³ คำร้องขอประกันตัวของเธอถูกปฏิเสธ¹³⁴ ทัศนคติของอัยชัยถูกกล่าวหาว่าเธอไม่ประสงค์ที่จะยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าว¹³⁵ ในอีกคดีหนึ่งเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2564 สิริภพ ภรณ์อรุช ถูกพิพากษาจำคุกเป็นระยะเวลาสี่ปีหกเดือนภายใต้ฐานความผิดตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ และมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จากการโพสต์เนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัชกาลที่ 9 บนเว็บไซต์สำนักข่าวประชาไทระหว่าง พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2557¹³⁶

นอกจากนี้พบว่ามีการตีที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่ดีในบางส่วน ภายหลังจากการโอนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse-majesté) และความผิดฐานยุยงปลุกปั่น จากศาลทหารกลับคืนสู่ศาลพลเรือนเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562¹³⁷ ICJ พบแนวโน้มการพิพากษายกฟ้องคดีที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์ราชวงศ์ผ่านสื่อออนไลน์ ภายใต้ฐานความผิดตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ และมาตรา 112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2563 ศาลอาญากรุงเทพพิพากษายกฟ้อง ธนตร อนันตวงษ์ ภายหลังจากที่เขาถูกควบคุมตัวนานกว่าห้าปี เขาถูกตั้งข้อหาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จากการโพสต์ข้อความเฟซบุ๊ก (Facebook) หัวข้อความที่มีลักษณะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์คณะรักษาความสงบแห่งชาติและกองทัพ¹³⁸ เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.

132 เพิ่งอ้าง.

133 เพิ่งอ้าง.

134 Khaosod English, “Thanathorn Claps Back at Lese Majeste Accusation, Bail Denied in Historic 112”, 21 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.khaosodenglish.com/politics/2021/01/21/thanathorn-claps-back-at-lese-majeste-accusation-court-denies-bail-in-historic-112-case/>.

135 การติดต่อสื่อสารของคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลกับศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

136 Khaosod English, “Blogger Convicted of 112 After Secret Trial, 5-Year Captivity”, 18 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.khaosodenglish.com/politics/2021/01/18/blogger-jailed-over-lese-majeste-after-secret-trial-by-military/amp/>. ระยะเวลาในการจำคุกสั้นกว่าเวลาที่สิริภพได้ถูกขังในเรือนจำขณะรอการพิจารณาคดีของเขา เขาถูกควบคุมตัวในเรือนจำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 จนได้รับการปล่อยตัวประมาณ 4 ปี 11 เดือนต่อมา ในปี พ.ศ. 2562.

137 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 63; คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, ‘ข้อเสนอแนะต่อการยกเลิกและแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งและประกาศของหัวหน้าคสช. และคสช.’, 2 เมษายน พ.ศ. 2562, ที่: <https://www.icj.org/thailand-end-prosecution-of-civilians-in-military-courts-and-repeal-or-amend-head-of-the-ncpo-and-ncpo-orders-and-announcements-in-line-with-international-human-rights-law/>.

138 Bangkok Post, “Activist freed after almost four years”, 25 มิถุนายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1941004/activist-freed-after-almost-four-years>.

2563 ศาลอาญากรุงเทพพิพากษายกฟ้อง พັນนรี ชาญกิจ ในคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse-majesté) ภายใต้ฐานความผิดตามมาตรา 112 และ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ จากการตอบรับด้วยคำว่า “จ้า” (คำในภาษาไทยที่ไม่มีลักษณะยิ่นยั่น) ผ่านแอปพลิเคชัน Facebook Messenger ในการสนทนาส่วนตัว การตอบรับดังกล่าวถูกมองว่าเป็นคำที่มีลักษณะเข้าข่ายเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse-majesté)¹³⁹ เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2564 ศาลจังหวัดสมุทรปราการพิพากษายกฟ้อง ฐานกร พนังงานโรงงานผู้ซึ่งถูกจับกุมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ภายใต้มาตรา 112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา¹⁴⁰ ในบางคดีศาลพิพากษายืนยันว่าการใช้ถ้อยคำในบางกรณีได้รับการคุ้มครองเนื่องจากการเป็นการแสดงออกโดยสุจริตหรือในบางคดีศาลพิจารณาว่าพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอและยกผลประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย¹⁴¹ นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลพลเรือนสามารถทำได้รวดเร็วกว่ากระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลทหาร¹⁴² แม้จะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดการพิจารณาคดีระหว่างการระบาดของโรคโควิด-19

แม้ว่าศาลจะมีคำพิพากษายกฟ้อง การกระทำของหน่วยงานภาครัฐที่เริ่มต้นดำเนินคดีดังกล่าวยังคงเป็นการละเมิดสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออกและสิทธิในเสรีภาพระหว่างการจับกุมหรือกักขัง ผู้ที่ได้รับความเสียหายควรที่จะสามารถเข้าถึงการเยียวยาและการชดเชยที่

139 Bangkok Post, ‘Ja New’s mother cleared of lese majeste’, 22 ธันวาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2039459/ja-news-mother-cleared-of-lese-majeste>.

140 Prachatai, “Commenting on supporters of late King’s dog not illegal, says Court”, 16 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://prachatai.com/english/node/9015>; คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล รายงานการควบคุมอินเทอร์เน็ต, พ.ศ. 2562, หน้า 68.

141 ตัวอย่างเช่น ในกรณีของชนคน อนันตวงษ์ คำกล่าวของศาลได้รับการอ้างอิง: “ศาลเชื่อว่าการแสดงความคิดเห็นของเขาไม่มีเจตนาในการจู่โจมหรือการปลุกระดมให้ต่อต้านรัฐบาลหรือการไม่เชื่อฟังในหมู่ประชาชนในขอบเขตที่จะส่งผลให้บ้านเมืองไม่สงบหรือการกระทำผิดกฎหมาย อยู่ในขอบเขตของเสรีภาพในการพูดที่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากพยานและหลักฐานของโจทก์ไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่เป็นเหตุผลให้มีคำพิพากษาว่ามีความผิด ศาลจึงยกฟ้องข้อกล่าวหา”: Bangkok Post, “Activist freed after almost four years”, 25 มิถุนายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1941004/activist-freed-after-almost-four-years>.

142 ระยะเวลาเฉลี่ยในการดำเนินการในศาลทหารยาวนานกว่าศาลพลเรือนอย่างมาก เนื่องจากเวลาที่ศาลใช้ในการสืบพยานและมีคำสั่ง ในกรณีหนึ่ง ผู้ต้องสงสัยในความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพตัดสินใจว่าเขาอยากให้การรับผิดมากกว่าที่จะต้องรอการตัดสินคดีที่ยาวนาน. คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล และศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “รายงานคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลและศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนฉบับก่อนหน้าการดำเนินการตรวจสอบรายงานฉบับที่ 2 ของราชอาณาจักรไทย ภายใต้ข้อ 40 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางพลเมืองและสิทธิทางการเมือง”, 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560, หน้า 15 – 16, ที่: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2017/02/Thailand-ICCP-Submission-IJ-TLHR-Advocacy-Non-legal-submissions-2017-ENG.pdf>.

มีประสิทธิภาพจากความเสียหายที่ได้รับ ซึ่งอาจรวมไปถึงความทุกข์ทรมานทางจิตใจ การริดรอนเสรีภาพ และภาวะทางการเงินระหว่างกระบวนการพิจารณาตัดสินกล่าวที่อาศัยระยะเวลายาวนาน

iii. การปราบปรามการเข้าร่วมการชุมนุมโดยการจำกัดการใช้แพลตฟอร์มและการส่งข้อความออนไลน์

หน่วยงานภาครัฐของไทยได้ใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อยับยั้งการชุมนุมต่อต้านรัฐบาล โดยมุ่งเป้าหมายไปยังบุคคลผู้ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ อันเป็นการละเมิดสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก การรวมกันเป็นสมาคม และการชุมนุมโดยสงบ สืบเกิดได้จากการกระทำของรัฐบาลที่ประกาศเตือนผู้ชุมนุมว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อโน้มน้าวให้บุคคลอื่นเข้าร่วมการชุมนุม การถ่ายภาพตนเองระหว่างการเคลื่อนการชุมนุม การถ่ายทอดสดการประท้วง ตลอดจนการโพสต์เนื้อหาตักเตือนลงบนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายที่ใช้บังคับในสถานการณ์ฉุกเฉิน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี¹⁴³

ภายหลังการประกาศเตือนดังกล่าว เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2563 สำนักงานตำรวจแห่งชาติประกาศว่าจะดำเนินคดีอาญาโดยอาศัย พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ และ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน กับผู้ที่โพสต์ข้อความบนเฟซบุ๊ก (Facebook) และทวิตเตอร์ (Twitter) 10 ราย จากการกระทำที่เข้าข่ายเป็นการ “โน้มน้าวบุคคลอื่นให้เข้าร่วมการชุมนุม”¹⁴⁴ การกระทำดังกล่าวถูกอ้างว่าเข้าข่ายละเมิดข้อกำหนดที่ประกาศใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ห้ามการชุมนุมหรือมีวสันตตั้งแต่ห้าคนขึ้นไป¹⁴⁵ และห้ามการเผยแพร่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อันอาจกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ¹⁴⁶ และอาจขัดต่อมาตรา 14(3) แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์¹⁴⁷ ผู้รายงาน

143 ICJ Emergency Decree Briefing, หน้า 17 – 18. Nikkei Asia, “Thailand’s young protesters keep up pace despite ‘selfie rules’”, 18 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://asia.nikkei.com/Politics/Turbulent-Thailand/Thailand-s-young-protesters-keep-up-pace-despite-selfie-rules>; Human Rights Watch, “Thailand: Outspoken TV Channel Banned”, 21 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.hrw.org/news/2020/10/21/thailand-outspoken-tv-channel-banned>.

144 กรุงเทพธุรกิจ, “ตร. จ่อดำเนินคดีชาวโซเชียล 10 รายฝ่าฝืน ‘พ.ร.ก.’ ขวนขวมมือบ”, 16 ตุลาคม พ.ศ. 2563 (‘กรุงเทพธุรกิจ’), ที่: <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/902969>.

145 มาตรา 9(2) แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน; ข้อ 1, ข้อกำหนดที่ออกภายใต้มาตรา 9 และ มาตรา 11 แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน, 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: https://thailand.prd.go.th/ewt_news.php?nid=10240&filename=index.

146 มาตรา 9(3) แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน; ข้อ 2, ข้อกำหนดที่ออกภายใต้มาตรา 9 และ มาตรา 11 แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน, 15 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: https://thailand.prd.go.th/ewt_news.php?nid=10240&filename=index.

พิเศษว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และการรวมกันเป็นสมาคม ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ต่างออกมาแสดงความห่วงกังวลกับการดำเนินคดีกับผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ “โดยอาศัยฐานความผิดภายใต้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ในการเอาผิดเกี่ยวผู้ที่เรียกร้องให้ประชาชนเข้าร่วมการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตย] ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของตน”¹⁴⁸ นอกจากนี้กระทรวงดิจิทัลยังแถลงต่อสื่อมวลชนว่าจะดำเนินการร้องทุกข์กับตำรวจเกี่ยวกับการกระทำที่เข้าข่ายเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งภายใต้ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน จำนวนกว่า 300,000 URLs¹⁴⁹

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ดำเนินการขอความร่วมมือให้กระทรวงดิจิทัลและ กสทช. จำกัดการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนปลดแอกบนแอปพลิเคชันเทเลแกรม (Telegram) และระงับการใช้งานแอปพลิเคชันดังกล่าว แต่กลับประสบความล้มเหลว¹⁵⁰ การดำเนินการดังกล่าวปรากฏในเอกสารลับมากที่ถูกเผยแพร่เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ในเอกสารฉบับดังกล่าวกระทรวงดิจิทัลขอความร่วมมือจาก กสทช. ให้แจ้งผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตและผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ระงับการใช้แอปพลิเคชันรับส่งข้อความเทเลแกรม (Telegram)¹⁵¹ เอกสารดังกล่าวยังมีการอ้างถึงคำสั่งผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่ 11/2563 ในคำสั่งดังกล่าวผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติกล่าวว่า การวางแผนการชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอกกระทำผ่านแอปพลิเคชันเทเลแกรม (Telegram) และสั่งการให้กระทรวงดิจิทัล และ กสทช. ลบข้อมูลดังกล่าวออกจากระบบคอมพิวเตอร์¹⁵²

147 กรุงเทพมหานคร

148 กระบวนการพิเศษด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Special Procedures), “News Release: UN experts urge Thai government to allow peaceful protests and release unconditionally those arbitrarily detained”, 22 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://bangkok.ohchr.org/news-release-un-experts-urge-thai-government-to-allow-peaceful-protests-and-release-unconditionally-those-arbitrarily-detained/>.

149 The Nation, “Social media users violating emergency orders will be reported to police: ministry”, 19 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.nationthailand.com/news/30396428>.

150 Channel News Asia, “Thai police order media probe over protests, restrict Telegram app”, 20 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.channelnewsasia.com/news/asia/thailand-protests--13313776>; BBC, “Thailand protests: Authorities move to ban Telegram messaging app”, 19 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bbc.com/news/world-asia-54598956>.

151 เพิ่งอ้าง.

152 ข้อ 5 ของประกาศที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 11 แห่ง พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ลงวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2564 หัวหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต่อการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่มีความร้ายแรง สามารถกระทำการใด ๆ หรือจะกระทำการใด ๆ ในขอบเขตเท่าที่จำเป็นเพื่อรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ ความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยของประชาชน

มาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่ไม่จำเป็นและไม่ได้สัดส่วน และยังเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนในประเทศไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก การรวมกันเป็นสมาคม และการชุมนุมโดยสงบอันได้รับการคุ้มครองภายใต้ ข้อ 19 ข้อ 21 ข้อ 22 และข้อ 25 แห่ง ICCPR คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกล่าวว่าข้อ 21 แห่ง ICCPR ให้การคุ้มครองกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมโดยสงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะและในพื้นที่ออนไลน์ อันรวมไปถึงการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ การวางแผน การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมในอนาคตและการถ่ายทอดกิจกรรมการชุมนุม¹⁵³

iv. การปราบปรามนักข่าวและสำนักข่าวที่รายงานข่าวการชุมนุม

หน่วยงานภาครัฐของไทยยังจำกัดการปฏิบัติงานของนักข่าวและสำนักข่าวที่รายงานข่าวการชุมนุมที่เกิดขึ้นผ่านทางแพลตฟอร์มออนไลน์

เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2563 กิตติ พันธภาค ผู้รายงานข่าวจากประชาไทถูกควบคุมตัวจากการนำเสนอข่าวการสลายการชุมนุมของตำรวจ ในกรุงเทพฯ ผ่านการถ่ายทอดสดผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook Live) ตำรวจพาเขาไปยังกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 ในจังหวัดปทุมธานี อันเป็นสถานที่สำหรับกักขังตาม พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน เขาได้รับการปล่อยตัวในเวลาอีกไม่กี่ชั่วโมงถัดมา หลังจากจ่ายค่าปรับจำนวน 300 บาท (ประมาณ 10 ดอลลาร์สหรัฐ) ในฐานะความผิด “ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเจ้าพนักงาน” ภายใต้มาตรา 368 แห่งประมวลกฎหมายอาญา¹⁵⁴ ในกรณีคล้ายคลึงกันเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ศีโรดม คล้ามไพบูลย์ ผู้รายงานข่าวของวอยซ์ทีวี (Voice TV) ได้รับความเสียหายจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อรับทราบข้อหาละเมิด พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉินจากการรายงานข่าวการชุมนุม¹⁵⁵

ยิ่งไปกว่านั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐยังใช้ระบบกฎหมายเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจในทางมิชอบเพื่อปิดแพลตฟอร์มออนไลน์ของสำนักงานข่าวหลายสำนัก เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2563 กระทรวงดิจิทัลฯ ดำเนินการต่อศาลอาญากรุงเทพเพื่อให้มีคำสั่งปิด

153 CCPR/C/GC/37, ย่อหน้า 10, 33.

154 Prachatai, “Prachatai reporter arrested while covering police crackdown”, 16 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8848>; ICJ Emergency Decree Briefing, หน้า 13 – 14.

155 ABC News, “Thailand’s pro-democracy protestors warn of possible coup”, 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://abcnews.go.com/International/wireStory/thai-pro-democracy-protesters-warn-coup-74428250>.

แพลตฟอร์มออนไลน์ของวอยซ์ทีวี ประชาไท เดอะรีพอร์ตเตอร์ เดอะสแตนด์การ์ด และเยาวชนปลดแอก เนื่องจากการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกล่ามอ้างว่าเป็น “ข้อมูลเท็จ” เกี่ยวกับการชุมนุม ละเมิด พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ และ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน ความพยายามในการปิดแพลตฟอร์มดังกล่าวเกิดขึ้นในภายหลัง นับจากที่ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติออกคำสั่งไปยังหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจกำกับดูแลการกระจายเสียงให้ดำเนินการตรวจสอบสำนักข่าวทั้งสี่สำนัก พร้อมทั้ง “ยุติการถ่ายทอดข่าว ชะลอการเผยแพร่ข่าว หรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์” หากมีการละเมิด พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน¹⁵⁶ คำสั่งดังกล่าวถูกเพิกถอนโดยศาลเดียวกันในวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยศาลได้มีคำสั่งว่าการปิดกั้นข้อมูลจะต้องเจาะจงเฉพาะเนื้อหาที่ผิดกฎหมาย ไม่ใช่การปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงแพลตฟอร์ม ศาลกล่าวไปอีกว่าการที่ศาลทำคำสั่งปิดกั้น URLs ดังกล่าวซึ่งส่งผลให้เป็นการปิดแพลตฟอร์มทั้งหมดข้างต้น เป็นเพราะว่ากระทรวงดิจิทัลไม่ได้อธิบายต่อศาลว่าการปิดกั้น URLs ดังกล่าวจะส่งผลการปิดแพลตฟอร์มดังกล่าว และศาลไม่ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องจากคำร้องของกระทรวงดิจิทัล¹⁵⁷

เป็นที่ชัดเจนว่าสื่อมวลชนและสำนักข่าวถูกขัดขวางและลงโทษในการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพียงเพราะมีเหตุที่ทำให้เชื่อว่ามี หรือมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือลักษณะอื่นที่ไม่เหมาะสม หากมาตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ดังกล่าวจริง วัตถุประสงค์ก็ยังคงไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติที่เห็นว่าขัดต่อข้อ 19(3) แห่ง ICCPR ในการลงโทษอาญาหรือ “การห้ามไม่ให้เว็บไซต์หรือระบบเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทำการตีพิมพ์เนื้อหาใดๆ เพียงเพราะเนื้อหาดังกล่าวอาจมีการพาดพิงและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล”¹⁵⁸

มาตรการดังกล่าวจึงเป็นมาตรการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักวิชาชีพของนักข่าวและแพลตฟอร์มสำหรับสื่อสารมวลชนในการตรวจสอบข้อเท็จจริงและการเผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะ การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจำเป็นสำหรับประชาชน

156 คำสั่งไม่ได้ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา. Khaosod English, “Gov’t Orders Censorship of 4 Media Sites, Reports Say”, 19 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.khaosodenglish.com/politics/2020/10/19/govt-orders-censorship-of-4-media-sites-reports-say/>.

157 ICJ Emergency Decree Briefing, หน้า 17 – 18; Bangkok Post, “Media closure order lifted”, 21 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2005927/media-closure-order-lifted>.

158 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 42 – 43.

ในประเทศไทยในการใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมประชาธิปไตยเสรีเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเน้นย้ำว่า “สื่อมวลชนที่น่าเชื่อถือ เป็นอิสระ และได้รับการส่งเสริมให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงนำเสนอมุมมองที่มีลักษณะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้รัฐบาลและสถาบันต่าง ๆ มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้” ทำให้สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ “ตรวจตราและเฝ้าระวังความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของรัฐบาลและสถาบันต่าง ๆ”¹⁵⁹

หากกล่าวอ้างว่ามาตรการดังกล่าวเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายอย่างเช่นในการคุ้มครองความสงบเรียบร้อยของประชาชน การใช้มาตรการดังกล่าวยังคงไม่มีความจำเป็นและไม่ได้สัดส่วน หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านักข่าวหรือสื่อมวลชนไม่ได้กระทำการที่เป็นที่ยุยงปลุกปั่นให้มีการใช้ความรุนแรง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกล่าวว่า การใช้โทษอาญาแก่นักข่าวหรือสื่อมวลชนเพียงเพราะการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล “ไม่อาจถือเป็นการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่จำเป็น”¹⁶⁰

นอกจากนี้ ในกระบวนการพิจารณาของศาลข้างต้น ผู้ถูกกล่าวหายังถูกรื้อถอนสิทธิในการให้การโต้แย้งการทำความสำรับโดยศาล เนื่องจากเจ้าพนักงานสอบสวนไม่ได้ทำการเรียกให้ผู้ถูกกล่าวหาให้การต่อศาลก่อนที่จะมีการทำความสำรับคดีปิดกั้นเนื้อหาบนสื่อออนไลน์¹⁶¹ ผู้ที่ถูกรื้อถอนสิทธิโดยหน่วยงานภาครัฐสมควรได้รับโอกาสในการโต้แย้งคำร้องดังกล่าว สิทธิดังกล่าวได้รับการคุ้มครองภายใต้สิทธิในการเข้าถึงการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อ 2(3) แห่ง ICCPR

อย่างไรก็ตาม ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ศาลแจ้งต่อเจ้าหน้าที่กระทรวงดิจิทัลว่ามีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติสำหรับคดีประเภทดังกล่าวว่า ไม่อนุญาตให้มีการทำคำร้องฝ่ายเดียว และกระทรวงดิจิทัลจะต้องแจ้งข้อมูลที่อยู่ของผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลเพื่อให้

159 ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “Statement at Global Conference for Media Freedom”, 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.ohchr.org/FN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26508&LangID=F>.

160 CCCR/C/GC/34, ย่อหน้า 42.

161 จากข้อมูลของวอยซ์ทีวี ตำรวจที่ยื่นฟ้องคดีต่อศาลไม่มีการติดต่อหรือส่งคำเตือนไปยังวอยซ์ทีวีเพื่อให้อัยการ ทีวีได้คัดค้านข้อกล่าวหา; วอยซ์ทีวี, “คำสั่งยกคำร้องปิด ‘วอยซ์ทีวี’ เหตุนำเสนอตามสิทธิรัฐธรรมนูญ”, 21 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://voicetv.co.th/read/77jAPmRqc>.

(คำแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ)

ศาลเรียกให้ผู้ถูกกล่าวหามาให้การต่อศาล ก่อนที่ศาลจะทำคำสั่งระงับการเผยแพร่เนื้อหาบนสื่อออนไลน์¹⁶² กรณีนี้เป็นตัวอย่างที่ต้อันแสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลในการคุ้มครองเสรีภาพแห่งการแสดงออกในพื้นที่ออนไลน์

162 เกี่ยวข้องกับคดีของ ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ซึ่งจะอภิปรายในรายละเอียดในบทที่ 6 ของรายงานฉบับนี้: Bangkok Post, “Court throws out request to block Thanathorn’s clip”, 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2064655/court-throws-out-request-to-block-thanathorns-clip>. ในขณะที่เขียนรายงานฉบับนี้ คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลยังไม่ได้รับแนวปฏิบัติดังกล่าว

V. ความล้มเหลวของรัฐในการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออกบนสื่อออนไลน์และการคุ้มครองจากการใช้กระบวนการยุติธรรมโดยมิชอบ 45

นับตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ได้มีการดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาเรื่อยมาต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักข่าวผู้ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการนำเสนอการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเผยแพร่ข้อมูลความกังวลของผู้ตกเป็นเหยื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีบริษัทธรรมเกษตร (“ธรรมเกษตร”) ซึ่งเป็นบริษัทฟาร์มเลี้ยงไก่ ที่ถูกกล่าวหาว่าได้ดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ (strategic lawsuits against public participation strategic lawsuits against public participation หรือ SLAPP) ต่อกลุ่มผู้แสดงออกบนแพลตฟอร์มออนไลน์ต่อต้านการกระทำที่กล่าวอ้างว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากแรงงาน¹⁶³

คดี SLAPP ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญหลักเพื่อจำกัดหรือขัดขวางการวิพากษ์วิจารณ์ของสาธารณะหรือการต่อต้านการดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยกลุ่มบุคคลที่เป็นฝ่ายเริ่มต้นดำเนินคดีทางกฎหมาย ซึ่งรวมไปถึงกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนด้วย¹⁶⁴

ข้อมูลจากสหพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล (The International Federation for Human Rights หรือ FIDH) รายงานว่า ธรรมเกษตรได้ยื่นฟ้องทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาต่อจำเลย 23 คนจำนวนทั้งสิ้น 39 คดี ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563¹⁶⁵

163 ผู้เชี่ยวชาญสหประชาชาติหลายท่านระบุกรณีเหล่านี้ว่าเป็นการดำเนินคดี SLAPP: สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “ประเทศไทย: ผู้เชี่ยวชาญของสหประชาชาติเผย มีการใช้ระบบยุติธรรมอย่างไม่ถูกต้องจากบริษัทเอกชนเพื่อปิดปากนักปกป้องสิทธิมนุษยชน”, 12 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25714&LangID=E>.

164 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล และสมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน, เรื่อง ข้อเสนอแนะต่อร่างแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562), 15 มีนาคม พ.ศ. 2562 (‘ICJ Letter to Ministry of Justice, พ.ศ. 2562), ย่อหน้า 1, ที่: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/03/Thailand-SLAPP-Analysis-Advocacy-Analysis-brief-2019-ENG.pdf>.

165 สมพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล, “Thailand: Thammakaset Watch”, 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 (‘FIDH Thammakaset Watch’), ที่: <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-thammakaset-watch>.

โดยในบทนี้จะวิเคราะห์ถึงความบกพร่องของกรอบที่มีอยู่ในปัจจุบันสำหรับการป้องกันการดำเนินคดี SLAPP ความบกพร่องดังกล่าวสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากกรณีที่ธรรมชาติการดำเนินการคุกคามอย่างต่อเนื่องโดยใช้กระบวนการทางกฎหมายและการข่มขู่ นักข่าว นักกิจกรรมภาคประชาสังคม นักวิชาการ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน ตลอดจนอดีตลูกจ้างของพวกเขา

i. กรอบกฎหมายในปัจจุบันยังให้ความคุ้มครองไม่เพียงพอ

สำนักงานศาลยุติธรรมของประเทศไทยได้ดำเนินการบางอย่างในการป้องกันมิให้บริษัทต่าง ๆ นำกระบวนการยุติธรรม “มาใช้เป็นอาวุธ” ในการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออก มาตรการเหล่านี้รวมถึงการแก้ไข ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเพิ่มมาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายเหล่านี้จะได้รับการวิเคราะห์ต่อไป

นอกเหนือจากการแนวทางการแก้ไขกฎหมายที่ได้กล่าวไปข้างต้น แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights หรือ NAP)¹⁶⁶ ยังได้อ้างถึงอำนาจของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 (“พ.ร.บ. อัยการ”) ว่าเป็นอีกมาตรการหนึ่งในการป้องกันการดำเนินคดี SLAPP อย่างไรก็ตาม มาตรการเหล่านี้ยังไม่ได้กล่าวถึงการปรับปรุงหรือยกเลิกบทบัญญัติทางกฎหมายที่ใช้ต่อต้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

การฟ้องร้องคดีอาญาโดยบริษัทเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ อย่างเช่นการฟ้องร้องโดยอาศัยมาตรา 326 ถึงมาตรา 328 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือมาตรา 14 แห่งพ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนยังคงมีให้พบเห็นอยู่ ซึ่งให้เห็นถึงช่องโหว่ของกรอบที่มีอยู่ในปัจจุบันสำหรับการป้องกันการดำเนินคดี SLAPP ซึ่งกรอบดังกล่าวเป็นมาตรการที่มียังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการ “ป้องกันการโจมตีที่มุ่งเป้าไปที่การปิดปากผู้ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก” ซึ่งขัดต่อพันธกรณีระหว่างประเทศของประเทศไทยภายใต้ ICCPR¹⁶⁷

166 กระทรวงยุติธรรม, แผนปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนระยะที่ 1 (ปี 2562 - 2565) (‘แผนปฏิบัติการแห่งชาติระยะที่ 1’), หน้า 105, ที่: <https://mk0globalnapshvllfq4.kinstacdn.com/wp-content/uploads/2017/11/nap-thailand-en.pdf>.

167 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 23.

มาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 161/1 และ มาตรา 165/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจศาลใช้ดุลยพินิจยกฟ้องคดี SLAPP บางประเภท หรือคดีในลักษณะที่มีการกลั่นแกล้งเอาเปรียบโดยใช้กระบวนการทางกฎหมาย

มาตรา 161/1 อนุญาตให้ศาลยกฟ้องคดีและห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันอีก ในกรณีที่ปรากฏต่อศาลว่าโจทก์ “ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อกลั่นแกล้งหรือเอาเปรียบจำเลย หรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ”¹⁶⁸

มาตรา 165/2 คู่คุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยอนุญาตให้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนั้นจำเลยสามารถแถลงและระบุพยานหลักฐานให้ศาลเห็นและเพื่อแสดงให้เห็นว่าคดีนี้ “ไม่มีมูล” ซึ่งสามารถทำได้โดยการแถลงต่อศาลถึง “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญ” รวมถึง “บุคคล เอกสาร หรือวัตถุ” หลังจากนั้น ศาล “อาจเรียก บุคคล เอกสาร หรือวัตถุมาเป็นพยานศาลเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีตามที่จำเป็นและสมควร โดยโจทก์และจำเลยอาจถามพยานศาลได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล”¹⁶⁹

การใช้กฎหมายในการคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและบุคคลอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องในช่วงปีที่ผ่านมามีให้เห็นว่าบทบัญญัติเหล่านี้อาจจะยังไม่เพียงพอ หรือยังไม่ถูกนำไปปรับใช้เท่าที่ควร

168 [ภาษาไทย] มาตรา 161/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, ที่: http://web.senate.go.th/bill/bk_data/533-6.pdf. ย่อหน้าสองบัญญัติว่า: “การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย”

169 [ภาษาไทย] มาตรา 165/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, ที่: http://web.senate.go.th/bill/bk_data/535-6.pdf.

ประการแรก สารบัญญัติของมาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 ไม่สามารถใช้ในการป้องกันการดำเนินคดี SLAPP ได้อย่างเต็มที่และเพียงพอ โดยก่อนหน้านี้ ICJ ได้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับมาตรา 161/1 และมาตรา 165/2¹⁷⁰ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 161/1 บทบัญญัตินี้

1. ไม่สามารถอธิบายคำจำกัดความของคำว่า “ไม่สุจริต” ได้ หรือไม่ได้บัญญัติคุ้มครองการใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างชัดเจน
2. อนุญาตให้ศาลใช้ดุลยพินิจทั้งหมดในการทำคำพิพากษา เนื่องจากศาลอาจจะศาลสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง (suo moto)
3. จำกัดโจทก์ในคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องร้องเท่านั้น ไม่รวมถึงโจทก์ในคดีแพ่งหรือโจทก์ที่เป็นพนักงานอัยการในคดีอาญา
4. ไม่รับรองสิทธิในการอุทธรณ์ หรือการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายอย่างชัดเจน และ
5. อาจเป็นการจำกัดสิทธิของปัจเจกชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการพิจารณาอย่างเป็นธรรม เนื่องจากบทบัญญัติได้ห้ามโจทก์ที่จิตใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาศาลในคดีอื่นโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรจากการยื่นฟ้องอีก

ในลักษณะเดียวกัน มาตรา 165/2 ก็จำกัดการฟ้องไว้เพียงการฟ้องในคดีอาญาโดยโจทก์ที่เป็นเอกชนเท่านั้น โดยไม่รวมถึงคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เนื่องจากทั้งสองกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง

170 ICJ Letter to Ministry of Justice, พ.ศ. 2562, ย่อหน้า 12 – 23; คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, เรื่อง ข้อกังวลเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่บังคับใช้เพื่อป้องกัน “การดำเนินคดีเชิงยุทธศาสตร์เพื่อระงับการมีส่วนร่วมของสาธารณชน (Strategic Lawsuit Against Public Participation หรือ SLAPP)”, 20 มีนาคม พ.ศ. 2563, หน้า 4 – 8 (“ICJ Letter to Ministry of Justice, พ.ศ. 2563”), ที่: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/03/Thailand-SLAPP-Lawsuits-Letter-2020-ENG.pdf> สำหรับคำอธิบายความแตกต่างระหว่างการดำเนินคดีโดยรัฐและการดำเนินคดีโดยเอกชน, โปรดดู, คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “บริษัทไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: การเข้าถึงความยุติธรรมอันเนื่องมาจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามพรมแดน”, กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, หน้า 35, ที่: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2021/02/Southeast-Asia-Access-to-Justice-Thai-companies-Publications-Thematic-report-2021-ENG.pdf>

ประการต่อมา จนถึงปัจจุบัน ICJ ไม่ทราบถึงกรณีที่มีการนำมาตราดังกล่าวไปปรับใช้ในการยกฟ้องคดี SLAPP ถึงแม้ว่าจะมีเฉพาะบางคดีเท่านั้นที่สามารถใช้มาตรานี้ได้ ทั้งนี้ ICJ ได้บันทึกแนวทางการนำมาตรา 161/1 ไปปรับใช้โดยนายจำเลยในคดีธรรมเกษตรแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ในคดีที่ ICJ เข้าร่วมสังเกตการณ์จำนวน 7 คดีซึ่งได้ยื่นต่อในศาลหลังจากมาตรา 161/1 มีผลบังคับใช้ พบว่าศาลมีแนวทางการพิจารณาคำร้องต่างกัน ดังนี้ (i) ไม่พิจารณาคำร้องโดยสิ้นเชิง (ii) รับทราบคำร้องแต่ไม่ได้กล่าวถึงคำร้องอีก และ/หรือ (iii) พิจารณาคำร้องแต่พิจารณาไม่ยกฟ้องคดี SLAPP¹⁷¹ ซึ่งความไม่เต็มใจของผู้พิพากษาในการบังคับใช้บทบัญญัติเหล่านี้ในคดี SLAPP ต่อนักข่าวและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนต่างได้รับการยืนยันโดยองค์กรสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ เช่นกัน¹⁷²

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการ พนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

ขณะที่มาตรา 161/1 และมาตรา 165/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นใช้ได้เฉพาะกับคดีอาญาที่ยื่นฟ้องโดยโจทก์ที่เป็นเอกชน แต่ พ.ร.บ. อัยการฉบับนี้ใช้เฉพาะสำหรับคดีอาญาที่ยื่นฟ้องโดยพนักงานอัยการ

มาตรา 21 ให้อำนาจพนักงานอัยการกรณีเห็นว่า “การฟ้องคดีอาญาจะไม่ใช่ประโยชน์กับสาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ” ให้เสนอต่ออัยการสูงสุดและอัยการสูงสุด “มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้”¹⁷³

ในทางปฏิบัติ การปรับใช้บทบัญญัตินี้มีความยุ่งยากและใช้เวลานาน เนื่องจากอำนาจในการสั่งไม่ฟ้องนั้นทำได้โดยอัยการสูงสุดเท่านั้น¹⁷⁴ รัฐบาลได้ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการระดับชาติฯ ว่าสำนักงานอัยการสูงสุดได้นำมาตราดังกล่าวมาปรับใช้ “ในหลายคดี”¹⁷⁵ อย่างไรก็ตาม อดี ICJ รับทราบเพียงกรณีเดียวที่พนักงานอัยการและอัยการสูงสุดได้ใช้บทบัญญัตินี้ในการ

171 ICJ Letter to Ministry of Justice, พ.ศ. 2563, หน้า 6.

172 ARTICLE 19, “Thailand: End harassment of Suchanee Cloitre, human rights defenders”, 26 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.article19.org/resources/thailandend-harassment-of-suchanee-cloitre-human-rights-defenders/>.

173 [ภาษาไทย] พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553, ที่: <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%CD23/%CD23-20-2553-a0001.pdf>.

174 ICJ Letter to Ministry of Justice, พ.ศ. 2563, หน้า 8.

175 แผนปฏิบัติการแห่งชาติระยะที่ 1, หน้า 106.

สั่งไม่ฟ้องคดี SLAPP และในกรณีดังกล่าวไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกับการฟ้องร้องโดยธรรม
เกษตร¹⁷⁶

พนักงานอัยการมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสั่ง
ว่าคดีอาญาใดที่ถือว่าไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ซึ่งประกอบไปด้วยภูมิหลังของผู้กระทำ
ความผิด เหตุแห่งการก่ออาชญากรรม การกลับใจของผู้กระทำความผิด ความเห็นของผู้เสียหาย
ผลประโยชน์ของรัฐ รวมถึง “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งเป็นคำที่มีความคลุมเครือ
และไม่ชัดเจน¹⁷⁷ ทั้งนี้ ICJ มีความเห็นว่า แทนที่จะใช้อำนาจภายใต้มาตรา 21 พนักงานอัยการ
ควรใช้อำนาจตามปกติในการสั่งไม่ฟ้องคดีที่เข้าข่ายการฟ้องคดีในลักษณะ SLAPP ในขั้นต้น
เพื่อลดผลกระทบต่อในแง่ลบและผลกระทบต่อที่เกินควรจากการฟ้องคดี SLAPP

ii. การคุกคามทางกฎหมายอย่างต่อเนื่องต่อนักข่าวและนักปกป้องสิทธิ มนุษยชนโดยธรรมเกษตร

จากการเผยแพร่รายงานของ ICJ ปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีการดำเนินคดี SLAPP มา
อย่างต่อเนื่องเพื่อคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการที่พวกเขาณรงค์ด้านสิทธิในโลก
ออนไลน์ ทั้งการดำเนินคดีใหม่และดำเนินคดีที่มีอยู่ต่อ อย่างเช่นกรณีที่มีธรรมเกษตรฟ้องคดี
ฐานหมิ่นประมาททางอาญากับ ธนพร สาสีผล ในวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2563 จากการโพสต์
ข้อความ 5 ข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์แสดงจุดยืนสนับสนุนนักปกป้องสิทธิมนุษยชนคน
อื่น ๆ ที่ถูกบริษัทดำเนินคดีอาญา¹⁷⁸

176 คดีนี้เกี่ยวกับนักเคลื่อนไหวสนับสนุนการเลือกตั้ง 24 คน ผู้ชุมนุมบริเวณห้างสรรพสินค้ามาบุญครองใน
กรุงเทพฯ และถูกกล่าวหาว่าละเมิดคำสั่งรัฐบาลทหารเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะและพระราชบัญญัติ
การชุมนุมสาธารณะ: Bangkok Post, “Prosecutor rejects case against 24 pro-poll activists”,
10 มีนาคม พ.ศ. 2561, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1425818/24-pro-poll-activists-wont-be-prosecuted>.

177 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผล
กระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ, 22 เมษายน
พ.ศ. 2554, ที่: http://www.ago.go.th/new_law/law_230554_4.pdf. โปรดดู: แนวหน้า, “ฟ้อง
ปิดปาก: ใช้กฎหมายไม่เป็นธรรม”, 2 มิถุนายน พ.ศ. 2561, ที่: <https://www.naewna.com/politic/columnist/35598>.

178 Fortify Rights, “Thailand: Dismiss Complaint, Prevent Spurious Defamation
Cases by Thammakaset”, 21 เมษายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.fortifyrights.org/thainv-2020-04-21/>.

ธรรมนูญฯ ได้ฟ้องคดีอาญาเพิ่มเติมกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผู้ตกเป็นผู้ถูกฟ้องร้องโดยบริษัทอยู่แล้ว บริษัทได้ฟ้องคดีฐานหมิ่นประมาททางอาญากับอดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อังคณา นีละไพจิตร กรณีโพสต์ข้อความทวีตเตอร์ (Twitter) 2 ข้อความ สนับสนุนนักปกป้องสิทธิมนุษยชนสตรีที่ถูกบริษัทฟ้องคดีในลักษณะเดียวกัน บริษัทได้ฟ้องคดีอาญาฐานหมิ่นประมาทกับนักวิเคราะห์อาวุโส ขององค์กรฟอร์ติฟายไรต์ (Fortify Rights) พุทธิณี กางกั้น จากการโพสต์ข้อความทวีตเตอร์ (Twitter) 7 ข้อความช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 เพื่อรณรงค์สิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผู้ตกเป็นเป้าของบริษัท¹⁷⁹

เป็นที่น่าสนใจว่า การฟ้องร้องครั้งใหม่ที่เกิดขึ้นเพียงไม่กี่สัปดาห์หลังจากที่คณะผู้เชี่ยวชาญของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้ “ประณามการใช้กระบวนการทางกฎหมายในทางที่มีขอบข่ายต่อเนื่องของบริษัทธรรมนูญฯ ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สัตว์ปีกในประเทศไทย เพื่อคุกคามและปิดปากนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผู้ออกมาเปิดโปงการละเมิดสิทธิแรงงานและการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบของบริษัท”¹⁸⁰

การพิพากษายกฟ้องนักปกป้องสิทธิมนุษยชนภายหลังจากกระบวนการพิจารณาคดีที่ยืดเยื้อ

แม้ว่าบริษัทจะใช้ความพยายามคุกคามด้วยการใช้กฎหมาย ในปี พ.ศ. 2563 ศาลไทยพิพากษายกฟ้องคดีหมิ่นประมาททางอาญาที่มีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเป็นจำเลยในหลายคดีด้วยกัน เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2563 ศาลอาญากรุงเทพพิพากษายกฟ้อง นาน วิน ผู้เป็นแรงงานข้ามชาติ และ สุธารี วรรณศิริ ผู้เป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชน¹⁸¹ ข้อกล่าวหาที่ธรรมนูญฯ ใช้ในคดีหมิ่นประมาททางอาญาอ้างถึงการที่พวกเขานำเสนอข้อกล่าวอ้างว่ามีการละเมิดสิทธิแรงงานในฟาร์มไก่ของธรรมนูญฯ¹⁸²

179 FIDH Thammakaset Watch.

180 ประกอบด้วยสมาชิกสามคนจากคณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนกับบรรษัทข้ามชาติและองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยรูปแบบร่วมสมัยของการใช้แรงงานทาส รวมถึงสาเหตุและผลกระทบ ประธานผู้รายงานพิเศษของคณะทำงานว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและเด็ก: สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “Thailand: judicial system abused by business to silence human rights defenders – UN experts”, 12 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25714&LangID=E>.

181 สมาพันธ์เพื่อสิทธิมนุษยชนสากล, “Thailand: Dismissal of the cases against Mr. Nan Win and Ms. Sutharee Wannasiri”, 9 มิถุนายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/thailand-dismissal-of-the-cases-against-mr-nan-win-and-ms-sutharee>.

182 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “ประเทศไทย: ยุติการฟ้องคดีหมิ่นประมาทต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน”, 3 ธันวาคม พ.ศ. 2561, ที่: <https://www.icj.org/thailand-drop-defamation-complaints-against-human-rights-defenders-nan-win-and-sutharee-wannasiri/>.

ในวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง สุชาณี รุ่งเหมือนพร (คลัวเทรอ) อดีตนักข่าววอยซ์ทีวีในคดีหมิ่นประมาททางอาญา¹⁸³ ศาลอุทธรณ์ภาค 1 กลับคำพิพากษาของศาลจังหวัดลพบุรีในวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ที่ตัดสินพิพากษาจำคุกจำเลย 2 ปี จากการรายงานการละเมิดสิทธิแรงงานของกรมเกษตรในทวีตเตอร์ (Twitter)¹⁸⁴ ศาลอุทธรณ์เห็นว่ากรรณการรายงานดังกล่าวกระทำไปโดยสุจริตและเป็นการติชมด้วยความเป็นธรรมในประเด็นที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้โดยสาธารณะ เข้าข่ายยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา 329(3) แห่งประมวลกฎหมายอาญา¹⁸⁵

ถึงแม้ว่าการฟ้องคดี SLAPP จะยุติลงเมื่อมีคำพิพากษายกฟ้อง แต่การฟ้องคดีเช่นนี้ทำให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนต้องเข้าสู่กระบวนการศาลที่ยืดเยื้อ ค่าใช้จ่ายสูง และตั้งเครือข่ายเพียงเพราะบุคคลเหล่านี้ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกในสื่อออนไลน์ ICJ ได้บันทึกระยะเวลาที่ยืดเยื้อของกระบวนการศาลเหล่านี้ เช่นในกรณีดังนี้ ธรรมเกษตรได้ฟ้องคดีอาญากับสุชาณี รุ่งเหมือนพร (คลัวเทรอ) ครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2562 และกว่าคดีจะถูกยกฟ้องในวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่ก่อนหน้านี้เธอถูกพิพากษาจำคุก 2 ปี เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ระยะเวลาเหล่านี้ยังยืดเยื้อออกไปอีกเนื่องจากข้อจำกัดของสถานการณ์การระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 ตัวอย่างเช่น การอ่านคำพิพากษาคดีฟ้องหมิ่นประมาททางอาญาของ นาน วิน และ สุธารี วรรณศิริ ถูกเลื่อนไปหลายนัด ตั้งแต่วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2563 ไปจนถึงวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2563 และสิ้นสุดลงในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2563¹⁸⁶ ซึ่งคล้ายคลึงกับการเลื่อนนัดได้สวนมูลฟ้องของ อังคณา นีละไพจิตร และ พุทธณี กางกัน ที่ถูกเลื่อนจากวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ไปเป็นวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2563¹⁸⁷

183 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลยื่นหนังสือเพื่อนศาล (Amicus Curiae Brief) ต่อศาลเพื่อสนับสนุนการอุทธรณ์ของเธอ: โปรตดู, คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “หนังสือเพื่อนศาล (Amicus Curiae Brief) ในคดีที่นางสาวสุชาณี รุ่งเหมือนพร (คลัวเทรอ) เป็นจำเลย (คดีหมายเลขคำที่ อ. 118/2562 และคดีหมายเลขแดงที่ อ. 775/2562)”, 27 เมษายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.icj.org/thailand-icj-and-lawyers-rights-watch-canada-intervene-in-criminal-defamation-proceeding-against-thai-journalist-suchanee-rungmuanporn-cloitre/>.

184 โปสตกล่าวถึงรายละเอียดของคำสั่งศาลอุทธรณ์ของไทยในคดีชำนัญพิเศษสำหรับธรรมเกษตร เพื่อให้จ่ายค่าชดเชยให้กับอดีตลูกจ้างชาวเมียนมา 14 คนโดยมีการใช้คำว่า “ทาส” ในโพสต์ดังกล่าว ที่คดีใช้เป็นฐานสำหรับการฟ้องคดีในข้อหาหมิ่นประมาท.

185 สมาร์ทโฟนเพื่อสิทธิมนุษยชนสากล, “Thailand: Suchanee Cloitre conviction over Twitter post overturned in Thammakaset saga”, 28 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.fidh.org/en/region/asia/thailand/thailand-suchanee-cloitre-conviction-over-twitter-post-overturned-in>.

186 FIDH Thammakaset Watch.

187 เพิ่งอ้าง

นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่ควรถูกดำเนินคดีตั้งแต่แรก หากพิจารณาภายใต้ข้อ 19 แห่ง ICCPR บทลงโทษทางอาญาโดยทั่วไปแล้วไม่สมควรนำมาใช้กับความผิดฐานหมิ่นประมาท อีกทั้งโทษจำคุกยังเป็นเป็นการลงโทษที่ไม่ได้สัดส่วน¹⁸⁸ ตามที่สำนักงานสหประชาชาติของข้าหลวงใหญ่แห่งสิทธิมนุษยชนประจำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (UN Office of the High Commissioner for Human Rights) ได้ระบุว่า คดีเหล่านี้ได้ “สร้างบรรยากาศแห่งความหวาดกลัว การเซ็นเซอร์ตนเอง (self-censorship) และเพิ่มความตึงเครียด ภาระทางการเงินที่เกินควร และความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยส่วนบุคคล”¹⁸⁹ ผู้เชี่ยวชาญผู้ได้รับอภัยจากคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนหลายท่านยังได้ระบุอีกว่า “บรรยากาศแห่งความหวาดกลัว (chilling effect)” ของคดีเหล่านี้อาจ “ส่งเสริมให้บริษัทอื่น ๆ ฟ้องคดีหมิ่นประมาททั้งทางแพ่งและทางอาญาในลักษณะเดียวกัน” เพื่อเป็นการคุกคามและข่มขู่กับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่นำเสนอการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินธุรกิจ¹⁹⁰ ในกรณีนี้ทางการไทยล้มเหลวในการปฏิบัติตามปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (UN Declaration on Human Rights Defenders) ทั้งการให้ความคุ้มครองที่เพียงพอต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนทั้งผ่านทางมาตรการและการปฏิรูปในทางกฎหมายและทางบริหาร¹⁹¹

188 CCRP/C/GC/34, ย่อหน้า 47; ข้อสังเกตเชิงสรุปของประเทศไทย, ย่อหน้า 36.

189 สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “ประเทศไทย: สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติยินดีกับคำตัดสินยกฟ้องคดีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน”, 8 มิถุนายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://bangkok.ohchr.org/thailand-un-human-rights-office-welcomes-acquittal-of-human-rights-defenders/>.

190 ประกอบด้วยสมาชิกสามคนจากคณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนกับบรรษัทข้ามชาติและองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยรูปแบบร่วมสมัยของการใช้แรงงานทาส รวมถึงสาเหตุและผลกระทบ ประธานผู้รายงานพิเศษของคณะทำงานว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและเด็ก: สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “Thailand: judicial system abused by business to silence human rights defenders – UN experts”, 12 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25714&LangID=E>.

191 ปฏิญญาว่าด้วยนักปกป้องสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, ข้อ 2, 12.

VI. ผลกระทบของโรคโควิด-19

การระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 สร้างข้อท้าทายสำหรับพื้นที่สาธารณะสำหรับการประชาชนบนโลกออนไลน์สองประการ ได้แก่ ประการแรกประเทศไทยได้อ้างความจำเป็นทางด้านสาธารณสุขในการควบคุมการเผยแพร่ “ข้อมูลเท็จ” ที่เกี่ยวข้องกับไวรัสบนสื่อออนไลน์ ตลอดจนใช้อ้างเป็นเหตุผลของการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มาตรการเหล่านี้ดำเนินการโดยไม่ได้คำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วน ประการที่สอง ประเทศไทยล้มเหลวในการดำเนินมาตรการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อคุ้มครองแรงงานข้ามชาติจากประเทศเมียนมา จากการยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความเป็นปรีภัย และความรุนแรง ที่กระจายไปทั่วผ่านสื่อออนไลน์ เหตุการณ์ดังกล่าวประทุขึ้นเนื่องจากเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่สองในประเทศไทย

i. การสกัดกั้น “ข้อมูลเท็จ” เกี่ยวกับโรคโควิด-19

รัฐบาลไทยเซ็นเซอร์และลงโทษบุคคลที่แสดงข้อกังวลตามคลองธรรมในประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ของสาธารณะผ่านสื่อออนไลน์ แม้ว่าการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการทำงานของรัฐบาลในการบริหารจัดการการระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลได้อ้างถึงเหตุผลทั่วไปว่ากระทำไปเพื่อขจัดการเผยแพร่ข้อมูลเท็จอ้างว่าเป็นข้อมูลเท็จผ่านสื่อออนไลน์ แม้ว่าแนวปฏิบัติของข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติจะระบุว่า ทุกคน “ต้องสามารถแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เป็นสาธารณประโยชน์ที่สำคัญต่อชีวิต ยกตัวอย่างเช่น การให้บริการด้านสาธารณสุข การบริหารจัดการด้านสุขภาพและวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการแจกจ่ายสิ่งของบรรเทาทุกข์”¹⁹²

ICJ สังเกตแนวโน้มที่น่ากังวลสองประการ จากการสกัดกั้นข้อมูลในสื่อออนไลน์ เกี่ยวกับโรคโควิด-19 ได้แก่ (1) การใช้การจับกุม ซึ่งเป็นมาตรการที่ไม่ได้สัดส่วนในการควบคุมการเผยแพร่ “ข้อมูลเท็จ” และ (2) การใช้ข้ออ้างในการขจัด “ข้อมูลเท็จ” เพื่อจำกัดการอภิปรายและการวิพากษ์วิจารณ์โดยสุจริตต่อการทำงานของรัฐบาลเพื่อรับมือกับโรคโควิด-19

192 สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “Asia: Bachelet alarmed by clampdown on freedom of expression during COVID-19”, 3 มิถุนายน พ.ศ. 2563 (‘Michelle Bachelet statement on COVID-19, พ.ศ. 2563’), ที่: <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?News-Id=25920&LangID=E>.

การลงโทษทางอาญาฐานเผยแพร่ “ข้อมูลเท็จ” ผ่านสื่อออนไลน์

นับตั้งแต่การระบาดของโรคโควิด-19 มีการรายงานถึงการจับกุมบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าเผยแพร่ “ข้อมูลเท็จ” บนสื่อสังคมออนไลน์ เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐบาลในการรับมือกับการระบาดใหญ่ครั้งนี้¹⁹³ เจ้าหน้าที่จากกระทรวงดิจิทัล และกองบังคับการปราบปรามกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (ปอท.) สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นทำการจับกุม¹⁹⁴ พร้อมกันนั้นกระทรวงดิจิทัล และศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมยังมีการแจ้งเตือนว่าบุคคลต้องระวางโทษปรับและจำคุกหากกระทำความผิดภายใต้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ และ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน¹⁹⁵

ถึงแม้ว่า ICJ จะตระหนักถึงความจำเป็นในการปราบปรามการเผยแพร่ข้อมูลเท็จบนสื่อออนไลน์เพื่อคุ้มครองระบบสาธารณสุขท่ามกลางวิกฤตโรคระบาด แต่การบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้จะต้องใช้มาตรการอื่นที่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนและไม่ล่วงล้ำสิทธิแทนการจับกุม การคุมขัง หรือการใช้โทษปรับในอัตราสูง¹⁹⁶ อย่างเช่น หน่วยงานให้ข้อมูลเพื่อเป็นการโต้แย้งข้อมูลข่าวสารที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง ภายในเวลารวดเร็วและต่อเนื่อง ก็ควรเป็นมาตรการที่เพียงพอสำหรับบรรลุวัตถุประสงค์ด้านสาธารณสุข ในขณะที่เวทียังคงเคารพไว้ซึ่งสิทธิในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลอย่างเสรี ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีผู้แสดงข้อกังวลเกี่ยวกับความโปร่งใสของกระบวนการพิจารณาข้อเท็จจริงโดยศูนย์ต่อต้านข่าวปลอมว่าข้อมูลใดเป็นเท็จ¹⁹⁷ นำพาให้เกิดความเคลือบแคลงใจว่าการจำกัดเนื้อหาผ่านสื่อออนไลน์นั้นมุ่งหมายเพื่อใช้กับข้อมูลเท็จเท่านั้น หรือเพื่อยับยั้งการแสดงออกทางการเมืองซึ่งต้องได้รับความคุ้มครอง

193 Bangkok Post, “Four held for fake news over coronavirus”, 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 (‘Bangkok Post, 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563’), ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1860504/four-held-for-fake-news-over-coronavirus>; The Thaiger, “10 arrested over spreading ‘fake news’ online”, 21 มิถุนายน พ.ศ. 2563 (‘The Thaiger, 21 มิถุนายน พ.ศ. 2563’), ที่: <https://thethaiger.com/hot-news/crime/10-arrested-over-spreading-fake-news-online>.

194 Bangkok Post, “Two held for sharing fake news on virus”, 30 มกราคม พ.ศ. 2563 (‘Bangkok Post, 30 มกราคม พ.ศ. 2563’), ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1847099/two-held-for-sharing-fake-news-on-virus>.

195 The Thaiger, “9 arrested for sharing ‘fake news’ about Covid-19, government handouts”, 6 มิถุนายน พ.ศ. 2563 (‘The Thaiger, 6 มิถุนายน พ.ศ. 2563’), ที่: <https://thethaiger.com/hot-news/crime/9-arrested-for-sharing-fake-news-about-covid-19-government-handouts>.

196 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “Southeast Asia: States must respect and protect rights in combating misinformation online relating to COVID-19”, 1 เมษายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.icj.org/southeast-asia-states-must-respect-and-protect-rights-in-combating-misinformation-online-relating-to-covid-19/>.

197 Pattamon Anansaringkarn and Ric Neo, “How can state regulations over the online sphere continue to respect the freedom of expression? A case study of contemporary ‘fake news’ regulations in Thailand”, in Information & Communications Technology Law, 11 มกราคม 2021, หน้า 15 – 16.

หากพิจารณาเพิ่มเติม ท่ามกลางวิกฤตโรคระบาด ประชาชนย่อมตกอยู่ในภาวะที่ตื่นตระหนก และอาจเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยไม่ได้พิจารณาความถูกต้องเสียก่อน แต่ก็กระทำให้ไปโดยไม่ได้มีเจตนาร้าย การใช้มาตรการที่เข้มงวดเพื่อห้ามการแสดงความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารบนสื่อออนไลน์ เพียงแต่จะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ตรงกันข้าม สร้างความหวาดกลัวและความตื่นตระหนก ดังที่อธิบายไว้ในรายงานฉบับก่อน ๆ หน่วยงานภาครัฐล้มเหลวในการพิสูจน์ให้เห็นว่าการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารบนสื่อออนไลน์นั้นเป็นไปด้วยเจตนาร้ายหรือโดยมิชอบ¹⁹⁸ ข้อ 19 แห่ง ICCPR จึงประสงค์ให้มีการใช้บทลงโทษทางกฎหมายต่อ “ข้อความเท็จที่ถูกเผยแพร่ด้วยความผิดพลาด แต่ปราศจากเจตนาร้าย”¹⁹⁹

การปราบปราม “ข้อมูลเท็จ” ซ้ำกล่าวอ้างในการจำกัดการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

ประการที่สอง เจ้าหน้าที่บังคับใช้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ และมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ต่อบุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในการรับมือกับโรคโควิด-19 ภายใต้รูปแบบของการสกัดการเผยแพร่ข้อมูลเท็จในสื่อออนไลน์ ในขณะที่คณะผู้เชี่ยวชาญของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้เน้นย้ำว่าข้อจำกัดสิทธิ “ที่นำมาใช้เพื่อรับมือกับไวรัสนั้นต้องเป็นไปเพื่อเป้าหมายทางสาธารณสุขที่ชอบธรรม และไม่ควรใช้เพียงเพื่อกำจัดผู้เห็นต่าง”²⁰⁰

198 ในส่วนนี้เนื่องจาก “โดยทุจริต” หรือ “โดยหลอกลวง” ไม่ใช่ข้อกำหนดในการพิสูจน์ภายใต้มาตรา 14 แห่ง พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์: Bangkok Post, 30 มกราคม พ.ศ. 2563; Bangkok Post, 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563; The Thaiger, 6 มิถุนายน พ.ศ. 2563; The Thaiger, 21 มิถุนายน พ.ศ. 2563.

199 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47.

200 ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการต่อต้านการก่อการร้าย ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการสังหารนอกกระบวนการยุติธรรมอย่างรวบรัดและตามอำเภอใจ ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และการรวมกันเป็นสมาคม ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในการมีสุขภาพกายและสุขภาพจิต ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในการศึกษา ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในความเป็นส่วนตัว ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยเสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือมีศาสนา หรือมีความเชื่อ ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิในการมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในการเข้าถึงน้ำดื่มที่ปลอดภัยและด้านสุขอนามัย ผู้เชี่ยวชาญอิสระว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและการสมานฉันท์ระหว่างประเทศ ผู้เชี่ยวชาญอิสระว่าด้วยการส่งเสริมประชาธิปไตยและความเท่าเทียมกันในระเบียบระหว่างประเทศ ผู้รายงานพิเศษว่าด้วยความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและทนายความ คณะกรรมการในคณะทำงานว่าด้วยการกักขังตามอำเภอใจและคณะกรรมการในคณะทำงานว่าด้วยการบังคับให้สูญหาย หรือการทำให้สูญหายโดยไม่สมัครใจ: สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “COVID-19: States should not abuse emergency measures to suppress human rights – UN experts”, 16 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25722>.

อย่างเช่น ดนัย อุศมา ศิลปินจากภูเก็ต ถูกจับกุมเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2563 ตามมาตรา 14(2) แห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ จากการแสดงความคิดเห็นบนสื่อออนไลน์เกี่ยวกับการขาดมาตรการคัดกรองโรคโควิด-19 ที่ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ²⁰¹ ดนัยได้รับการปล่อยตัวในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2563 ภายหลังจากที่ถูกคุมขัง ณ สถานีตำรวจในกรุงเทพฯ และศาลาอาญากรุงเทพฯ รวมเป็นเวลา 14 ชั่วโมง²⁰² ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติระบุว่า การแสดงความคิดเห็นนี้เป็นตัวอย่างของ “ประเด็นที่อยู่ในขอบเขตของประโยชน์สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับ โรคโควิด-19” แต่กลับถูกคุกคาม จึงเกรงว่าจะเป็นการสร้างบรรยากาศให้มีการเซ็นเซอร์ตัวเอง (self-censorship)²⁰³ ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 เจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งข้อหาการฝ่าฝืน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ กับเจ้าของเพจเฟซบุ๊ก (Facebook Page) นิรนามชื่อว่า “แหม่มโพธิ์ดำ” ซึ่งเป็นเพจแนวสืบสวนสอบสวน การตั้งข้อหาขึ้นเกิดขึ้นภายหลังจากที่เจ้าของเพจได้โพสต์ภาพกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับกการเมืองระดับสูงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการลักลอบส่งออกหน้ากากไปยังผู้ซื้อในประเทศจีน ในขณะที่ภายในประเทศกำลังขาดแคลนอุปกรณ์ส่วนบุคคล (personal protective equipment) อย่างหนักภายในประเทศ²⁰⁴

สำนักงานตำรวจแห่งชาติตั้งข้อหา กับ ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ นักการเมืองฝ่ายค้าน ตามมาตรา 112 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2564²⁰⁵ ภายหลังจากการได้รับข้อร้องเรียนจากกระทรวงดิจิทัล ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 จากการแสดงความคิดเห็นของเขาในเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ยาว 30 นาที ในหัวข้อ “วัดขึ้นพระราชทาน: ใครได้ ใครเสีย” ซึ่งเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการวัคซีนของรัฐบาลที่พึ่งพาบริษัทเดียวที่ถือหุ้นโดยสำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์มากเกินไป²⁰⁶ ในการโต้กลับนี้ อดีตหัวหน้า

201 Prachatai, “Artist arrested for posting “Survabnabumi Airport has no screening for Covid-19” while in 14-day self-quarantine after his return from Spain”, 27 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8432>.

202 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, “ให้ประกันแล้ว ศิลปินโพสต์ติงมาตรการคัดกรองโควิดที่สุวรรณภูมิ หลังถูกขัง 14 ชม.”, 24 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://thr2014.com/archives/16645>.

203 Michelle Bachelet statement on COVID-19, พ.ศ. 2563.

204 Khaosod English, “Investigators Seeking Mask Hoarding Ring Whistleblower”, 10 เมษายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.khaosodenglish.com/politics/2020/04/10/investigators-seeking-mask-hoarding-ring-whistleblower/>.

205 Reuters, “Thai police charge politician for insulting king over vaccine remarks”, 30 มีนาคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.reuters.com/article/us-thailand-politics-vaccine-idUSKBN2BMOUG>.

206 Channel News Asia, “Thai government to file royal defamation complaint against opposition figure Thanathorn”, 20 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.channelnewsasia.com/news/asia/thai-government-to-file-royal-defamation-complaint-against-opposition-figure-thanathorn-14002118>.

พรรคอนาคตใหม่ได้แถลงว่าประชาชน “มีสิทธิโดยชอบธรรมทุกประการที่จะตั้งคำถามถึงความพยายามของรัฐบาลในการจัดหาและสำรองวัคซีนป้องกันไวรัสโคโรนาผ่านบริษัทที่ถือหุ้นโดยพระราชวัง”²⁰⁷ พันธกรณีระหว่างประเทศของไทยภายใต้ ICCPR ระบุว่า “การวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะควรยกเว้นอ้างเป็นข้อยกเว้นความผิด” สำหรับความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท²⁰⁸

เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2564 ตามคำร้องที่ยื่นโดยกระทรวงดิจิทัล สภาอาญา มีคำสั่งให้ปิดกั้นคลิปดังกล่าวซึ่งได้รับการเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เนื่องจากเป็นภัยต่อความมั่นคงภายในและฝ่าฝืน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์²⁰⁹ ในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 หลังจากที่ ธนาธรได้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวศาลอาญากลับคำวินิจฉัยและยกคำสั่งที่ให้ลบคลิปดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าไม่มีส่วนใดของคลิปที่แสดงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่าธนาธรวิพากษ์วิจารณ์หรือตั้งคำถามในลักษณะที่เป็นการดูหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์²¹⁰

การที่หน่วยงานภาครัฐปรับใช้แนวทางดังกล่าวอย่างผิวเผินจะเป็นการขัดขวางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การอภิปรายอย่างแท้จริง และการแสดงความคิดเห็นอันชอบธรรมเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลในการรับมือกับโรคโควิด-19 มาตรการที่ใช้เหล่านี้จึงขัดต่อพันธกรณีของประเทศไทยในการเคารพและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การกระทำเช่นนี้อาจจะเป็นการละเมิดพันธกรณีของประเทศไทยที่ต้องเคารพสิทธิในสุขภาพภายใต้ ICESCR โดยคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Committee on Economic, Social and Cultural Rights) เน้นย้ำถึงหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องละเว้นการใช้มาตรการเซนเซอร์ หรือปกปิด หรือจงใจบิดเบือนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ หรือการห้ามไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในทันที²¹¹ แนวทางของมาตรการที่ใช้ในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันนี้มีความเสี่ยงที่

207 Khaosod English, “Thanathorn Claps Back at Lese Majeste Accusation, Bail Denied in Historic 112 Case”, 21 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.khaosodenglish.com/politics/2021/01/21/thanathorn-claps-back-at-lese-majeste-accusation-court-denies-bail-in-historic-112-case/>.

208 CCPR/C/GC/34, ย่อหน้า 47

209 The Nation, “Court orders Thanathorn statement on vaccine to be removed from online channels”, 31 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.nationthailand.com/news/30402065>.

210 Bangkok Post, “Court throws out request to block Thanathorn’s clip”, 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2064655/courtthrows-out-request-to-block-thanathorns-clip>

211 ความเห็นทั่วไปลำดับที่ 14, ย่อหน้า 35.

จะก่อให้เกิดสภาวะของการเซ็นเซอร์ตนเอง (self-censorship) เนื่องจากประชาชนมีความหวาดกลัวในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญหรือข้อกังวลต่อโรคโควิด-19 อันเกรงว่าจะถูกเพ่งเล็งโดยรัฐว่าเข้าข่ายเป็นการเผยแพร่ข้อมูลที่อ้างว่าเป็นข้อมูลเท็จผ่านสื่อออนไลน์

ii. ความล้มเหลวในการให้ความคุ้มครองจากการใช้คำพูดบนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์หรือการใช้ความรุนแรง

มีการใช้คำพูดเพื่อสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) เพิ่มมากขึ้นในสื่อสังคมออนไลน์ กล่าวหาว่าแรงงานข้ามชาติเป็นผู้แพร่เชื้อและเป็นสาเหตุของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในระลอกที่สอง²¹² ความคิดเห็นออนไลน์เหล่านี้มีลักษณะที่ยุยงให้เกิดความรุนแรงและความเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวพม่า ทั้งนี้รวมถึงความเห็นที่ชี้ชวนให้บางคนที่มีมาจากประเทศเมียนมา และการเรียกร้องไม่ให้แรงงานข้ามชาติที่ติดโรคโควิด-19 ได้รับการรักษาพยาบาลและเรียกร้องให้ลงโทษบุคคลที่นำแรงงานข้ามชาติเข้ามาประเทศไทย²¹³ ตามกระแสโลกที่มีการใช้คำพูดในลักษณะหวาดกลัวชาวต่างชาติ (xenophobic) และเหยียดเชื้อชาติ (racist) โดยให้ร้ายชาวต่างชาติว่าเป็นผู้แพร่เชื้อไวรัส²¹⁴

กรอบกฎหมายไทยในปัจจุบันยังคงไม่สามารถป้องกันมิให้มีการใช้คำพูดที่เข้าข่ายเป็นการยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้กำลัง หน้าที่ดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่รัฐสามารถผลักภาระไปให้กับบริษัทแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์แต่เพียงฝ่ายเดียว ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีบทบัญญัติกฎหมายภายในที่สามารถนำมาปรับใช้ได้โดยอนุโลมเพื่อควบคุมการใช้คำพูดในลักษณะดังกล่าว บทบัญญัติเหล่านี้กลับไม่ได้รับการนำมาบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ความล้มเหลวในการป้องกันมิให้ใช้คำพูดดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดพันธกรณีของประเทศไทยตามข้อ 20 แห่ง ICCPR และข้อ 4 แห่ง ICERD ในการป้องกันการแสดงออกที่ก่อให้เกิดความเสียหายในบริบทออนไลน์และออฟไลน์

212 Reuters, "Anti-Myanmar hate speech flares in Thailand over virus", 24 ธันวาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/uk-health-coronavirus-thailand-myanmar/anti-myanmar-hate-speech-flares-in-thailand-over-virus-idUKKBN28Y0KO?edition-redirect=uk>.

213 เพิ่งอ้าง.

214 สหประชาชาติ, United Nations Guidance Note on Addressing and Countering COVID-19 related Hate Speech, 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/Guidance%20on%20COVID19%20related%20Hate%20Speech.pdf>.

กรอบกฎหมายในปัจจุบันยังให้ความคุ้มครองไม่เพียงพอ

ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะที่สามารถนำมาปรับใช้กับกรณีการเลือกปฏิบัติบนเหตุแห่งเชื้อชาติ สัญชาติ หรือสถานะอื่นอันได้รับความคุ้มครอง ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยมีการพิจารณาผ่านร่างรัฐธรรมนูญที่บัญญัติข้อห้ามมิให้ใช้คำพูดที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech) ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ²¹⁵ อย่างไรก็ตาม ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ไม่ผ่านการพิจารณาเพื่อรักษาฐานอำนาจปกครองของคณะรัฐบาลทหาร²¹⁶ ประเทศไทยยังคงขาดบทบัญญัติเฉพาะที่กำหนดกรอบสำหรับการสืบสวนและลงโทษการกระทำที่เป็นการใช้คำพูดที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่ยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้กำลัง หรือกำหนดวิธีการชดเชยอย่างเพียงพอให้กับผู้ที่ถูกละเมิด

รัฐบาลไทยยืนยันว่า “การยุยงให้เกิดความเกลียดชังทางเชื้อชาติและการใช้คำพูดเพื่อสร้างความเกลียดชังสามารถถูกลงโทษภายใต้ความผิดฐานยุยงปลุกปั่น หมิ่นประมาท หรือดูหมิ่น ตามประมวลกฎหมายอาญา [และกฎหมายอื่น ๆ]”²¹⁷ สัณนิษฐานได้ว่าเป็นการลงโทษโดยอาศัยกฎหมายที่ได้นำมาบังคับใช้ตามอำเภอใจในการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกบนสื่อออนไลน์ ประกอบไปด้วยมาตรา 116 มาตรา 326 มาตรา 327 และมาตรา 328 ตามประมวลกฎหมายอาญา²¹⁸

215 คณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ, รายงานฉบับที่ 4 ถึง 8 โดยประเทศไทยภายใต้มาตรา 9 ของอนุสัญญาที่ถึงกำหนดในปี พ.ศ. 2559, UN Doc. CERD/C/THA/4-8, 17 มิถุนายน พ.ศ. 2562 (“รายงานตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบของประเทศไทย”, ย่อหน้า 15, 18; Anadolu Agency, “Fears of abuse as Thailand ponders hate speech law”, 15 มกราคม พ.ศ. 2558, ที่: <https://www.aa.com.tr/en/world/fears-of-abuse-as-thailandponders-hate-speech-law/83794>; และ Bangkok Post, “Draft constitution rejected by NRC”, 6 กันยายน พ.ศ. 2558, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/682280/draft-constitution-rejected-by-nrc>.)

216 New York Times, “Thailand’s Military Junta Rejects Draft Constitution”, 6 กันยายน พ.ศ. 2558, ที่: <https://www.nytimes.com/2015/09/07/world/asia/thai-draft-constitution-rejected-by-junta-backed-council.html>.

217 รายงานตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบของประเทศไทย, ย่อหน้า 15, 18. รายงานฉบับนี้อ้างถึง มาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือมีการกระทำซึ่งเข้าลักษณะลามกอนาจารหรือมีผลกระทบต่อทำให้เกิดความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนอย่างร้ายแรง. มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดโทษสำหรับการโฆษณาที่มีข้อความการสนับสนุนโดยตรงหรือโดยอ้อมให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมหรือนำไปสู่ความเสียหายในวัฒนธรรมของชาติ หรือทำให้เกิดความแตกแยกหรือเสื่อมเสียความสามัคคีในหมู่ประชาชน.

218 โปรดตั้งข้อสังเกตว่าด้วยบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการหมิ่นประมาทรวมถึงบทบัญญัติการหมิ่นประมาททางแพ่งภายใต้มาตรา 423 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

อย่างไรก็ตามบทบัญญัติกฎหมายเหล่านี้ยังคงขาดความชัดเจนและขาดความเฉพาะเจาะจงเพียงพอแก่กรณี²¹⁹ กฎหมายเหล่านี้ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้คำพูดยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้กำลัง แต่ไม่ใช่สำหรับทุกสถานการณ์ อย่างเช่น การใช้คำพูดยุยงให้บุคคลอื่นฆ่าบุคคลที่ต่างเชื้อชาติและสัญชาติทันทีเมื่อพบเห็น อาจไม่เข้าองค์ประกอบของความผิดฐานหมิ่นประมาท (ตามมาตรา 326 ถึงมาตรา 328 แห่งประมวลกฎหมายอาญา) หรือความผิดฐานยุยงปลุกปั่น (ตามมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา) ลักษณะคดีเช่นว่านี้จึงไม่มีบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะเจาะจงที่กำหนดบทลงโทษ อีกทั้งกฎหมายไทยก็ไม่ได้กำหนดกรอบกฎหมายที่ให้สิทธิแก่ผู้ที่ตกเป็นเป้าหมายของคำพูดเหล่านั้นสามารถได้รับการเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ICJ ยังไม่พบว่ามีการนำบทบัญญัติเหล่านี้ไปใช้บังคับในการสืบสวนและลงโทษการใช้คำพูดในลักษณะดังกล่าว ตลอดจนยังไม่สามารถชี้ได้อย่างแน่ชัดว่าบทบัญญัติเหล่านี้เคยได้รับการนำมาบังคับใช้กับประเภทของคำพูดที่กำหนดไว้ตามข้อ 20(2) แห่ง ICPCR และข้อ 4 แห่ง ICERD หรือไม่ เห็นได้จากคดีที่รัฐบาลไทยระบุในรายงานว่า “เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ” ไม่เข้าข่ายเป็นการใช้คำพูดยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้กำลัง หรือเกี่ยวข้องกับการใช้มาตรา 116 มาตรา 326 มาตรา 327 และมาตรา 328 แห่งประมวลกฎหมายอาญาต่อคำพูดในลักษณะดังกล่าว²²⁰

ICJ ขอแสดงความชื่นชมที่ยังคงมีเจ้าหน้าที่ไทยหลายคนแสดงความเห็นต่อต้านกระแสความเกลียดชังชาวต่างชาติ (xenophobic expression) ท่ามกลางการระบาดใหญ่ครั้งนี้²²¹ ซึ่งเป็นกรปฏิบัติตามคำเรียกร้องของผู้รายงานพิเศษของสหประชาชาติว่าด้วยการเหยียดเชื้อชาติ ที่เรียกร้องให้ “ขจัดความเกลียดกลัวชาวต่างชาติ (ที่เกี่ยวข้องกับโรคโควิด-19) ออกจากนโยบายและการสื่อสารของรัฐทั้งหมด”²²²

219 CERD/C/GC/35, ย่อหน้า 20.

220 รายงานตามอนุสัญญาาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบของประเทศไทย, ย่อหน้า 15, 22, 23. กรณีตัวอย่างที่มีการอ้างอิง เกี่ยวข้องกับสิทธิในการแต่งงานกับชาวต่างชาติผู้เข้ามาในประเทศไทยโดยไม่มีใบสำคัญถิ่นที่อยู่ และอีกคดีเกี่ยวข้องกับการหวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ต้องจ่ายค่าเสียหายให้ผู้อยู่อาศัยชาวกะเหรี่ยงและรับผิดชอบในการเยียวยาจนกว่าการปนเปื้อนของสารตะกั่วจะไม่เกินค่ามาตรฐานที่กำหนด

221 DW, “Thailand: COVID outbreak among Myanmar workers sparks anti-migrant backlash”, 28 ธันวาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.dw.com/en/thailand-covid-outbreak-among-myanmar-workers-sparks-anti-migrant-backlash/a-56075165>.

222 สำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, “States should take action against COVID-19-related expressions of xenophobia, says UN expert”, 21 มีนาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25739&LangID=E>

(คำแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ)

อย่างไรก็ดี รัฐบาลไทยต้องลงมือดำเนินการอย่างจริงจังนอกเหนือจากการออกมาแสดงความเห็นเรียกร้อง ด้วยการบัญญัติกฎหมายกำหนดความผิดเฉพาะสำหรับการใช้คำพูดผ่านสื่อออนไลน์ที่เป็นการสร้างความเกลียดชัง ที่ถึงขั้นเป็นการยุยงให้มีการใช้กำลัง นอกจากนี้ รัฐบาลไทยควรนำมาตรการเชิงบวกมาใช้ในการแก้ปัญหาค่าไม่ยอมรับความแตกต่างนี้ได้ เช่น การให้การศึกษา การสร้างความตระหนักรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวกับเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติ อันเป็นไปตามแผนปฏิบัติการกรุงราบัต (Rabat Plan of Action)²²³

223 แผนปฏิบัติการกรุงราบัต, หน้า 13.

VII. บทบาทของบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่ (Big Tech)

i. แรงกดดันจากรัฐให้ลบเนื้อหาในสื่อออนไลน์

รัฐบาลไทยเพิ่มแรงกดดันต่อบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่ (Big Tech) ผ่านการใช้คำสั่งศาลให้ลบเนื้อหาที่เห็นว่าไม่ได้รับอนุญาตออกจากแพลตฟอร์มออนไลน์ เจ้าหน้าที่ไทยสามารถดำเนินการเช่นนั้นได้เนื่องจากบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ให้อิสระแก่เจ้าหน้าที่ในการเซ็นเซอร์หรือจำกัดข้อความที่เข้าข่าย ตลอดจนการดำเนินคดีตามกฎหมายกับบริษัทเทคโนโลยีต่าง ๆ หากฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่ให้ลบเนื้อหาดังกล่าว

การใช้กรอบกฎหมายที่มีอยู่เพื่อกดดันบริษัทเทคโนโลยี

พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ มีบทบัญญัติกำหนดหลักความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัด (strict liability) สำหรับผู้ให้บริการแก่บุคคลอื่นในการเข้าสู่อินเทอร์เน็ตที่มีเนื้อหาที่ไม่ได้รับอนุญาตอยู่บนแพลตฟอร์ม หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลให้ลบเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายผู้เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งกร่าง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ปี พ.ศ. 2560 ฉบับแก้ไข กล่าวว่า มาตรา 15 แห่ง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์สามารถบังคับใช้กับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย หาก “เจ้าหน้าที่ที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าสำนักงานลูก [ของบริษัทเทคโนโลยี] ในประเทศรับรู้ถึงการแลกเปลี่ยนเนื้อหาผิดกฎหมายผ่านเครือข่ายของตนเอง แต่ไม่ทำการลบเนื้อหาโดยปิด URLs ดังกล่าวนั้น”²²⁴ มาตรา 15 ระบุว่าผู้ให้บริการใดที่ “ให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิด” ภายใต้อพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์นี้ต้องระวางโทษเช่นเดียวกันกับผู้กระทำความผิดตามมาตรา 14²²⁵ ซึ่งมีโทษจำคุกถึง 5 ปี หรือปรับถึง 100,000 บาท (ประมาณ 3,200 ดอลลาร์สหรัฐฯ) หรือทั้งจำทั้งปรับ²²⁶

นอกจากนี้ กระทรวงดิจิทัลยังใช้มาตรา 27 แห่ง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ โดยมีขอบเพื่อบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่ด้วยการลงโทษทางอาญา และ/หรือ โทษปรับทางอาญา กรณีที่บริษัทไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลในการลบเนื้อหาออนไลน์ภายในกำหนดระยะเวลา 15 วัน²²⁷ มาตรา 27 ระบุว่า ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท (ประมาณ 6,400 ดอลลาร์สหรัฐฯ) และปรับเป็นรายวันอีกไม่เกินวันละ 5,000 บาท (ประมาณ 160 ดอลลาร์สหรัฐฯ) จนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง²²⁸

224 The Nation, “Computer law ‘may make Facebook act’”, 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2560, ที่: <https://www.nationthailand.com/national/30315067>.

225 เครือข่ายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์, มาตรา 15.

226 เพิ่งอ้าง.

227 Bangkok Post, “Facebook warned over URLs”, 10 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1965883/facebook-warned-over-urls>.

228 เครือข่ายพลเมืองเน็ต, พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์, มาตรา 27.

การคุกคามและการกดดันบริษัทเทคโนโลยีให้ลบหรือจำกัดเนื้อหาออนไลน์

ที่ผ่านมารัฐบาลไทยใช้อำนาจบ่อยครั้งให้บริษัทเทคโนโลยีจำกัดเนื้อหาออนไลน์ รายงานเพื่อความโปร่งใสของกูเกิล (Google) ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 ระบุว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ได้รับคำร้องขอให้ลบเนื้อหา 1,001 ครั้ง ประกอบด้วย 28,595 รายการ²²⁹ ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2552 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 กูเกิล (Google) ได้รับคำร้องขอให้ลบ 37 ครั้ง โดยที่ 95% จากทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับ “การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล”²³⁰ เฟสบุ๊ก (Facebook) ระบุว่าระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 เฟสบุ๊ก (Facebook) ได้จำกัดการเข้าถึงเนื้อหาจำนวน 202 รายการ ตามที่ได้รับรายงานจากกระทรวงดิจิทัล โดยอ้างว่าเป็นการละเมิดกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (lèse-majesté) และ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์²³¹ รายงานความโปร่งใสของทวิตเตอร์ (Twitter) เผยว่าระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 ทวิตเตอร์ (Twitter) ได้รับคำสั่งทางกฎหมาย 7 ครั้ง ให้ลบหรือระงับเนื้อหาของ 44 บัญชีที่ได้รับอนุญาต และทวิตเตอร์ (Twitter) ปฏิบัติตาม 2 คำร้องจากคำร้องทั้งหมด²³²

กระทรวงดิจิทัลเพิ่มแรงกดดันต่อบริษัทเทคโนโลยีท่ามกลางความไม่สงบทางการเมืองในประเทศและการใช้โซเชียลมีเดียเพิ่มมากขึ้นในฐานะเครื่องมือในการแสดงออกทางการเมืองและจัดกิจกรรม นอกเหนือจากตัวอย่างกรณีของปัจเจกชนที่ได้รับใบสั่งในบทที่ 4 ของรายงานฉบับนี้ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 กระทรวงดิจิทัลเผยว่าได้ออกคำสั่งให้เฟสบุ๊ก (Facebook) ลบ URL จำนวน 1,365 รายการเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 แต่เฟสบุ๊ก (Facebook) ได้ลบออกเพียง 236 รายการเท่านั้น และไม่ได้ลบอีก 1,129 เพจที่เลือกรับคำสั่งลบที่ออกโดยศาล²³³ ในเดือนเดียวกันนี้ กระทรวงดิจิทัลฯ ยังประกาศขอความร่วมมือโซเชียลมีเดียให้ลบ URL 1,024 รายการ ที่ “เข้าข่ายไม่เหมาะสม” ภายใน 15 วัน ตามคำสั่งศาล²³⁴ ตามรายงานของกระทรวงดิจิทัลฯ รายงานว่า URL จำนวน 1,024 รายการนี้ประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เข้าข่ายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับภพอนาจาร การพนัน

229 Google Transparency Report: ประเทศไทย, ที่: <https://transparencyreport.google.com/government-removals/by-country/TH>.

230 เพิ่งอ้าง.

231 Facebook Transparency: ประเทศไทย, ที่: <https://transparency.facebook.com/content-restrictions/country/TH>.

232 Twitter Transparency: ประเทศไทย, ที่: <https://transparency.twitter.com/en/reports/countries/th.html>.

233 Bangkok Post, “Facebook warned over URLs”, 10 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1965883/facebook-warned-over-urls>.

234 Bangkok Post, “DES: Facebook won’t take legal action”, 27 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/tech/1975143/des-facebook-wont-take-legal-action>.

ยาเสพติด และการละเมิดลิขสิทธิ์²³⁵ เนื้อหาออนไลน์ที่ถูกปิดไปประกอบไปด้วย เฟซบุ๊ก (Facebook) 661 เพจ ช่องยูทูบ (YouTube Channel) 289 ช่อง ทวิตเตอร์ (Twitter) 69 บัญชี และอินสตาแกรม (Instagram) 1 บัญชี²³⁶ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 มีรายงานว่า กระทรวงดิจิทัลได้ยื่นคำร้องเพิ่มเติมไปยังเฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) และกูเกิ้ล (Google) ให้ลบเนื้อหากว่า 3,000 รายการซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์²³⁷

กระทรวงดิจิทัลเน้นย้ำว่าคำสั่งของรัฐบาลให้โซเชียลมีเดียลบหรือปิดเนื้อหาออนไลน์เป็นการบังคับใช้กฎหมายผ่าน “คำสั่งศาล [...] ตามกฎหมายไทย”²³⁸ อย่างไรก็ตามก็ยังมีเหตุผลหนักแน่นหลายประการที่สงสัยในความเป็นกลางและความโปร่งใสของคำสั่งศาล เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาที่ถูกเพ่งเล็งส่วนใหญ่มีลักษณะข้อหาในทางการเมืองประกอบกับข้อกังวลเกี่ยวกับความเป็นอิสระของตุลาการในประเทศไทย²³⁹

ขณะเดียวกันในแง่ดี เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 มีรายงานว่าศาลได้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่กระทรวงดิจิทัลว่าจะมีการพัฒนาข้อปฏิบัติใหม่ ซึ่งอาจหมายความว่าในอนาคตจะมีหมายเรียกเจ้าของเนื้อหาที่จะถูกลบหรือจะถูกระงับเข้าสู่กระบวนการไต่สวนก่อนที่ศาลจะ

235 เพิ่งอ้าง.

236 มีรายงานว่าเฟซบุ๊กดำเนินการปิด 225 URL ทวิตเตอร์ (Twitter) ดำเนินการปิด 5 URL และ ยูทูบ (YouTube) ปิด URL ทั้งหมด. เดอะสแตนดาร์ด, “พุทธิพงษ์แจ้งความเฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ ไม่ปิดกันข้อมูลสู่เสียง แม้ขอคำสั่งศาลไปแล้ว”, 24 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://thestandard.co/puttipong-punnakanta-reported-facebook-twitter-and-youtube/>.

237 Reuters, “Thailand takes first legal action against Facebook, Twitter over content”, 24 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/us-thailand-internet-idUSKCN26F0RZ>; เดอะสแตนดาร์ด, “พุทธิพงษ์เอจจริง เดินหน้าฟ้องแพลตฟอร์ม Facebook YouTube Twitter ฟรุ้งนี้ หลังพบเนื้อหาหมิ่นสถาบันฯ การพนัน และลามก”, 23 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://thestandard.co/puttipong-punnakanta-suing-facebook-youtube-and-twitter/> กระทรวงดิจิทัลออกหนังสือแจ้งเตือนรวม 3,097 รายการเพื่อปิดกั้นเนื้อหาออนไลน์ (เฟซบุ๊ก (Facebook) จำนวน 1,748 รายการ ยูทูบ (YouTube) จำนวน 607 รายการ ทวิตเตอร์ (Twitter) จำนวน 261 รายการ และเว็บไซต์อื่น ๆ จำนวน 481 รายการ) โดยมีการรายงานว่าเป็นการปิดเนื้อหาออนไลน์ที่ประกอบด้วยกรหมิ่นสถาบันฯ ลามก การพนัน ยาเสพติด และการละเมิดลิขสิทธิ์

238 Bangkok Post, “Facebook warned over URLs”, 10 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1965883/facebook-warned-over-urls>.

239 คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลได้แสดงข้อห่วงกังวลไว้ก่อนหน้านี้เกี่ยวกับความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการในประเทศไทย; โปรดดู: คณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากล, “ประเทศไทย: การพยายามฆ่าตัวตายของผู้พิพากษาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความเป็นอิสระของตุลาการ”, 7 ตุลาคม พ.ศ. 2562, ที่: <https://www.icj.org/thailand-judges-suicide-attempt-underscores-need-for-strengthening-judicial-independence/>.

มีคำสั่งห้ามเนื้อหาออนไลน์นั้น²⁴⁰ ยิ่งไปกว่านั้น กรณีของธนาธรได้แสดงให้เห็นแล้วว่าเป็นไปได้ที่ผู้ใช้งานสามารถอุทธรณ์การห้ามเนื้อหาออนไลน์ผ่านกระบวนการศาล²⁴¹ ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและข้อกำหนดที่ว่าจะต้องมีกระบวนการอุทธรณ์โดย “เจ้าหน้าที่ตุลาการที่มีอำนาจและความชำนาญ”²⁴²

การดำเนินคดีกับบริษัทเทคโนโลยีที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งลบ

กระทรวงดิจิทัลรายงานว่าได้ดำเนินคดีตาม มาตรา 20 และมาตรา 27 แห่ง พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์กับผู้ใช้บริการโซเชียลมีเดียทั้งทวิตเตอร์ (Twitter) และเฟซบุ๊ก (Facebook) จากการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ให้ลบเนื้อหาภายในระยะเวลาที่กำหนด²⁴³ ทั้งนี้เป็นการตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับบริษัทแม่ของบริษัทเหล่านี้ ไม่ใช่กับบริษัทลูกที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย²⁴⁴ กระทรวงดิจิทัลเผยว่าที่มีการนำ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์มา “ใช้เพื่อดำเนินคดีกับผู้ใช้บริการ”²⁴⁵

การแจ้งความดำเนินคดีกับทวิตเตอร์ (Twitter) และเฟซบุ๊ก (Facebook) เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีรายงานในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563 ว่าเฟซบุ๊ก (Facebook) ได้เตรียมการที่จะดำเนินคดีต่อได้รัฐบาลไทยหลังจากที่มีคำสั่งศาลบังคับระงับการเข้าถึงกลุ่มเฟซบุ๊ก (Facebook) “รอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส” โดยเฟซบุ๊ก (Facebook) กล่าวว่า คำสั่งดังกล่าวมาจากรัฐบาล “ขัดต่อกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และสร้างความหวาดกลัว (chilling effect) แก่ผู้คนในการใช้สิทธิในการแสดงออกของพวกเขา”²⁴⁶ ซึ่งทางกระทรวง

240 Bangkok Post, “Court throws out request to block Thanathorn’s clip”, 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2064655/courtthrows-out-request-to-block-thanathorns-clip>.

241 เพิ่งอ้าง. อย่างไรก็ตามผู้ใช้งานที่เนื้อหาถูกปิดกั้นสามารถเลือกที่จะไม่อุทธรณ์คำสั่ง และสามารถโพสต์เนื้อหาที่อื่น ตัวอย่างเช่นการตั้งกลุ่มเฟซบุ๊กขึ้นใหม่

242 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, ข้อ 2(3); คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, Report of the Special Rapporteur on the Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression: Addendum, Communications to and from Governments, UN Doc. A/HRC/17/27, 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 (‘A/HRC/17/27’), ย่อหน้า 47, ที่: <https://www.refworld.org/docid/50f3db632.html>.

243 Reuters, “Thailand takes first legal action against Facebook, Twitter over content”, 24 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/us-thailand-internet-idUSKCN26F0R7>.

244 เพิ่งอ้าง.

245 Bangkok Post, “Govt taking legal action against major social media providers”, 24 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1990975/govt-taking-legal-action-against-major-social-mediaproviders>.

246 Reuters, “Facebook blocks group critical of Thai monarchy amid government pressure”, 25 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/us-thailandfacebook-idUSKBN25K25C>.

ดิจิทัลได้ตอบกลับว่าเป็นการใช้ “กฎหมายไทยเพื่อป้องกันอริปไตยทางไซเบอร์ของไทย”²⁴⁷ แต่กลับไม่ได้อธิบายว่าเนื้อหาออนไลน์ที่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจต้องการลบทิ้งคุกคามอริปไตยของไทยอย่างไร

พัฒนาการเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลไทยไม่แค่เพียงไม่เคารพสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารออนไลน์ แต่ยังขอให้บริษัทเอกชนทั้งหลายมีส่วนร่วมในการรณรงค์เสรีในการแสดงออก สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งการตั้งคำถามถึงบทบาทของบริษัทเทคโนโลยีในระบบนิเวศน์ดิจิทัลของไทย ทั้งในแง่ของการสมรู้ร่วมคิดกับรัฐบาลไทยในการเซ็นเซอร์ออนไลน์ อีกทั้งกลับตกเป็นเป้าเสียเองจากข้อห้ามที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของรัฐบาลไทย ไม่ให้ใช้สื่อต่าง ๆ ในบริบทออนไลน์

ความรับผิดชอบของบริษัทเทคโนโลยีในการเคารพสิทธิมนุษยชน

บริษัททั้งหลายต้องมีความรับผิดชอบต่อสิทธิมนุษยชนในส่วนขององค์กร ในการปฏิบัติโดยใช้หลักความระมัดระวัง (due diligence)” เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลอื่น ๆ และแก้ปัญหาผลกระทบที่บริษัทมีส่วนเกี่ยวข้อง²⁴⁸ ในบริบทของประเทศไทย บริษัทเทคโนโลยีควรต่อต้านแรงกดดันและการบังคับจากหน่วยงานภาครัฐผู้มีอำนาจและมีบทบาทมากขึ้นในการบรรเทาภัยคุกคามที่เกิดขึ้นจากการกระทำของรัฐบาล นับเป็นความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่บริษัทเหล่านี้จะต้องมีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติในการเคารพสิทธิมนุษยชน (UNGPs) เนื่องจากโซเชียลมีเดียมีบทบาทในการทำให้ผู้ใช้งานของพวกเขาสามารถใช้เสรีภาพแห่งการแสดงออกในการรวมกลุ่ม การชุมนุมโดยสงบ และสิทธิอื่น ๆ²⁴⁹

เฟซบุ๊ก (Facebook) และทวิตเตอร์ (Twitter) ควรใช้ทรัพยากรทางการเงินอันมหาศาลของพวกเขาและอำนาจต่อรองในการต่อต้านการสร้างความกดดันเพื่อให้ปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ให้ลบเนื้อหา พร้อมทั้งเพิ่มการคุ้มครองสิทธิในบริบทออนไลน์ให้กับผู้ใช้งานของตน²⁵⁰ อย่างไร

247 The Straits Times, “Thai minister says clampdown on social media content won’t stop as Facebook plans to fight order”, 26 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/thai-minister-says-clampdown-on-social-media-content-wont-stop-as-facebook-plans-to>.

248 หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน, หน้า 13 ถึง 18.

249 A/HRC/17/27, ย่อหน้า 44.

250 ตามข้อเสนอแนะของอดีตผู้รายงานพิเศษว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก บริษัทควร “พิจารณาทางเลือกหรือข้อโต้แย้งทางกฎหมายทั้งหมด” เมื่อต้องรับมือกับคำสั่งรัฐบาลที่เป็นปัญหา: Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, UN Doc.A/HRC/38/35, 6 เมษายน 2018 (‘A/HRC/38/35’), ย่อหน้า 51.

กีดแพลตฟอร์มออนไลน์เหล่านี้ และแพลตฟอร์มอื่น ๆ ก็เคยดำเนินการที่เป็นการไม่เคารพสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสิทธิอื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น บางบริษัทได้ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลในการจำกัดการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารออนไลน์โดยชอบธรรมซึ่งต้องได้รับการคุ้มครอง ดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ในรายงาน เช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) ระวังการเข้าถึงกลุ่ม “รอยัลลิสต์มาร์เก็ตเพลส” ในบางพื้นที่²⁵¹ ในขณะที่กูเกิล (Google) ยังไม่เคยเผชิญกับการดำเนินคดีตามกฎหมายใด ๆ จากรัฐบาลเนื่องจากปฏิบัติตามคำสั่งลบเนื้อหาออกจากยูทูบ (YouTube)²⁵² ซึ่งเนื้อหาเหล่านั้นอาจรวมถึงการแสดงผลอย่างชอบธรรมอันไม่ควรถูกรีดรอนตามอำเภอใจ²⁵³ อีกทั้ง ICJ ก็ไม่สามารถระบุถึงเนื้อหาทั้งหมดที่ถูกปิดกั้นในแพลตฟอร์มออนไลน์เหล่านี้ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงการขาดความโปร่งใสในกระบวนการลบเนื้อหาเหล่านี้

บริษัทเทคโนโลยีต้องดำเนินการให้ดียิ่งขึ้นสำหรับการบรรเทาความเสียหายที่มีสาเหตุมาจากข้อกำหนดห้ามเหล่านั้นถึงแม้ว่าบริษัทจะถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายไทย ในรายงานความโปร่งใสของกูเกิล (Google) แสดงเพียงแค่ว่า “คำขอที่เป็นที่สนใจของสาธารณะเพื่อแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของลักษณะของคำให้ขอลบเนื้อหาที่มีหลากหลาย” ที่กูเกิล (Google) ได้รับ ด้วยคำอธิบายสั้น ๆ²⁵⁴ ขณะที่รายงานของทวิตเตอร์ (Twitter) ระบุเพียงจำนวนคำขอที่ได้รับเท่านั้นโดยไม่ชี้แจงถึงเหตุผลของคำขอในการลบ²⁵⁵ ข้อมูลเหล่านี้ไม่เพียงพอและควร “เสริมด้วยข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทคำขอที่ได้รับ [...] และการดำเนินการสำหรับคำขอแต่ละประเภท” ประกอบกับ “ตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจง [ที่ถูกนำมารายงาน] ให้เป็นประจำเท่าที่สามารถทำได้”²⁵⁶

251 Prachatai, “Royalist Marketplace returns”, 25 สิงหาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8748>.

252 Reuters, “Thailand takes first legal action against Facebook, Twitter over content”, 24 กันยายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/us-thailand-internet-idU5KCN26F0R7>.

253 Prachatai, “YouTube locally blocks speech about monarchy reform at Thai government’s request”, 9 ตุลาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://prachatai.com/english/node/8833>; Thai Enquirer, “YouTube Geoblocks critical rap group’s video by request of Thai government”, 4 มกราคม พ.ศ. 2564, ที่: <https://www.thaienquirer.com/22397/youtube-geoblocks-critical-rap-groups-video-by-request-of-thai-government/>.

254 Google Transparency Report, ที่: <https://transparencyreport.google.com/government-removals/by-country/TH>.

255 Twitter Transparency: ประเทศไทย, ที่: <https://transparency.twitter.com/en/reports/countries/th.html>.

256 A/HRC/38/35, ย่อหน้า 52.

ii. การลบคำพูดที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech)

ในการตอบโต้กับการใช้คำพูดที่สร้างความเกลียดชัง (hate speech) ที่ขยายเป็นวงกว้างในสื่อออนไลน์ในประเทศเมียนม่านั้น มีรายงานว่าเฟซบุ๊ก (Facebook) ได้ลบโพสต์จำนวนมากที่ฝ่าฝืนนโยบายด้านคำพูดที่สร้างความเกลียดชัง ขณะที่ทวิตเตอร์ (Twitter) ได้กล่าวว่า “กำลังตรวจสอบปัญหา” และยูทูบ (YouTube) “ไม่ได้ตอบสนองต่อคำร้องขอความคิดเห็น”²⁵⁷

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เฟซบุ๊ก (Facebook) ได้เน้นให้ย้ำว่าเทคโนโลยีของเฟซบุ๊ก (Facebook) “ตรวจจับคำพูดที่สร้างความเกลียดชังได้ 95%”²⁵⁸ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence) เพิ่มขึ้นเพื่อตรวจจับถ้อยคำที่สร้างความเกลียดชัง”²⁵⁹ โดยตัวเลขจำนวนนี้ได้รับการยืนยันในรายงานของเฟซบุ๊ก (Facebook) เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 25632020 ซึ่งเป็นรายงานด้านการบังคับใช้ระบบการกำกับดูแล “มาตรฐานชุมชน (community standards)” โดยได้ระบุว่าในไตรมาสที่สามของปี พ.ศ. 2563 เฟซบุ๊ก (Facebook) ดำเนินการกับเนื้อหาที่สร้างความเกลียดชังกว่า 22.1 ล้านชิ้น และกว่า 6.5 ล้านชิ้นบนอินสตาแกรม (Instagram) โดยที่กว่า 95% ได้มาจากการค้นหาเชิงรุก²⁶⁰

บริษัทเทคโนโลยีเช่นเฟซบุ๊ก (Facebook) ต้องดำเนินการเพื่อต่อต้านคำพูดที่ยั่วยุให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความเป็นปฏิกัมภ์ หรือความรุนแรงบนโลกออนไลน์ เพื่อที่จะป้องกันและบรรเทาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนอันเนื่องจากการปฏิบัติการของบริษัท ทั้งนี้ยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่านโยบายเกี่ยวกับมาตรฐานชุมชนที่เฟซบุ๊ก (Facebook) กำหนดไว้นั้น ในแง่ของมาตรฐานและกระบวนการนั้นสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศโดยครบถ้วนหรือไม่²⁶¹ บริษัทเทคโนโลยีควรพัฒนาการบริหารจัดการเนื้อหาออนไลน์

257 Reuters, “Anti-Myanmar hate speech flares in Thailand over virus”, 24 ธันวาคม พ.ศ.

2563, ที่: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-thailand-myanmar/anti-myanmar-hate-speech-flares-in-thailand-over-virus-idUSKBN28Y0KS?edition-redirect=uk>.

258 เติ้งอ่าง.

259 Facebook AI, “AI advances to better detect hate speech”, 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2563, ที่: <https://ai.facebook.com/blog/ai-advances-to-better-detect-hate-speech/>.

260 Facebook, “Community Standards Enforcement Report, November 2020”, 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563, ที่: <https://about.fb.com/news/2020/11/community-standards-enforcement-report-nov-2020/>.

261 โปรตดู ตัวอย่างเช่น, ARTICLE 19, “Facebook Community Standards: Analysis against international standards on freedom of expression”, 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2561, ที่: <https://www.article19.org/resources/facebook-community-standards-analysis-against-international-standards-on-freedom-of-expression/>.

(คำแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ)

เช่นว่านี่ต่อไปให้สอดคล้องกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชน และสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย ความจำเป็น ความชอบธรรม และความได้สัดส่วน

บริษัทเทคโนโลยีเหล่านี้ต้องปรับปรุงการดำเนินการให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบทางด้านสิทธิมนุษยชนอย่างเกิดผล²⁶² ด้านหนึ่งคือการปรับปรุงพัฒนาในแง่ของการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพิ่มขึ้นในการตรวจจับคำพูดที่สร้างความเกลียดชัง ถึงแม้ว่าจะเกินขอบเขตของรายงานฉบับนี้ในการประเมินถึงแง่มุมนี้ ICJ คำนี้ถึงข้อกังวลเกี่ยวกับข้อเสียจากการพึ่งพา AI มากเกินไป และเข้าใจถึงความจำเป็นในการใช้ AI ในการกลั่นกรองเนื้อหาที่ต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก แต่การใช้ AI ก็ไม่ควรเข้ามามีบทบาทแทนที่การประเมินตัดสินใจของมนุษย์โดยสิ้นเชิง บริษัทเทคโนโลยีต้องรับรองว่าการใช้ AI นั้นมนุษย์ยังมีส่วนร่วมอยู่ในกระบวนการ เช่น คนยังมีส่วนร่วมในการประเมินผลและการดำเนินการของ AI เป็นประจำ²⁶³ เพราะถึงแม้ว่า AI ที่ฉลาดซับซ้อนที่สุดก็ไม่สามารถประเมินบริบทและเจตนาของคำพูดออนไลน์ได้ทั้งหมด ซึ่งนับเป็นองค์ประกอบสำคัญในการประเมินระดับความรุนแรงของคำพูดที่สร้างความเกลียดชังตามแผนปฏิบัติการกรุงราบัต²⁶⁴

262 รวมถึงการปรับเปลี่ยนมาตรฐานสำหรับการคัดกรองเนื้อหาให้สอดคล้องกับมาตรฐานกฎหมายสิทธิมนุษยชน; โปรดดู ตัวอย่างเช่น, ARTICLE 19, “Facebook Community Standards”, มิถุนายน พ.ศ. 2561, ที่: <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2018/07/Facebook-Community-Standards-August-2018-1-1.pdf>.

263 A/74/486, ย่อหน้า 58(d).

264 แผนปฏิบัติการกรุงราบัต, ย่อหน้า 29; A/74/486, ย่อหน้า 50.

VIII. ข้อเสนอแนะ

ประเทศไทยยังคงมีกฎหมายหลายฉบับที่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและมาตรฐานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธกรณีระหว่างประเทศของไทยภายใต้ ICCPR จากที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น มีการนำกฎหมายที่มีข้อบกพร่องเหล่านี้มาใช้เพิ่มมากขึ้น ในการจำกัดการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของผู้คนและเสรีภาพพื้นฐานอื่น ๆ บนโลกออนไลน์ ความพยายามในการใช้กฎหมายเหล่านี้ที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้นเพื่อใช้จัดการกับการระบาดใหญ่ของโรคโควิด-19 และการประท้วงสนับสนุนประชาธิปไตย

ยิ่งไปกว่านั้น หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจยังกดดันบริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่ให้มีส่วนร่วมในการโจมตีสิทธิมนุษยชนด้วยการใช้คำสั่งศาลบังคับให้จำกัดและปิดกั้นการเข้าถึงเนื้อหาบนแพลตฟอร์มเหล่านั้น ตลอดจนดำเนินคดีทางอาญากับบริษัทเหล่านั้นเมื่อไม่ปฏิบัติตาม หน่วยงานภาครัฐยังคงล้มเหลวในการคุ้มครองปัจเจกชนจากการดำเนินคดีในลักษณะ SLAPP และจากผู้กระทำความผิดออนไลน์ที่ใช้คำพาดูยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความเป็นปฏิปักษ์ หรือความรุนแรง

ศาลไทยไม่ได้ตีความและปรับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยตามกฎหมายระหว่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งบางครั้งส่งผลให้เกิดการตัดสินลงโทษสถานหนักแก่บุคคลผู้ใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกร่วมกับสิทธิอื่น ๆ โดยเฉพาะกรณีที่น่ากังวลอย่างยิ่งคือการอนุมัติของศาลตามคำสั่งลงจากรัฐบาลเพื่อที่จะจำกัดและปิดกั้นการส่งออกที่ต้องได้รับการคุ้มครอง

สืบเนื่องจากข้อกังวลและข้อท้าทายที่ได้กล่าวมา ICJ จึงได้จัดทำข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะต่อรัฐสภาแห่งประเทศไทย

- เพิกถอนหรือแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายอาญาที่นำไปใช้ในการลงโทษหรือการจำกัดสิทธิเสรีภาพอันเกินควร ได้แก่ สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การรวมกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และสิทธิอื่น ๆ ทั้งในทางออนไลน์และออฟไลน์ อันประกอบไปด้วยมาตรา 112 มาตรา 116 มาตรา 326 และมาตรา 328 แห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 14 แห่งพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ และบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการดูหมิ่นศาล มาตรา 198 แห่งประมวลกฎหมายอาญา²⁶⁵

265 A/HRC/38/35, ย่อหน้า 65.

- ในการจัดทำกฎหมาย กฎเกณฑ์ทางปกครอง และนโยบายต่าง ๆ ในภายภาคหน้า ที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดการแสดงออก และข้อมูลข่าวสารออนไลน์ ให้จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อรับฟังความเห็นของสาธารณะ อันประกอบไปด้วย ภาคประชาสังคม นักวิชาการ นักกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี และที่ปรึกษาอิสระด้านนโยบาย หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อให้เป็นไปตามหลักความโปร่งใส ให้เผยแพร่รายงานโดยละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาของคำร้องทั้งหมดจากเจ้าหน้าที่รัฐที่ออกให้แก่บุคคล บริษัทเทคโนโลยี ตัวกลางอินเทอร์เน็ต และผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต และความคืบหน้าหรือข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำร้อง²⁶⁶
- ทบทวนและแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่หรือพัฒนากฎหมายเฉพาะที่ครอบคลุมประเด็นดังนี้ (1) อนุญาตให้ปิดกั้นการฟ้องร้องคดี SLAPP โดยเร็วที่สุด ด้วยกระบวนการที่เป็นธรรมต่อทั้งฝ่ายผู้ฟ้องและฝ่ายจำเลย (2) อนุญาตให้มีการไต่สวนมูลฟ้องโดยมิให้ล่าช้าทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ไม่ว่าจะ เป็นคดีที่ฟ้องโดยอัยการหรือปัจเจกชน (3) นำแนวทางการดำเนินคดี SLAPP มาปรับใช้เพื่อปกป้องบุคคลที่ใช้สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในลักษณะที่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย (4) ประกันสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งศาลไว้โดยชัดแจ้ง และ (5) ให้การเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพแก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินคดี SLAPP²⁶⁷ และ
- ทบทวนกฎหมายที่มีอยู่และออกกฎหมายเพื่อยับยั้งการส่งเสริมความเกลียดชังทางสัญชาติ เชื้อชาติ หรือศาสนา ที่มีลักษณะเป็นการยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความเป็นปฏิกิริยา หรือความรุนแรง ตามนิยามที่กำหนดไว้อย่างชัดแจ้งและเคร่งครัดใน ข้อ 20(2) แห่ง ICCPR และหลักการความชอบด้วยกฎหมาย ความจำเป็น ความได้สัดส่วน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย²⁶⁸

ข้อเสนอแนะต่อฝ่ายบริหารของรัฐบาลไทย ตลอดจน กระทรวงดิจิทัล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และ กสทช.

- สำนักงานตำรวจแห่งชาติและกระทรวงดิจิทัลฯ ควรตรวจการจำกัดหรือการปิดกั้นเนื้อหาออนไลน์ เว้นแต่คำสั่งเช่นว่าได้ผ่านการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย วัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย ความจำเป็น ความได้สัดส่วน และการไม่เลือกปฏิบัติ และได้รับ

266 A/HRC/38/35, ย่อหน้า 69.

267 โปรดดูรายละเอียดการชี้แนะเพิ่มเติม, ICJ Letter to Ministry of Justice, พ.ศ. 2563

268 A/74/486, ย่อหน้า 57(a), (b).

การอนุมัติโดยเจ้าหน้าที่ตุลาการที่อิสระและเป็นกลาง ตามกระบวนการอันชอบด้วยกฎหมาย (due process) และให้การรับรองสิทธิในการอุทธรณ์อย่างชัดเจน²⁶⁹

- เจ้าหน้าที่รัฐควรลดวันการดำเนินมาตรการใด ๆ ที่สร้างแรงกดดันอันเกินควรหรือชักจูงให้บริษัทเทคโนโลยีทำการลบเนื้อหาออนไลน์ของผู้ใช้งานออกจากแพลตฟอร์ม อันเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้ใช้งาน ตลอดจนการดำเนินการดังกล่าวด้วย พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์²⁷⁰
- เจ้าหน้าที่ควรยุติการคุกคามหรือประหัตประหารบุคคลทั้งปวงเพียงแค่ว่าบุคคลเหล่านั้นได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการร่วมกลุ่มโดยสงบในพื้นที่ออนไลน์ ด้วยการใช้กฎหมายและกฎหมายในทางปกครองโดยมิชอบ ตัวอย่างเช่น การใช้ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรา 112 และมาตรา 116 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองมโนทัศน์ตามมาตรา 198 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และ
- เจ้าหน้าที่ควรรับรองและอำนวยความสะดวกให้บุคคลสามารถเข้าถึงการชดเชยเยียวยาที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพและทันทั่วถึง โดยเสมอภาค สำหรับบุคคลผู้ที่มีสิทธิได้รับผลกระทบผ่านการคุกคาม หรือการลงโทษ อันสืบเนื่องมาจากการใช้สิทธิมนุษยชนในพื้นที่ออนไลน์

ข้อเสนอแนะต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม

- ยกเลิกข้อกล่าวหาทั้งหมด ออกคำสั่งไม่ดำเนินคดี และงดเว้นการตั้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการเริ่มต้นดำเนินคดีกับบุคคลใด ๆ รวมไปถึงบุคคลที่มีชื่อในรายงานฉบับนี้ ผู้ซึ่งถูกดำเนินคดีในข้อหากระทำความผิดตามกฎหมายที่มีลักษณะไม่สอดคล้องกับสิทธิมนุษยชนหรือมีการบังคับใช้ที่ไม่เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน กรณีเช่นว่ารวมไปถึง พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน มาตรา 112 มาตรา 116 มาตรา 326 มาตรา 327 และมาตรา 328 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองมโนทัศน์ ตามมาตรา 198 แห่งประมวลกฎหมายอาญา สำหรับคดีต่าง ๆ ของบุคคลที่กระทำความผิดตามฐานความผิดที่กล่าวไปข้างต้นให้เพิกถอนการลงโทษ ในส่วนของบุคคลที่ถูกคุมขังในชั้นก่อนพิจารณาคดี ให้ยุติการสืบสวนสอบสวนคดีเหล่านั้น บุคคลทั้งหมดที่ถูกคุมขังในชั้นก่อนพิจารณาคดี หรือถูกจำคุกด้วยความผิดในกรณีเช่นว่าควรได้รับการปล่อยตัวโดยเร็วที่สุด

269 โปรดดู A/HRC/38/35, ย่อหน้า 66.

270 โปรดดู A/HRC/38/35, ย่อหน้า 66.

ข้อเสนอแนะต่อบริษัทเทคโนโลยีต่าง ๆ ในภาคการติดต่อสื่อสาร

- ให้คำมั่นสัญญาต่อสาธารณะว่าจะเคารพและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และปฏิบัติตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เป็นไปตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน และตามแนวบรรทัดฐานที่วางไว้ภายใต้หลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจและสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ตลอดจนแนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ที่จัดทำโดยภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องสำหรับแต่ละภาคอุตสาหกรรม อย่างเช่นโดยฉบับที่จัดทำโดย Global Network Initiative²⁷¹
- การแก้ไขมาตรฐานที่เข้มงวดดูแลเนื้อหาและกฎระเบียบภายในองค์กร เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดข้อห้ามมิให้ใช้คำพูดที่สร้างความเกลียดชัง และในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และความเป็นส่วนตัว²⁷²
- นำกลไกป้องกันที่มีประสิทธิภาพมาปรับใช้ในการควบคุมและให้แน่ใจว่าผลิตภัณฑ์และบริการนั้นได้ปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่น ข้อสัญญาที่กำหนดห้ามการปรับเปลี่ยนสินค้าและบริการตามผู้ใช้ (customisation) การกำหนดเฉพาะกลุ่มผู้ใช้ (targeting) การบริการหรือการใช้รูปแบบใด ๆ ในทางที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิมนุษยชน ฆาตกรรม ออกแบบฟีเจอร์เพื่อตรวจจับ ป้องกัน หรือลดการใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม และกระบวนการตรวจสอบทางสิทธิมนุษยชน²⁷³
- ตีพิมพ์และเผยแพร่รายงานความโปร่งใสโดยละเอียดในประเด็นที่เกี่ยวกับเนื้อหาของคำขอทั้งหมดจากหน่วยงานภาครัฐของไทย รวมไปถึงตีพิมพ์และเผยแพร่รายงานคำขอให้ลบเนื้อหาโดยละเอียด มาตรการดำเนินการของบริษัทต่อคำขอดังกล่าว²⁷⁴
- จัดตั้งกลไกการร้องทุกข์ที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพเพื่อขอชดเชยและรับผิดชอบต่อผู้เสียหายที่ถูกละเมิดสิทธิบนแพลตฟอร์มของบริษัท²⁷⁵

271 A/HRC/38/35, ย่อหน้า 70.

272 A/HRC/38/35, ย่อหน้า 70; A/74/486, ย่อหน้า 58(b).

273 ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก, 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2562, UN Doc. A/HRC/41/35 ('A/HRC/41/35'), ย่อหน้า 66 ถึง 69.

274 ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก, 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2559, UN Doc. A/HRC/32/38, ย่อหน้า 87 ถึง 90.

275 A/HRC/41/35, ย่อหน้า 66 ถึง 69.

(คำแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ)

- ดำเนินมาตรการที่จำเป็นและชอบด้วยกฎหมายทั้งปวงเพื่อให้แน่ใจว่าแพลตฟอร์มของบริษัทจะไม่ก่อให้เกิด ทำให้เกิด หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงทำให้มั่นใจว่าข้อตกลงหุ้นส่วนบริษัทจะเคารพสิทธิมนุษยชนและมุ่งหาทางบรรเทาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน²⁷⁶
- มีส่วนร่วมกับข้อมูลที่แท้จริงจากสาธารณะ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ นักกฎหมาย และที่ปรึกษา นโยบายอิสระ หรือ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านของไทยเพื่อช่วยเหลือในการพัฒนานโยบายและกรอบการกำกับดูแลทางกฎหมายหรือทางปกครองที่เหมาะสมในการควบคุมการส่งออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
- ดำเนินการร่วมกับสาธารณะ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ นักกฎหมาย และที่ปรึกษา นโยบายอิสระ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านของไทย เพื่อสำรวจข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริง สำหรับการจัดทำนโยบายและกรอบการกำกับดูแลทางกฎหมายหรือทางปกครองที่เหมาะสม ที่นำมาใช้กำกับดูแลการส่งออกและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ออนไลน์ โดยสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

276 ผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในความคิดเห็นและการแสดงออก, 30 มีนาคม พ.ศ. 2560, UN Doc. A/HRC/35/22, ย่อหน้า 82 – 83.

Commission Members

October 2020 (for an updated list, please visit www.icj.org/commission)

President:

Prof. Robert Goldman, United States

Vice-Presidents:

Prof. Carlos Ayala, Venezuela

Justice Radmila Dragičević-Dićić, Serbia

Executive Committee:

Justice Sir Nicolas Bratza, UK

Dame Silvia Cartwright, New Zealand

(Chair) Ms Roberta Clarke, Barbados-Canada

Mr. Shawan Jabarin, Palestine

Ms Hina Jilani, Pakistan

Justice Sanji Monageng, Botswana

Mr Belisário dos Santos Júnior, Brazil

Other Commission Members:

Professor Kyong-Wahn Ahn,
Republic of Korea

Justice Chinara Aidarbekova,
Kyrgyzstan

Justice Adolfo Azcuna, Philippines

Ms Hadeel Abdel Aziz, Jordan

Mr Reed Brody, United States

Justice Azhar Cachalia, South Africa

Prof. Miguel Carbonell, Mexico

Justice Moses Chinhengo, Zimbabwe

Prof. Sarah Cleveland, United States

Justice Martine Comte, France

Mr Marzen Darwish, Syria

Mr Gamal Eid, Egypt

Mr Roberto Garretón, Chile

Ms Nahla Haidar El Addal, Lebanon

Prof. Michelo Hansungule, Zambia

Ms Gulnora Ishankanova, Uzbekistan

Ms Imrana Jalal, Fiji

Justice Kalthoum Kennou, Tunisia

Ms Jamesina Essie L. King, Sierra Leone

Prof. César Landa, Peru

Justice Qinisile Mabuza, Swaziland

Justice José Antonio Martín Pallín, Spain

Prof. Juan Méndez, Argentina

Justice Charles Mkandawire, Malawi

Justice Yvonne Mokgoro, South Africa

Justice Tamara Morschakova, Russia

Justice Willy Mutunga, Kenya

Justice Egbert Myjer, Netherlands

Justice John Lawrence O’Meally,
Australia

Ms Mikiko Otani, Japan

Justice Fatsah Ouguergouz, Algeria

Dr Jarna Petman, Finland

Prof. Mónica Pinto, Argentina

Prof. Victor Rodríguez Rescia,
Costa Rica

Mr Alejandro Salinas Rivera, Chile

Mr Michael Sfard, Israel

Prof. Marco Sassoli, Italy-Switzerland

Justice Ajit Prakash Shah, India

Justice Kalyan Shrestha, Nepal

Ms Ambiga Sreenevasan, Malaysia

Justice Marwan Tashani, Libya

Mr Wilder Tayler, Uruguay

Justice Philippe Texier, France

Justice Lillian Tibatemwa-Ekirikubinza,
Uganda

Justice Stefan Trechsel, Switzerland

Prof. Rodrigo Uprimny Yepes, Colombia

International
Commission
of Jurists

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
Geneva
Switzerland

t: +41 22 979 38 00
f: +41 22 979 38 01
www.icj.org